

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

**BİR SÜMER EDEBİYAT ÜRÜNÜ OLAN GILGAMEŞ
EFSANESİNİN SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE
ÖĞRETİMİ**

BURAK KARAÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

PROF DR GÜNGÖR KARAUĞUZ

KONYA 2014

TEZ KABUL FORMU

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Burak KARAÖZ
	Numarası	118302041003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Güngör KARAÜĞÜZ
Tezin Adı	Bir Sumer Edebiyat Ürünü Olan Gılgames Efsanesinin Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretimi	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan *Bir Sumer Edebiyat Ürünü Olan Gılgames Efsanesinin Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretimi* başlıklı bu çalışma 20.../.../2014.. tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Prof. Dr. Güngör KARAÜĞÜZ
N.E.Ü. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Cemal GÜVEN

Yrd. Doç. Dr. Seyit TAZER

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Telefon: (0 332) 324 7660 Faks : 0 332 324 5510
Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr E-Posta: ebil@konya.edu.tr

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Burak KARAÖZ	
	Numarası	118302041003	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı-Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tezin Adı	Bir Sümer Edebiyat Ürünü Olan Gılgames Efsanesi'nin Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretimi	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Burak KARAÖZ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Burak KARAÖZ	
	Numarası	118302041003	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı-Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof Dr Güngör KARAĞUZ	
	Tezin Adı	Bir Sümer Edebiyat Ürünü Olan Gılgamesh Efsanesi'nin Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretimi	

ÖZET

Bu araştırma 6.sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabının, “Yeryüzünde Yaşam” adlı ünitesi içerisinde yer alan Gılgamesh Destanı’nın, Sümer Uygarlığı ile ilişkilendirilerek Bursa ili Gürsu ilçesi Hamdi Çalış Ortaokul’u 6.sınıf öğrencilerine yapılandırmacı bir anlayışla öğretilmesini ele almaktadır. Araştırma 57 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Elde edilen veriler frekans ve yüzde olarak analiz edilmiştir.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mezopotamya coğrafyası ve bu coğrafyada hüküm sürmüş uygarlıklar belli başlı özellikleriyle ele alınmıştır. Mezopotamya uygarlıklarının siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetleri bu özellikleri oluşturan unsurlar olarak incelenmiştir.

İkinci bölümde araştırmamıza yön veren Gılgamesh Destanı ele alınmıştır. Gılgamesh Destanının tarihi edebi ve sosyal özellikleriyle orijinal metinlerdeki anlatımı kaynaklar yardımıyla yansıtılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü ve son bölümünde ise araştırmamızın asıl konusu olan Gılgamesh Destanı’nın Sosyal Bilgiler dersi 6.sınıf öğrencilerine yapılandırmacı bir biçimde

anlatılması ele alınmıştır. Anlatım esnasında konu olabildiğince görsel unsurlarla desteklenerek kavram haritası, karikatür çizimleriyle anlamlı hale getirilmeye çalışılmıştır. Daha sonra da kalıcılığın ne kadar etkili olduğunu öğrenmek amacıyla anket uygulanmış ve anket maddeleri tek tek yorumlanarak sağlıklı bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Son olarak da sonuç ve değerlendirme kısmında kişisel ve anketsel ifadelere başvurularak birtakım değerlendirme ve öneriler yapılmıştır.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Burak KARAÖZ	
	Numarası	118302041003	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı-Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof Dr Güngör KARAUĞUZ	
	Tezin İngilizce Adı	TEACHING OF THE EPIC OF GILGAMES LİTERARY WORK OF THE SUMERIANS, IN SOCIAL STUDIES (SCIENCES)	

SUMMARY

This research deals with teaching the 6th grade students of Hamdi Çalış Secondary School in Gürsu /Bursa ‘‘ The Epic of Gilgamesh’’ which is in the unit of ‘‘The Life on Earth’’ in the 6th grade Social Sciences Book associating with Sumerian Civilization in a constructive method.The reasearch is applied on 57 students.In the research, questionnaire is used as a way of gathering data. The gathered data is analysed as percentage and frequency.

The research consists of three parts.In the first part, the geography of Mesopotomia is mentioned with the main features of the civilizations ruled in this region. The political,social-cultural and economical actions are viewed as the elements forming these features.

In the second part ‘‘ The Epic of Gilgamesh’’,the main subject of our reasearch, is dealt. The explanation of ‘‘the Epic of Gilgamesh’’ in original texts with its historical ,literary and social features is attempted to reflect with the help of the resources.

In the third and the last part, teaching the Epic of Gilgamesh ,which is the main subject of our research, to the sixth grade students by constructive teaching method is dealt.While teaching, the subject is supported as much as possible with

visuals and the concept map is tried to be made more meaningful by the help of cartoon drawings. Later so as to learn the permanence of teaching a questionnaire is applied and it is tried to make a healthy evaluation by interpreting each item individually.

Finally, in the result and evaluation part several estimations and suggestions are made by using expressions some of which are personal and some from questionnaire.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL FORMU	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÖNSÖZ.....	ix
KAYNAKÇA	x
KISALTMALAR VE DİĞER KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ.....	xiv
PROBLEM	1
ARAŞTIRMANIN AMACI	2
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	2
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2
ÇALIŞMA GRUBU	3
VARSAYIMLAR	3
SINIRLILIKLAR	3
BİRİNCİ BÖLÜM	4
ESKİ MEZOPOTAMYA TARİHİNE KISA BİR GİRİŞ	4
1. İLK ÇAĞDA MEZOPOTAMYA	4
1.1 COĞRAFI YAPI.....	4
1.2 SİYASİ YAPI.....	8
1.2.1 Sümerler.....	8
1.3 SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPI	13
İKİNCİ BÖLÜM	22
GILGAMESH DESTANININ TARİHSEL ÇERÇEVESİ VE ARKA PLANI	22
1. GILGAMESH DESTANI.....	22
1.1 GILGAMESH DESTANI’NIN TARİHÇESİ	22
1.2 GILGAMESH DESTANI’NIN DOĞDUĞU YER VE ÇEVRE	23
1.3 EDEBİ AÇIDAN GILGAMESH DESTANI.....	24
1.4 ELE GEÇİRİLEN TABLETLERDE GILGAMESH DESTANI	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	64
GILGAMESH DESTANI’NIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ ÖĞRETİMİ	64
1. EĞİTİM ÖĞRETİMDE PLANIN İŞLEVİ	64
1.2 <i>Gilgamesh Destanının Hikayeleştirilmesi ve Günlük Plan Dahilinde İşlenmesi</i>	68
2. EĞİTİM ÖĞRETİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMENİN YERİ	77
2.1 <i>Gilgamesh Destanının Öğretiminde Ölçme Değerlendirme</i>	80
3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KAVRAM HARİTALARI.....	83

3.1 <i>Gilgames Destanının Kavram Haritasında Anlatılması</i>	86
4.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE BULMACA KULLANIMI	87
4.1 <i>Gilgames Destanının Etkinliklerle Öğretilmesi</i>	88
5.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜR KULLANIMI	91
5.1 <i>Gilgames Destanının Karikatürlerle Öğretimi</i>	93
BULGULAR VE YORUMLAR	98
TABLolar ve YORUMLAR.....	98
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	103
EKLER	107
RESİM VE FOTOĞRAFLAR	110
ÖZGEÇMİŞ	115

ÖNSÖZ

Her ne kadar değeri ve önemi ülkemizde hala anlaşılamasa da Sosyal Bilgiler dersi hem kapsamı hem uygulama alanı hem de kazandırdıkları ile belki de en önemli disiplinlerden biridir.

Sosyal Bilgiler önemlidir çünkü bu disiplin sayesinde insanı ve insanlık tarihini, doğayı, sosyal ve fiziksel çevreyi, ekonomik ve iktisadi hayatı kısacası insanoğlunu ilgilendiren bütün meseleleri öğrenebilmekteyiz. Gerçekten de diğer disiplinlerle karşılaştırıldığı zaman Sosyal Bilgiler dersi hemen hemen bütün ihtiyaçları içine alan ve bunu uygulamalı bir biçimde öğretmeyi kendine ilke edinen bir disiplindir. Bu gün bu disiplin sayesinde öğrenciler meraklarını gidererek hayata daha farklı pencerelerden bakıyorlar ve sosyal çevrenin kendilerine yüklediği sorumlulukların bilinciyle hareket ederek, demokratik bir vatandaş olmanın gereklerini daha iyi bir biçimde anlıyorlar.

Sosyal Bilgiler dersini öğretme ve uygulatma sürecinde uzmanlara ve öğretmenlere çok önemli görevler düşmektedir. Dikkate alınması gereken en önemli hususlardan bir tanesi hiç şüphe yok ki konuların öğrencilerin seviyesine indirgenerek, onların anlayabileceği bir biçimde işlenmesidir. Bu da ancak konuların daha da sadeleştirilerek, oyun ve etkinliklerle öğrenciye sevdirmesiyle gerçekleşebilir.

İşte bu araştırmada doğaüstülüklerle, efsanelerle ve abartılarla bezenmiş olan Sümerlerin ünlü “Gılgameş Destan”ı ortaokul öğrencilerinin anlayabileceği bir biçimde anlatılmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken öğrenciler ile görüş alış verişinde bulunulmuş, onların da düşünce ve önerileri dikkate alınmıştır. Mümkün olduğunca onların seviyeleri gözlemlenerek hayal dünyaları anlaşılmaya çalışılmıştır. Gerek ders aşamasında gerekse tez hazırlama sürecinde benden destek ve önerilerini esirgemeyen danışman hocam Prof Dr Güngör KARAUĞUZ’a çok teşekkür ediyorum.

KAYNAKÇA

- Adalı B.
2012 **Gılgamış Destanı-Gençler İçin**, İstanbul.
- Akalın C.
2010 **Taş Devrinden Orta Çağ'a Uygarlık Tarihi**, İstanbul.
- Akdoğan T B.
2012 **Türklerin Atası Gılgamesh**, Balıkesir.
- Akengin H.,Demir S.B.
2011 **Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi**,Ankara
- Akengin H.,İbrahimoglu Z.
2010 "Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi" **On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, s.29(2)1-19
- Ataman S.
2014 **Eğitim Bilimleri-Öğretim yöntem ve teknikleri**, Ankara
- Ateş, H. Ü. Soner
2004 "Devletin Doğduğu Yer:Antik Çağ Ortadoğu'sunda İdari Hayat" **Bilgi Dergisi**, s. 1, 21-42.
- Bottero J.
2013 **Gılgamış Destanı-Ölmek İstemeyen Büyük İnsan**. (Çeviren:Orhan Suda) İstanbul.Yapı Kredi Yayınları.
- Crawford H.
2010 **Sümer ve Sümerler**. (Çeviren:Nihal Uzan). Ankara. Arkadaş Yayınları.
- Çığ M. İ.
2011 **Uygarlığın Kökeni Sümerler-2**, İstanbul.
- Çıvgın İ.
2007 **İlkçağ Tarihi**, Ankara.
- Diakov V.,Kovalev S.
1987 **İlkçağ Tarihi**.(Çeviren:Özdemir İnce). Ankara.V Yayınları.

- Engin A.
1968 “Sümer Türkleri”, **Atatürkçülük Kültür yayınları Dergisi**, s.24,29.
- Ersoy A.F.,Türkan B.
2010 “İlköğretim Öğrencilerinin Çizdikleri Karikatürlere Yansıtıkları Sosyal ve Çevresel Sorunların İncelenmesi” **Anadolu Üniversitesi Eğitim ve bilim dergisi**, s.156(35), 98.
- Erdem A.R.
2006 **Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim**, Ankara.
- Frankfort H.
1989 **Uygarlığın Doğuşu**. (Çeviren: Alâeddin Şenel). Ankara. V yayınları.
- Jackson D P.
2005 **Gılgamış Destanı**. (Çeviren: Ahmet Antmen). Ankara. Arkadaş Yayınevi.
- Karauğuz G.
2013 **Âdem’in Çocukları**, Konya.
- Kerov Zubritski M.
2002 **İlkel, Köleci ve Feodal Toplum**, Ankara.
- Köroğlu K.
2011 **Eski Mezopotamya Tarihi**, İstanbul.
- Köroğlu K., Sivas H.
Harmankaya S.
2011 **Eski Mezopotamya Ve Mısır Tarihi**, Eskişehir.
- Köstüklü N.
2006 **Sosyal Bilimler ve Tarih öğretimi**, Konya
- Kramer Samuel N.
2002 **Tarih Sümer’de Başlar**, İstanbul.
- Kuhrt A.
2010 **Eski Çağda Yakındoğu I**, İstanbul.
- Kuhrt A.
2010 **Eski Çağda Yakındoğu II**, İstanbul.
- Mandaloğlu M.
2011 “Orta Asya’da Mezopotamya’ya Sümer Göçleri ve Kültürel Etkileri”. **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, s.5,34

- Mccall H.
2011 **Mezopotamya Mitleri.** (Çeviren: Bircan Baykara). Ankara.
Phoenix Yayınevi.
- Mieroop M. V.D
2006 **Antik Yakındoğu’nun Tarihi,** Ankara.
- Öztürk C.
2009 **Sosyal Bilgiler Öğretimi,** Ankara.
- Öztürk C.
2006 Hayat Bilgisi ve **Sosyal Bilgiler Öğretimi,** Ankara.
- Sever E.
2008 **Asur Tarihi,** İstanbul.
- Şenel A.
2006 **İnsanlık Tarihi,** Ankara.
- Sönmez V.
2001 **Öğretmen El Kitabı,** Ankara.
- Tokcan H.,Alkan H.
2013 “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrenci Başarısına Etkisi” **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD),s.14(2),1-19.**
- Turgut M.F.,Baykul Y.
2012 **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme,** Ankara
- Üstüner A. C.
2001 “Asur Devleti ve Uygarlığı”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi,** s.134,125-166
- Qates J.
2004 **Babil.** (Çeviren:Fatma Çizmeli). Ankara.
Arkadaş Yayın Evi.
- Yıldırım R.
2002 **Uygarlık Tarihine Giriş,** Ankara.

KISALTMALAR VE DİĞER KISALTMALAR

M.Ö. Milattan önce

M.S. Milattan sonra

m Metre

cm Santimetre

vb. ve benzeri

.... Cümle sonunda kullanılırsa cümlenin devam ettiğini bildirir.

... - Cümle başında kullanılırsa bazı harflerin eksik olduğunu bildirir.

() Metinde yer alan orijinal kelimenin bulunamadığını bildirir.

GİRİŞ

Günümüzde savaşlar, yokluklar ve sıkıntılar içerisinde sık sık gündeme gelen Mezopotamya bundan asırlar önce günümüz bilim ve teknoloji çağının temellerinin atıldığı eşsiz bir coğrafyaydı. Yazının bulunması, tekerleğin icat edilmesi, Güneş ve Ay'ın hareketlerinin incelenmesi sonucu saat ve takvimin bulunması ve daha sayamadığımız birçok yenilik ve buluş bu eşsizliğin oluşmasına büyük katkılar sağlamış unsurlardı.

Mezopotamya denilince akla gelen ilk devlet tabi ki de Sümerlerdir. Sümerler yaşadıkları dönem itibariyle hem bulundukları coğrafyada hem de kilometrelerce uzaklıkta bulunan farklı coğrafyalarda birçok yenilik ve etkileşimin oluşmasını sağlamışlardır. Toplumsal yapıyı düzenleyen hukuk kurallarından, günlük yaşamı kolaylaştıran matematiksel ve zamansal birçok buluş Sümerler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Sümerler ekonomik, hukuksal ve toplumsal yenilikler dışında edebiyata da önem vermiş ileri bir uygarlıktı. Öyle ki tarihte bilinen ilk destanlardan biri olan “Gılgameş Destanı” bu uygarlığa aittir. Yaşadığı dahi belli olmayan, yarı insan yarı hayvan mahiyetindeki Gılgameş, Sümerler döneminde hüküm sürmüş, Uruk şehrinin ünlü kralıdır. Bu destan ölümsüzlüğü ararken birçok yaratık ve olaylarla karşılaşan Gılgameş'in hikâyesini anlatmaktadır.

Çalışmanın amacı Gılgameş Destan'ını Ortaokul 6.sınıf öğrencilerinin anlayabileceği bir biçimde anlatmaktır. Böylece öğrencileri ön yargı besledikleri ve kimi zaman da sıkıldıkları tarih konularına karşı yapılandırmacı bir yaklaşım ile aslında bu dersin ne kadar da eğlenceli ve akıcı olduğu benimsetilmeye çalışılacaktır.

Tezimi hazırlarken eğitim bilimleri alanında uzman kişilerin yazmış olduğu kitapları inceledim ve Gılgameş Destan'ını en iyi bir biçimde hangi yöntem ve tekniklere göre hazırlayabileceğimi tespit etmeye çalıştım. Yine destanı anlatan birçok kitabı analiz ederek olayların en doğru ve gerçekçi anlatıldığı ortalama bir durum oluşturdum. Bunlar her ne kadar sınırlılık olarak görülse de hem kendimi

yenilemem hem de gerçekçi ve mantıklı bir hayal dünyası kurmam itibariyle faydalı oldu.

Tezimi üç ana başlık altında ele aldım. Birinci bölümde eski Mezopotamya tarihine giriş yaptım. Bu bölümde Mezopotamya'nın coğrafi ve siyasal özellikleri hakkında bilgi verdim. Konumu, yer şekilleri, iklim ve bitki örtüsü, su kaynakları, sosyal ve kültürel yapı gibi özelliklerinin yanı sıra bu coğrafyada kurulmuş olan Sümer uygarlığının ön plana çıkan özellikleri birinci bölümü oluşturdu.

İkinci bölümde ise Gılgamesh Destan'ını tarihsel ve mekânsal olarak ele aldım. Yani destanın genel çerçevesi hakkında bilgi verdim. Bu bölümde destanın edebi temelleri, destanın tarihi, tabletlerdeki yeri vb konularda mümkün olduğunca bilgi vermeye çalıştım.

Üçüncü bölümde ise tezimin asıl merkezini oluşturan Gılgamesh Destanının Eğitimsel açıdan incelenmesi yer aldı. Bu bölümde destanın ortaokul öğrencilerine göre yeniden hikâyeleştirilmesi ve bu hikâyeleştirilmenin ardından onların zihinlerinde yer edinebilmesi için kullanılacak etkinlik, oyun ve kavram haritaları gibi unsurlarla desteklenmesi tezimin üçüncü bölümünü oluşturdu.

Problem

Toplumların ve milletlerin geçmişlerini, kahramanlıklarını ve efsanelerini konu edinen ve edebi metinler içersinde ayrı bir yeri olan destanlar günümüz dünyasına bilgiler vermesi açısından büyük önem arz etmektedir. Her ne kadar söyleyeni ve kaynağı belli olmasa da her biri geçmişle olan bağların sınıksı ve canlı tutulması bakımından son derece işlevsel bir özeliğe sahiptir.

Sosyal Bilgiler dersinin amaçları ile edebi eserlerin öğrencilerde bıraktığı izler arasında yakından bir ilişki mevcuttur. Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşması amacıyla farklı yöntem ve teknikler kullanılabilir. Bu tekniklerden biri de edebi ürünlerin sosyal bilgiler derslerinde kullanılmasıdır.¹

Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin yaşantıları ile bağlantılı günlük hayata dönük bir yapıya bürünmesi hedeflenmektedir. Böylesi önemli bir misyona sahip olan sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşması noktasında öğretim süreci içerisinde farklı öğretim teknik ve stratejileri kullanılabilir. Her ne kadar sosyal bilgiler öğretiminde başarıyı garanti edecek bir yöntem yoksa da, edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersinde kullanılması etkili sosyal bilgiler arayışı sürecinde önemli bir rol üstlenmektedir.²

Genelde öğrencilerin gözünde sosyal bilgiler dersi sevimsiz, sıkıcı ve anlamlandırılmamış, hazmedilmemiş ve yetişkinler dünyasına ait bilgilerin ezberlendiği bir ders görünümündedir. Adına ister oluşturmıcılık, isterse aktif öğrenme denilsin, bu tür yaklaşımlarda işe koşularak, sosyal bilgileri sevimli, anlaşılır ve yaratıcılığın gösterilebildiği bir ders haline getirmek lazımdır.³

¹ Demir ve Akengin, 2011:3.

² Demir ve Akengin, 2011:2.

³ Öztürk, 2006:72.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Ortaokul 6.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, Gılgamesh Destanı baz alınarak Sosyal Bilgiler dersinde, özellikle tarih konularında etkili ve kalıcı öğrenmeyi nasıl öğrenebilecekleri üzerinde incelemeler yapılması, genel anlamda öğrenciler tarafından Türkçe dersinin bir konusu gibi görülen destan edebi türünün iyi seçilmiş yöntem, teknik ve eğitsel oyunlarla Sosyal bilgiler dersinde de başarılı ve etkin bir biçimde öğrencilere öğretililebileceği hedeflenmektedir.

Araştırmada hedeflenen diğer unsur ise Sümer tarihi ile ilgili bölümlerin sadeleştirilerek tekrar yazılması olacaktır. Böylece önemli bir Sümer efsanesi olan Gılgamesh Destanı Sosyal Bilgiler öğrencilerinin anlayacağı düzeyde ele alınacaktır. Ele alınacak olan bu efsanenin Eski Çağ tarihi konuları içinde nasıl değerlendirileceği ve nasıl yer alacağı üzerinde yoğunlaşılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler dersi bir ders olmadan ziyade öğrencilerin hayatta karşılaştıkları güçlükleri, sorunları ve mücadeleleri başarabilmeleri itibariyle hayatın kendisi olan bir disiplin olduğu için büyük önem taşımaktadır.

Her birey muhakkak ki tarihini iyi bilmeli ve ondan ders çıkarıp kendisini geleceğe bu yönde hazırlamalıdır. İyi bir vatandaş kendi tarihini olduğu gibi evrensel tarihe de sahip çıkan, bunu koruyup kollayandır.

Bu araştırma ortaokul 6.sınıf öğrencilerinin, insanlık tarihinde ayrı bir yeri olan Mezopotamya coğrafyasını ve bu coğrafyada yaşamış olan Sümerlerin ünlü Gılgamesh Destanını öğrenmeleri, bu destanı öğrenirken oyun ve etkinliklerin öğrenmeleri üzerinde ne kadar etkili olduğunu yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca Sosyal Bilgiler Eğitimi içinde Gılgamesh Destanını ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bakımdan da çalışma ayrı bir önem taşımaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Tezimin sırasıyla birinci ve ikinci bölümlerini oluşturan Mezopotamya coğrafyası ve Gılgamesh Destanı araştırılırken literatür taraması yapılmıştır.

Tezimin üçüncü bölümünde ise öğretilenlerin kalıcılığını ve öğrenilme düzeylerini tespit edebilmek amacıyla öğrencilere anket uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma Bursa ilinin Gürsu ilçesine bağlı Hamdi Çalış Ortaokulu, bu okulda bulunan ve şu an eğitim öğretimlerine devam etmekte olan 6.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Varsayımlar

Bu araştırmanın temel varsayımları;

1. Katılımcılar yanıtlaması istenilen veri toplama araçlarına içten ve dikkatlice yanıt vermişlerdir.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları geçerli ve güvenilirlerdir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmada sınırlılıklar aşağıdaki maddelerle belirlenmiştir;

1. Bursa ili Gürsu ilçesi Hamdi Çalış Ortaokulu 2'şer 6.sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Öğrencilerin anket sorularına öznel olarak verdikleri görüşleri ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESKİ MEZOPOTAMYA TARİHİNE KISA BİR GİRİŞ

1.İlk Çağda Mezopotamya

1.1 Coğrafi Yapı

-Mezopotamya'nın Fiziki Yapısı

Mezopotamya adı, geçmişle ilgilenen ve insanlığın yaşadığı zorlu serüvenin aşamaları konusunda soruları olan herkes için parlak uygarlıklar ve ürettikleri görkemli eserleri çağrıştırır.⁴

Mezopotamya, Antik yazarların Fırat ve Dicle nehirlerinin arasında kalan, günümüzdeki Irak topraklarının bir bölümünü tanımlamak için *mesos* (orta) ve *potamos* (ırmak) sözcüklerinin birleştirilerek türettikleri bir addır. Başlangıçta bölgenin tek bir adı yoktu; güney bölümü Sümer ve sonrasında ünlü Babil kentinden dolayı Babilonya, kuzeyi ise Assur ülkesi olarak anılmaktaydı. Örneğin ünlü coğrafyacı Strabon (M.Ö.I.-M.S.I.yüzyıl), Fırat ve Dicle nehirlerinin suladığı bu alanın kuzeyini Mezopotamya, güneyini Babil olarak adlandırmıştı. Oysa Tevrat'ı dillerine çeviren Yunanlılar Mezopotamya'yı Harran civarında İbrahim peygamberin yaşadığı yer olarak düşünmüşlerdi. M.S. 1. yüzyılda Plinius bu tanımın sınırlarını bugünkü Irak'a denk gelecek şekilde genişletmişti. Bu adla ifade edilmek istenen sınırlar zaman içerisinde, bölgede ortaya çıkan kültürlerin yayılım alanlarına paralel olarak oldukça genişledi. Günümüzde ise Mezopotamya adı, kuzeyde Toros Dağları, güneyde Basra Körfezi, doğuda Zagros Dağları, batı da Suriye Çölü tarafından çevrelenen alan için kullanılır. Gerçekte Mezopotamya'nın kesin hatlarla belirlenmesi mümkün olmayan kültürel sınırları, batıda Suriye Çölü'nü Fırat Vadisi boyunca aşarak Filistin ve Lübnan Dağlarına, güneyden de Elam üzerinden doğuya doğru genişlemektedir. Mezopotamya bir coğrafi terim olmakla birlikte, burada

⁴ Köroğlu,2011:11.

gelişen Sümer, Akkad, Babil ve Assur gibi uygarlıklardan günümüze ulaşan kültürel bir kimliği de ifade etmektedir.⁵

Mezopotamya'nın doğal koşulları, uygarlığın gelişmesine elverişli değildi. Bölgenin doğal koşullarında görülen birden bire değişiklikler insanların denetimini aşan durumlar yaratabildi. Basra Körfezi'nin ilkbaharın gelgitleri, denizin 2,5-3 m. kadar kabarmasına yol açabiliyor; güneyden esen fırtınaların sürüp gitmesi, ırmakların yataklarında 60-70 cm kadar yükselmeleri sonucunu doğurabiliyordu. Doğu Anadolu'ya düşen, mevsim normallerini aşan kar yağışları ya da güney bölgelerde görülen anormal yağmurlar, ırmakların düzeyinin birden bire yükselmesine neden olabiliyor; Zap Suyunun veya Habur Irmağının geçtiği dar boğazlarda görülecek bir toprak kayması, bol miktarda suyun önce birikmesine sonra birden bire boşalmasına yol açabiliyordu. Bu olaylardan herhangi birinin ya da birden çoğunun birlikte görülmesi, güney ovalarının toprak setlerinin dolduramayacağı bir sel yaratabilir. Bu durumda kaypak bir ovada sürekli yerleşim yerleri kurmaya kalkan bu eski toplulukların, bir yandan böylesine bir yüreklilik gösterirken, öte yandan korku içinde yaşamış olmalarını da düşünebiliriz.⁶

Denetimi güç olması bakımından asilerin kaçış yeri olan bataklıklar Mezopotamya tarihinde her zaman önemli bir etmen olagelmıştır. Ayrıca damları örten uzun kamışlarla sepet ve hasırların yapımında kullanılan saz ürünleri kadar balık su kuşları ve yaban domuzu gibi besin maddelerinin de önemli kaynağıdılar.⁷

Mezopotamya'nın coğrafi yapısı genel özellikleri bakımından, Yukarı/Kuzey, Orta ve Aşağı/Güney Mezopotamya olarak üçe ayrılmaktadır. Yukarı Mezopotamya siyasi harita açısından Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Kuzey Suriye, Kuzey Irak, Aşağı Mezopotamya da Güney Irak ve kısmen İran bölgesidir.⁸

Bölge yeryüzü şekilleri bakımından da kuzeyde ve güneyde farklı bir yapı göstermektedir. Kuzey Mezopotamya'nın dağlık olmasına karşın, Güney Mezopotamya düz bir ova manzarası arz etmektedir. Güney Mezopotamya ovasına

⁵ Köroğlu,2011:11-12.

⁶ Yıldırım,2002:50-51.

⁷ Kuhrt,2010:24.

⁸ Harmankaya vd.,2011:3.

akan iki akarsuyun akış yönü her zaman aynı kalmamış, zaman zaman değişmiştir. Bu gerçekte birlikte görülen bahar taşkınları ve büyük miktarda alüvyon bırakmaları sulama için bunlardan yararlanmayı epey güçleştirir. Bir başka risk de, yüzey sularının hızla buharlaşması, böylelikle toprağın tuzlanması ve bunun da ürün veriminin düşmesine, sulandığında daha da kötüleşmesine yol açarak siyasal krizler tetiklemesidir. Bölgenin tuzla ilgili sorunu olduğu kesinlikle doğrudur da, Mezopotamya kentlerindeki yetkililerin toprakta tuzlanma sorununun her zaman farkında oldukları ve bununla başa çıkma yöntemleri uyguladıkları artık yeterince kesin bir biçimde gözler önüne serilmiştir. Fırat ve Dicle'nin akış hızları çok farklıdır. İlkinin sulamada kullanılması açık arayla daha kolaydır, zaten yerleşim örüntüleri de bunu yansıtır. Kentler köyler genellikle Fırat'tan doğuya uzanan kollar boyunca kurulmuştur, oysa Bağdat'ın aşağısında kalan Dicle boyunda pek az kent yerleşimine rastlanır.⁹

-İklimi, bitki örtüsü ve su kaynakları

Mezopotamya genel bir bakış açısıyla, Toroslar ve Zagrosların etekleriyle Suriye Çölü arasında, Fırat ve Dicle nehirlerinin suladığı bereketli topraklar olarak görülse de, temel yaşam koşulları bakımından birbirinden farklı bölgelere ayrılmaktadır. Dağ etekleri dışında genellikle çöl özellikleri taşıyan bu alanda yazın sıcaklık gölgede 50 dereceye çıkar. Kış mevsimi Orta Asya ve İran'dan gelen akım nedeniyle soğuk geçer. Ocak ayı ortalaması Musul'da 5 derece, Basra'da 11 derecedir. 11 ay boyunca yağmur yağmaz. Güney kesimleri nehir alanları dışında çöldür. Kuzeye çıkıldıkça çöl yerini bozkırlara bırakır ve dağlara doğru yağışlar artar. Bu nedenle Toros etekleri ve bozkırlardan oluşan kuzey kesim, merkez ve güney kesimin tersine yeterli miktarda yağış alan tarım bölgesidir. Nitekim Zagros etekleri yöredeki ilk insanların Paleolitik dönemdeki yaşam alanlarını oluştururken meşe, çam ormanları; buğday, arpa, meyve ve yenilebilen çeşitli bitkilerin yetiştiği yüksek düzlükler ve bereketli vadiler ise ilk köy topluluklarının ortaya çıkmasını sağlayan bir ortam hazırlamıştır. Dicle ve kolları Büyük Zap, Küçük Zap, Adhem ve Diyala ırmaklarının suladığı tarım ve hayvancılığa elverişli bu verimli bölge sonraları güçlü Assur Krallığı'nın

⁹ Kuhrt,2010:24.

merkezi olmuştur. Kuzey Mezopotamya nehir yatakları fazla değişkenlik göstermez. Bu nedenle Fırat üzerindeki Mari, Dicle üzerindeki Assur, Ninive ve Kalhu gibi kentler uzun tarihleri boyunca konumlarını korumuşlardır.¹⁰

Fırat ve Dicle nehirlerinin birbirlerine en fazla yaklaştıkları, Babil'in kuzeyindeki orta bölge, hem az yağış alması hem de nehirlerin derin yataklar içinde akması nedeniyle kuzeye ve güneye göre birtakım zorluklar içermektedir. Bu bölgede tarım için derin sulama kanalları ve su bentlerinin yapılması gerekiyordu. Bu koşullar sonraları baraj ve sulama sisteminin geliştirilmesinde etkili olmuştur.¹¹

Mezopotamya'da Bağdat'ın bulunduğu enlemden körfezin bulunduğu enleme kadarki bölgede doğal yağış hemen hiç görülmez, dolayısıyla suyun topraktan aşağı süzülmesi de gerçekleşmez. Tarımsal sulamanın tekrar tekrar uygulanması sonucunda, tarlalardaki su aşağı süzülüp gitmez, yüzeyde kalır. Hemen hemen tüm doğal sular gibi nehir suyu da tuz içerir ve güneş suyu buharlaştırdığı zaman geride bir bu tabakası kalır. Sık sık yaşanan sel baskınları ise, Sümer tarımcılar bu sellerin faydalı olduğunu düşünseler de, durumun daha da kötüye gitmesine yol açmıştır. Yer altı suyundan daha fazla tuz bulunması ve yer altı su düzeyi yüksek olduğu için, toprak ıslakken yer altı suyunun yüzeye çekilmesi, her şeyi daha da kötü bir hale getirmiştir.¹²

Fırat başta olmak üzere nehirler ve kolları, tüm Mezopotamya tarihi boyunca başlıca ticaret yolu oldu; ayrıca insan, malzeme ve daha sonraları askeri birlik taşımada da kullanıldı.¹³

Mezopotamya'da uygarlıkların ayakta kalmasını ve gelişmesini sağlayan ticari ilişkiler, nehirler, nehir vadilerindeki yollar, dağları aşan belli geçitler ve denizler üzerinden sürdürülmekteydi. Bölgenin batısını kuşatan çöl ancak belli mevsimlerde ve yeterli donanıma sahip olduğunda aşılabilmektedir. Bölgeye hayat veren Fırat ve Dicle nehirleri, tarım için gerekli su kaynağı olmalarının yanı sıra, taşıdıkları alüvyonla da yeni tarım alanlarını oluşturmuşlar ve mimaride kullanılan kerpicin

¹⁰ Köroğlu,2011:15-16.

¹¹ Köroğlu,2011:15-16.

¹² Crawford,2010:48.

¹³ Oates,2004:11.

hammaddesi olan kili de bölgeye bol miktarda getirmişlerdir. Kereste, maden ve taş gibi ihtiyaç duyulan çeşitli hammaddeler de Mezopotamya'ya bu iki nehir üzerinden ulaştırılabilmektedir.¹⁴

Genel itibariyle Mezopotamya'da yazları çok uzun ve kurak geçer; toprak çatlar, yarılr sıcaktan. Rüzgâr eser arada, alır yerden en ufak olmuş kumları savurur. Kışın başlamasıyla yağmur sağanak halinde akar. Susuzluktan kurumuş, çatlamış toprak emer suyu, doyar; koca ova bataklığa dönüşür suyun bolluğundan. Kısa süren baharda biraz yeşerir ovanın yüzü; ardından Anadolu dağlarının, Zagros'un karı erir, karışır Dicle ve Fırat'a, çıldırır iki koca nehir, coşar taşar, yayılır ovaya. Ovanın yüzü bir deniz olur. İnsan, sığır, çakal kuş leşiyle dolar, tıkanır Basra körfezinin ağzı.¹⁵

Ovanın güneyinde taşan suların nehir yatağına çekilirken bıraktığı topraklardan doğal teraslar oluşmuştur. Bereket saçan, ne erksen biter türünden alanlardı buralar. Bu topraklar nehirlerle doğru bataklaşıyor ve suyla birleşiyordu. Nehir balıkla kaynıyor, bataklıkların kıyısındaki ağaçlar kuş yuvasından geçilmiyordu. Baharda sürülerin otlayabileceği sulu otlaklarda yetiyordu her çeşit hayvana.¹⁶

1.2 Siyasi Yapı

1.2.1 Sümerler

-Sümer Devletinin kuruluşu

Sümer tarihini bütün ayrıntılarıyla açıklayan yazılı belge yoktur. Bilinenler çeşitli amaçlarla yazılmış belgelerden çıkarılan tarihsel olaylardır. Sümerlilerden meraklı olan biri veya bir topluluk o zamana kadar gelmiş, bütün kralların, şehir beylerinin idare ettikleri yılları, idare ettikleri şehir veya bölgeleri sıra ile yazmışlar. Buna kral listesi denir ki bu listeye göre Sümer tarihi Tufandan önce ve Tufandan sonra olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Tufandan önce beş şehirde pek uzun ömür süren sekiz kral yaşamıştır.¹⁷

¹⁴ Köroğlu,2011:17.

¹⁵ Sever,2008:35.

¹⁶ Sever,2008:35.

¹⁷ Çığ,2011:25-26.

Yaklaşık olarak M.Ö.4500-4000 yıllarında, bugünkü Güney Irak'ta, kendinden sonra gelen tüm geç kültürlerin gelişimini etkilemiş, yüksek bir uygarlık kurmuş ve en önemlisi yazılı belgeler bırakarak binlerce yıl sonra tekrar keşfedilebilmiş Sümerlerin adları, Akadlar tarafından verilmiş *exonym* (başka bir topluluğun adlandırması) bir addır. Sümerler kendilerini başı kara halk (Sag-gi-ga) olarak adlandırırlar. Ülkelerine de (Ki-en-gir) uygar insanlar ülkesi derlerdi. Akadca'da bulunan Şumer kelimesi bu anlamda kullanılmaktaydı. Şumer kelimesi okuma farklılıkları sonucunda Sümer olarak kabul görmüş ve yerleşmiştir.¹⁸

Sümerler dördüncü bin yılın ortalarına doğru gelmeye başladılar yöreye. Sümerler büyük bir olasılıkla Asya içlerinden gelmişlerdir. Bu halk grubunun ortaya çıkmasıyla, güney Mezopotamya'da etnik ve kültürel bir yoğrulma, harmanlaşma da başladı. Birkaç yüz yıl sonra Sümerler politik iktidarlarını kurarak ülkenin zenginliğine el koydular.¹⁹

Mezopotamya tarihi Sümerlilerin buraya gelmeleriyle başlamıştır. Onların Mezopotamya'ya nereden geldikleri tam olarak tespit edilememiştir. Bu konu ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunlar arasında en kuvvetlisi, Sümerlilerin Mezopotamya'ya Aral Gölü çevresinden, yani Orta Asya'dan geldikleri şeklinde ileri sürülen görüştür. Bu görüşte olan bilim adamları, Sümerliler'in eski Türk topluluklarından biri veya Türklerle akraba bir kavim olabileceği kanaatine varmışlardır.²⁰

Eski göçmenlerin ve Sami kökenli göçebelerin kurdukları köylerin yerinde ilk Sümer kentleri yükselmeye başladı. Ur, Uruk, Eridu gibi ilk kent devletleri kuruldu.²¹

Güney Mezopotamya'nın köklü geçmişini temsil eden Obeyd kültürü ile Sümerlerin geliştirdikleri yaşam biçimi arasında belirgin bir kesintinin olmayışı, bu toplumun yerli bir halk olabileceğini düşündürür. Ancak Sümer ülkesine hayat veren Fırat (Buranun/purattu), Dicle (Idiglat/Diglat) ile Eridu, Ur, Larsa, Lagaş ve Nippur gibi önemli kent isimlerinin Sümerce olmaması, bu adların bölgede daha önce

¹⁸ Akdoğan,2012:10.

¹⁹ Sever,2008:36.

²⁰ Mandaloglu,2011:34.

²¹ Sever,2008:36.

yaşayan bir toplumdan değiştirilmeden alındığı biçimde de değerlendirilebilir. Bazı kahramanlık öyküleri, onların Hazar bölgesiyle bir bağının olabileceği izlenimini uyandırır da bu konu en az akrabalıkları kadar tartışmaya açıktır.²²

Sümerlerin yaşadığı Güney Mezopotamya, Fırat ve Dicle'nin birbirine en çok yaklaştığı Bağdat yakınları ile Basra Körfezi arasında kalan alandır. Burası Fırat ve Dicle ırmaklarının on binlerce yıldır taşıdıkları alüvyonlarla dolmuş, oldukça bereketli bir alandır. Nil'in Mısır'a verdiği hayatı, Dicle ve Fırat Mezopotamya'ya vermiş ve kent yaşamının gelişmesi için uygun bir ortam yaratmıştır. Erken Sümer Hanedanları tarafından kurulan birçok kentin bulunduğu bu verimli topraklar, Sami toplumlarının Mezopotamya'ya gelişinden sonra Akkad ve Babil Krallığı'nın gelişiminde de önemli rol oynamıştır.²³

Genel anlamda Sümer uygarlık kronoloji ve zaman açısından incelendiği zaman:

M.Ö.3500-3200: Sümerlerin ortaya çıkışı (kent devletleri devri)

M.Ö.3200-3100: Uruk devri (yazının icadı)

M.Ö.3100-2900: Cemdet Nasr devri (Sümerlerin kahramanlık çağı)

M.Ö.2900-2350: Erken sülaleler devri (tarihi devirlere giriş dönemi)

M.Ö.2500-2350: I. Ur ve Lagas sülaleler devri gibi dönemlere ayrılmaktadır.

Sümerlerde M.Ö. 3500'lerden M.Ö. 2900-2750 arasındaki dönem "Uruk devri" ve hemen ardından başlayan dönem ise "Cemdet Nasr devri" olarak adlandırılır. Kral Gılgamesh'e ait efsaneler gibi pek çok efsane "Sümerlerin Kahramanlık Çağı" olarak nitelenen bu dönemlerde ortaya çıkmıştır.

Erken sülaleler devrinde Sümerler Güney Mezopotamya'da, Fırat ve Dicle'nin taşıdığı alüvyonlu birikinti ovasındaki kentlerde, her biri güçlü ve kendi yöneticilerine sahip devletlerde yaşadılar. Bu bölgede 18'i büyük, 35 kadar şehir ve kasabanın bulunduğu bilinmektedir. En önemli krallıklar arasında, kuzeyden güneye

²² Köroğlu,2011:60.

²³ Harmankaya vd.,2011:22-23.

doğru Sippar, Kiş, İsin, Nippur, Adab, Zabalam, Şuruppak, Umma, Girsu, Lagaş, Badtibira Uruk, Larsa, Ur ve Eridu sayılabilir²⁴.

M.Ö.2500'lerden itibaren Ur kenti I.Ur sülalesi zamanındaki gelişimi neticesinde Sümer uygarlığında olumlu yönde değişime sebebiyet vermiştir. Bu belirgin gelişime “Lagaş” kent devleti de katılmıştır. Gelişim ve değişimle önceden “Ensi”(Patesi) olarak adlandırılan site yöneticileri artık “Lugal” kral olarak adlandırılmaya başlanmıştır. M.Ö. 2440'lı yıllarda Lagaş kent devletinin yöneticisi Eannatum'un gerçekleştirdiği başarılı idare, dönemin kayda değer parıltılarından olmuştur.

-Sümerlerde Sülaler Dönemi

Sümerlerden sonra yazdırılmış olmasına rağmen, Erken Hanedanlar döneminden söz ettiği anlaşılan “Sümer Kral Listeleri”, mitolojiyle harmanlanmış tarihi olayları, birçok kahramanlık öyküsünü ve hanedanı anlatır. Bu listelerde en eski zamanlardan MÖ 1900 yıllarında hüküm sürmüş olan İsin Hanedanı'na kadar Sümer kent devletlerini yöneten kralların adları ve hükümdarlık süreleri alt alta sıralanır. Her bir kent ayrı bir sülale tarafından yönetilmektedir. Ayrıca Sümer ülkesindeki kentlerden bazılarının siyasal ve dinsel bakımdan önem kazandığı, zaman zaman diğerleri üzerinde baskı kurduğu anlaşılmaktadır.²⁵

Kral listelerinin baş tarafı daha çok mitoloji ile iç içedir. Bu listelere göre Sümer ülkesinde Tufan'dan önce hüküm sürmüş, adları bilinen efsanevi sekiz yönetici ve kentleri vardı. Tanrılar yeryüzündeki ilk krallığı kurma görevini Eridu kentine vermiştir. Tufan öncesine ait sekiz kralın her biri binlerce yıl iktidarda kalmıştır. Tufan sonucunda krallık yıkılmış ancak yeniden kurulduğunda egemenlik zaman zaman bir kentten diğerine el değiştirmiştir. Tufandan sonraki ilk üç Sümer hanedanı, sırasıyla Kiş, Uruk ve Ur hanedanlarıdır. Listelere göre kralların iktidar süreleri Tufan'dan sonra azalmaya başlamıştır.²⁶

Sümer kral listesine göre Tufan'dan sonra ilk krallık Kiş şehrinde kuruluyor. Kiş'in baş tanrısı Zababa. Yazılı belgelerde adı geçen ilk kralı da Etena. Buna ait

²⁴ Köroğlu,2011:65.

²⁵ Harmanakaya vd.,2011:27-28.

²⁶ Harmanakaya vd.,2011:28.

efsaneye göre O, dinine bağlı, tanrı korkusu bilen, tanrısal törenleri yerine getiren bir kral. Yine onun hakkında anlatılan efsaneye göre Etena'nın güçlü bir kişiliği olduğu anlaşılmaktadır. Kral listesine göre o 1500 yıl yaşamış. Etena'dan sonra kral listesinde adı geçen 7 kralın isimleri Sami dilinde, Sümerli adı değil, haklarında da yazılı bir belge yok. Onlardan sonra gelen Enmbaragasi. Bunun hakkında yazılı belgelerden biraz bilgi var. Son yıllardaki kazılarda bulunan küçük bir taş vazoda üzerindeki yazı ile bunun gerçek bir şahıs olduğu kanıtlandı. O da 900 yıl yaşamış. Onu 625 yıl yaşayan Agga izliyor.²⁷ Genel itibariyle belirtmek gerekir ki Güney Mezopotamya'da "Kiş Kralı" unvanı taşımak ayrıcalık olarak kabul edilmekteydi ve bu yüzden birçok kral kendini bu unvanla tanıtmıştır.²⁸

Kiş'den daha güneyde olan ve Kiş gibi küçük toplulukların birleşmesiyle bir şehir krallığı haline gelen Uruk şehrinin kurucusu ise Meşkiaggaseir'dir. Kral listesinde güneşi oğlu olarak tanımlanıyor ve ömrü ise 325 yıldır. Bu şehir gök tanrısı An'ın koruması altındadır. Kral listesinde bu kral için "dağa çıktı, denize girdi" sözlerinden sınırlarını genişletmeye çalıştığı anlamı çıkıyor. Ondan sonra Uruk kralı olarak oğlu Enmerkar çıkıyor. Bu da babası gibi güneşi oğlu olarak tanımlanıyor. Enmerkar'dan sonra Lugalbanda kral oluyor. Lugalbanda kendisiyle ilgili anlatılan destanlar neticesinde önemli bir kişilik olarak göze çarpmaktadır ve 1200 yıl yaşadığı söyleniyor. Lugalbanda'yı 100 yıl yaşayan Dumuzi izliyor. Dumuzi'nin siyasal kimliği ile ilgili bir bilgi mevcut değildir. Daha sonra Çoban tanrısı kimliği ile tanrılaştırılmıştır ve kutsal evlenme töreni ve ölüp dirilen tanrı efsanelerinde başrolü oynamıştır. Kral listesine göre Kral Dumuzi'yi 120 yıl yaşayan Gılgames/Bilgameş izlemiştir. O efsane ve destanlarıyla bir kahraman. Ne yazık ki Bilgameş'in (Gılgames) kendi zamanında yazılmış bir destan yoktur. Daha sonra yazılan efsaneye göre sözde kendinden iki önceki Uruk kralı Enmerkar'ın oğlu imiş. Babasının Luagalanda (Enmerkar'ın oğlu) annesinin de tanrıça Ninsun olduğu, bu yüzden kendisinin üçte bir tanrı, üçte bir insan olduğu yazılmış.²⁹

²⁷ Çığ,2011:26-27.

²⁸ Köroğlu,2011:63.

²⁹ Çığ,2011:28.

Uruk'un güneyinde yer alan bir başka krallık da Ur şehir krallığıdır. Ay tanrısı Nanna/Suen onun koruyucusudur. Ur hanedanının kurucusu Mesannepadda adlı kraldı.³⁰Bu şehir çok önemlidir Sümer tarihinde. Orada yapılan kazılarda hemen hemen 1000 yıl süre içinde ölümlerin gömüldüğü bir mezarlık bulundu. Bunlardan en önemlisi adları kral listesinde yazılmamış olan Ur'un ilk kral sülalesinden olduğu düşünülen kral Meşkalamdug, Akalamdug ve Kraliçe Şubat'a ait olanlardır.³¹

1.3 Sosyal ve Kültürel Yapı

-Mezopotamya uygarlıklarında toplumsal ve siyasal yapı

Mezopotamya'nın en eski köyü, ülkenin kuzeyinde Tell Hassoun'da bulundu: Köy Neolitik dönemden, M.Ö V. binlerden kalmaz. İlkel tarım yapılması için yeterli yağış alan bu bölgeye çiftçiler ve hayvancılar yerleşmişti. Birçok bilgin, bu insanların IV. binin başlarında Aşağı-Mezopotamya'ya (Sümer) buradan girdiklerini ve Fırat'ın alt kesimindeki bataklık toprakları değerlendirmeye başladıklarını düşünmektedir.³²

Mezopotamya Uygarlığı'nın siyasal yapısı, Sümer sitelerinde doğmuştur ve Sami kavimlerinin kurdukları devletleri etkileyerek yaygınlık kazanmıştır. Siyasal yaşam, tarihi oluşum içinde sosyo-ekonomik yapıya bağımlı olarak değişim göstermiştir. Sümer yazıcıları devletin ortaya çıkışını kutsal dayanaklarla açıklamışlardır. Buna göre krallık (devlet) "Tufan"dan binlerce yıl önce gökten inmiştir. Oysaki arkeolojik kazılar, krallığın tarihi çağlarının başında ortaya çıktığını göstermektedir. Kralların belirmesi ve güçlenmesi devrin sosyo-ekonomik yapısıyla ilgilidir.³³

Sümerler, kentlerin mihenk noktasını oluşturduğu bir toplum modeli geliştirmişlerdir. Bu kentlerin kurulumu da tamamen teokratik nedenlere dayanmaktadır. Kentler, tanrıların bir armağanı olarak kabul edilmektedir. Çünkü bünyesinde tanrıların ikametgâhları olan ve *Ziggurat* adı verilen tapınakları barındırmakta, berkit-meleriyle de bunları korumaktadır. Bu yüzden Sümer kentleri

³⁰ Köroğlu,2011:63.

³¹ Çığ,2011:30.

³² Diakov ve Kovalev,1987:89.

³³ Yıldırım,2002:58.

için “tapınak-kent” deyiimi de kullanılmaktadır. Başlıcaları Nippur, Adab, Şuruppak, Umma, Uruk, Larsa ve Ur olan bu Sümer Kentleri; “Lûgal” unvanlı krallar tarafından yönetilirlerdi. Kent tanrısının temsilcisi sıfatıyla sitelerin başında olan Lûgaller, zamanla alternatif bir güç olmaya başlayan rahiplerle, güç ve otorite mücadelesine girişmişlerdir. Bu güç ve yetki çatışmasının, günümüz laik devlet yapısının temellerini atması açısından önemli olan dini-siyasi erk ayırım sürecinin başlangıcı olması yönünden özel bir önemi bulunmaktadır. Ancak, bu ayırımın Sümer toplumsal, siyasal ve idari düzeninde makam ve yetkilerin karmaşıklığı başta olmak üzere bazı olumsuz etkiler yaptığı da düşünülebilir. Nitekim, Sümer yöneticilerinin En, Ensi, Lûgal gibi değişik ünvanlara sahip olması da bunu kanıtlar niteliktedir.³⁴

Eski Babil döneminde sarayın ve siyasal otoritenin toplum üzerindeki etkisi artmıştı. Kral aynı zamanda tapınağın ve tanrının başrahibi olarak tanınlanır, işleri onlar adına yürütürdü. Bu dönemde gelişen ticaret, zengin bir tüccar sınıfının oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Ticarete yaygın öde aracı gümüştü. Bireyin ortaya çıkışına işaret eden birçok gelişmeden biri de kredi alışverişi ve tefecilikti.³⁵

Assur toplumu köylülerden, kölelerden ve rütbelerine göre belli başlı memurluklara ve ordu komutanlıklarına getirilen güçlü soylu sınıftan oluşurdu. Orta Assur yasalarının tümü Assur toplumunun içyüzünü açıkça görebilmemizi sağlar. Kadınların tamamen kocalarının, babalarının ya da kayınbabalarının denetiminde olduğu ve karşı koyanların ağır cezalara çarptırıldıkları kesinkes ataerkil bir toplumdur bu.³⁶

Mezopotamya’da toplumun en üstünde kral, onun altındaysa soylular, kralın hizmetçileri bulunurdu. Daha alt düzeylerde ise sanatçılar, tapınak hizmetçileri, ustalar ve en altta da işçilerle halk gelmektedir. Krallar, sosyal yapının temelindeki birliğin korunmasından sorumluydular. Kral, aynı zamanda tanrıların yeryüzündeki temsilcileri olup, dini törenleri idare eder, yasaları yapar ve uygulamalarını denetlerdi. Bundan dolayı yetkileri son derece genişti. Kralın çevresinde toplananların tümü soylular sınıfındandı ve Kral, soylular sınıfına gereken önemi

³⁴ Ateş ve Ünal,2004:26.

³⁵ Köroğlu,2011:116.

³⁶ Kuhrt,2010:476.

vermekten geri kalmazdı. En önemli görevlerin başına bunlar getirilir: valiler, komutanlar, yazmanlar yine bunlar arasından seçilirdi.³⁷

Mezopotamya kasaba halkının birçoğu kendi tarlalarında çalışırdı. Ve tüm kasaba halkının yaşamı, toplumun yıl içindeki ilerlemesini mevsimlerin geçişine uyduran bir takvimle düzenlenirdi. Her yıl yinelenen, birbirini izleyen dinsel şenlikler belli günler boyunca tüm işlerin ve günlük görevlerin bir yana bırakılmasına yol açardı. Her ayın birkaç günü, ayın (hilal, yarımaya, dolunay gibi) dönemlerinin ve öteki doğal olayların tamamlanmasını kitlemeye ayrılırdı. Her kentte, yılın en büyük olayı olan, on iki gün kadar sürebilen Yeni yıl şenliği, doğanın yaşam çemberinin en düşük noktasında bulunduğu ve her şeyin doğanın yeniden canlanma döneminin başlamasına bağlı olduğu bir zamanda, tarım yılının kritik noktasında kutlanılırdı.³⁸

-Ekonomik yaşam

Sümer sitelerinin olduğu sıralarda, kent ortasında yer alan tapınak çevresinde genişleyen bir ekonomik yapıyla karşılaşırız. “Teokratik devlet sosyalizmi” diye adlandırılan bu devrede toprak, tanrıların malı sayılıyor ve üretim tanrı için yapılıyordu. Rahip kralların ve özel memurların gözetimindeki toprakların, çiftçiler tarafından işlendiği sanılmaktadır. İhtiyaç fazlası ürün tapınakta toplanmaktaydı. Kentlerdeki anıtsal tapınakların yapılabilmesi için büyük bir iş gücüne gereksinme duyuluyordu. Mezopotamya’da olmayan maddelerin getirilmesi işi de ayrı bir uğraşa yol açıyordu.³⁹

Mezopotamya’da ekonominin temelini tarım oluşturmuyordu. Tahıl ve baklagiller ile hurma yetiştiriliyor, palmyelerin liflerinden ya da tahta olarak ağacından yararlanılıyordu. Üretilen ve beslenen hayvanlar arasında ise olasılıkla sığır, keçi, koyun, eşek ve kümes hayvanları bulunuyordu. Mezopotamyalıların komşu ülkelerle olan ilişkilerinden sonra at yaygınlaşmış, deve ehlileştirilmiş, ancak sınırlı alanlarda kullanılmıştır. Bu arada balıkçılık ekonomisinin de geliştiğini görüyoruz. Tarım ve

³⁷ Yıldırım,2002:59.

³⁸Frankfort ,1989:91.

³⁹ Yıldırım,2002:56.

hayvancılıktan elde edilen ürünler ve av ganimetleri, kişisel gereksinimlerin dışında, depolara ya da Pazar yerlerine gönderiliyordu.⁴⁰

Mezopotamya’da hayvancılık da gelişmişti. En eski metinlerde birçok kez koyun sürüleri anılmıştır. Hayvanlar, bataklık otlaklarda, yaylaklarda otluyorlardı; ağılda hayvanlara yem veriliyordu. Et ve süt için sığır besliyorlar, süttten yağ ve peynir yapmasını biliyorlardı. Koyun, eti ve yünü için yetiştiriliyordu. Eşek ve öküz yük hayvanı olarak kullanılıyordu.⁴¹

İki akarsuyun uzandığı alçak düzlüklerde yetişen, yaprakları dam örtmeye yarayan, ipliksi gövdesi ip ve hafif yapılarda kullanılan hurma ağacı, Mezopotamya ekonomisinde ayrı bir öneme sahiptir. Mezopotamya’nın madenleri de yoktur; büyük yapılar için uygun kerestesi olan ağaçları da; yalnızca az miktarda taşı vardır. Hakkında birçok belge bulunan Mezopotamya’daki ticaret ve devlet faaliyetleri çoğunlukla bu malların elde edilmesine odaklanmıştır.⁴²

Mezopotamya’da kentlerin gelişmesi ve güçlü bir siyasal yapıya sahip olmaları ticaretten pay almalarıyla mümkündü. Mezopotamya’da Uruk döneminden itibaren uluslar arası bir ticaret ağı gelişmiştir. Yaygın ticaret Sümerler döneminde de gelişerek devam etmiştir. Tunç yapımı için gerekli olan kalay ve takı yapımında kullanılan değerli taşlara duyulan ihtiyaç Doğu dünyası ile kesintisiz bir bağın kurulmasını zorunlu hale getirmişti. Afganistan ve Pakistan’dan gelen değerli taşlar, Mezopotamya’daki kentlerde kurulmuş atölyelerde işleniyor ve elit sınıfın beğenisi için değerli takılar yapılıyordu. Mavi bir taş cinsi olan lapis-lazuli gibi yarı değerli taşlar prestijli takılarda kullanılıyordu. Kereste, bakır ve diğer hammaddelere duyulan ihtiyaç ise büyük oranda Anadolu’dan karşılanıyordu. Mezopotamya’daki ticari faaliyetler MÖ ikinci bin yılın başlarında daha organize bir biçimde Assur’un kontrolünde gelişmiştir.⁴³

⁴⁰ Yıldırım,2002:56.

⁴¹ Diakov ve Kovalev,1987:93

⁴² Kuhrt,2010:24.

⁴³ Köroğlu vd.,2011:64-65.

-Dil, yazı ve edebiyat

Kent merkezlerinde bölgesel ekonominin denetlenmesini bürokrasi sağlıyordu. Uruk döneminin sonuna gelindiğinde, antik Mezopotamya'nın sonraki çivi yazısı sistemi tarihinin temelini oluşturan metinleriyle, bir kayıt tutma sistemi vardı. İşaretlerin sonraki çiviyazısındaki gibi kısıyla (kama) yapılmak yerine kil üzerine ince çizgiler halinde çizilmesi nedeniyle Uruk sistemine geleneksel olarak ön-çiviyazısı denilmektedir. Ama ilk yazıyla sonraki gelişmeler arasında kavramsal bir fark olduğunu iddia etmeye gerek yok. İnsan tarihinde yazının ilk kez icat edildiği dönemdir bu ve gerçek bir yazıya dair ilk kanıt da Uruk kentinde bulunmuştur.⁴⁴

Uruk döneminin sonlarına doğru (3200 yılları) şimdiye kadar bilinen en erken yazılı belgeler ortaya çıkmıştır. Bunlar daha sonraki çivi yazısının öncüleri olarak görülebilecek, resim karakterindeki (piktografik) işaretlerden oluşur. İlk örnekler, avuç içine sığabilecek büyüklükte, dörtgen kil tabletler üzerine yazılmaktaydı. Yazıcı temiz bir kil toprağını kil tablet biçimine getirdikten sonra üzerini kamış ucuyla çizerek karelere ayırır ve sonra her bir kare içine anlatılmak istenen nesne ya da işi anımsatan resim karakterini çizerdi. Başlangıçta çizilen karakterlerin çoğu mal miktarını belirleyen sayı işaretleriydi. Anlatılmak istenen her nesne ayrı bir işaretle betimleniyordu. Bu nedenle Uruk'taki IV.tabakada bulunmuş henüz tam okunamayan yazıda 1500'ün üzerinde ayrı işaret kullanılmıştı. Bu erken kil tabletlerde mal listeleri, iş ilişkileri ve arazi satışları konu edilirdi. Ayrıca süt, buğday ve ekmek gibi günlük yaşamın vazgeçilmez ürünlerinin de listeleri tutulurdu.⁴⁵

Yazı gelişen devlet yapısında ve artan ekonomik ilişkiler içerisinde ortaya çıkan karışıklıkları önlemek ve işleri düzene koyma çabalarının bir ürünü gibi görünür. Güney Mezopotamya'nın nüfusları hızla artan kentlerinde, merkezi idarenin yürüttüğü inşa projeleri çoğaldıkça, tapınakların depolarında biriktirilen ve buradan dağıtılan ürünlerin miktarı arttıkça basit işaretler, sayılar ve listeler ihtiyacı

⁴⁴ Mieroop,2006:49.

⁴⁵ Köroğlu,2011:54.

karşılayamayacak bir konuma ulaşmıştır. Çok yönlü ve karmaşık verileri yansıtabilecek olan yazı, bütün bu engelleri aşmak için geliştirilmiştir.⁴⁶

Çiviyazılı belgeler aracılığıyla Mezopotamya’da en yaygın biçimde konuşulan dillerin Sümerce ve Akkadca olduğu anlaşılmaktadır. Sümerce günümüzde bilinen hiçbir dille doğrudan akrabalığı kurulamamış bir dildir. Ama bu dilin Ural-Altay dil özelliklerini içinde barındırdığı anlaşılmaktadır. Sümerce dördüncü bin yılın sonunda ve üçüncü bin yılda yaygın biçimde konuşulmaktaydı. İkinci bin yılın başlarında ise resmi işlerde ve kült törenlerinde kullanılmaktaydı. Ortadan kalktığı tarih ile ilgili kesin bir veri bulunmamaktadır. Sümerlerin geliştirdiği yazı sistemiyle birlikte, inançları konusundaki temel alıntılar, dünya görüşleri ve öteki dünyaya bakış açıları ,tanrıları ve tapınakları da sonraki toplumlar tarafından büyük oranda benimsenmiştir. Sümerce ilk belgeler 3200 yıllarına tarihlense de, bunların büyük bir bölümü daha geç tarihlidir. En erken belgeler arasında 2800 yıllarına tarihlenen Ur tabletleri (280 adet) 2500 yıllarında yazılmış Fara (Şuruppak, 1000 adet) ve Abu Salabih (500 adet) yazıtları sayılabilir.⁴⁷

Akad imparatorluğunun kurulması ve büyümesiyle bölgede konuşulan, kentin adına dayanılarak Akkadca diye bilinen Sami dilinin yazıya geçirilmesi de yaygınlaşmıştı. Sonraki iki bin yıl Mezopotamya tarihine egemen olan bu dildir: Bu dönemde kullanılan dilin belirli şekli “Eski Akkadca” diye bilinir. Sümerce bir ölçüye kadar idari ve hukuki alanda, özellikle de edebi metinlerde en azından bir altı yüz yıl daha kullanılmaya devam etse de, olasılıkla bu dönemde sonra yaygın konuşma dili olma özelliğini yitirmiştir.⁴⁸

Akkadca; Babilce, Assurca, İbranice, Aramice ve Arapça gibi Sami kökenli bir dildir. Yapılarındaki bazı farklılıklar nedeniyle Sami kökenli diller iki gruba ayrılır. Akkadca, Babilce ve Assurca Doğu Sami kolunu oluştururken diğerleri Batı Sami dilleri grubuna girerler. Doğu Sami dillerinin genel adı olarak da kullanılan Akkadca üçüncü bin yılın ortalarından birinci bin yılın sonlarına kadar oldukça geniş bir

⁴⁶ Köroğlu,2011:54.

⁴⁷ Köroğlu,2011:33-34.

⁴⁸ Kuhrt,2010:59.

bölgede yazılmış ve konuşulmuştur. Kuzeyde konuşulan Assurca ve Güney Mezopotamya’da yaygın olan Babilce, Akkadca’nın lehçeleridir.⁴⁹

Mezopotamya’da edebiyat yapıtlarının türleri oldukça çeşitliydi. Dinsel yazıların büyük çoğunluğunda dualar ve ilahiler bulunuyordu. Eski Sümer şiirini bugün elimizde bulunan bir çok mitolojik destandan ve beş ayrı Gılgameş versiyonundan tanıyoruz. Bunlardan başka hükümdar ailelerinin listesi ve tarihi öyküler, o dönemin edebiyat yapıtları arasındadır. Zaferlerden ve uygarlığın haşmetinden söz eden yapıtların çoğu abartılıydı.⁵⁰

Tüm bu edebiyat yapıtları arasında en büyük ve önemlileri destanlardır. Bu destanlardaki ana tema genelde birbirinin aynıdır: Mezopotamya’da yaşayan insanlığın temel sorunlarının çözümünü arayan kıyaslamalar. Çözümü aranan sorunlar ise insanoğlunun nereden gelip nereye gittiği iyiliğin ve kötülüğün ne olduğu adalet ve adaletsizlik ve bu konularla ilgili simgesel çözümlemeler, öneriler öğütler. Bunlar evrenin yaratılışını anlatan “Enuma Eliş” ve “Gılgameş Destanı” gibi yapıtlardır.⁵¹

- Sümerlerde okul

Sümerlerde okul, Sümerlerin uygarlığa yaptıkları en önemli katkı olan çiviyazısı dizgesinin icadı ve gelişiminin doğal sonucuydu. İlk yazılı belgeler Uruk adlı bir Sümer kentinde bulundu. Bunlar çoğu ekonomiyle ilgili ve yönetsel notların resim-yazıyla yazıldığı binlerce küçük kil tableti içerir. Ama içlerinde okuma ve alıştırma yapma amaçlı sözcük listeleri de bulunmaktadır. Bu da, M.Ö 3000’lerde bazı yazmanların öğretme ve öğrenme üstüne düşünmüş olduklarını gösterir. İzleyen yüzyıllardaki ilerleme yavaştı. Ancak üçüncü bin yılın ortalarından itibaren, bütün Sümerlerde yazı yazmanın resmen öğretildiği bazı okullar olmalıdır. Sümerli Nuh’un memleketi olan kadim Şuruppak kentinde 1902-1903 yılında yapılan kazılarda M.Ö 2500’lerden kalma çok sayıda “ders kitabı” çıkarıldı. Bununla birlikte, Sümer okul sisteminin olgunlaşıp gelişmesi üçüncü bin yılın ikinci yarısında oldu. Bu devre ait on binlerce kil tablet çıkarılmıştır ve daha yüz binlercesinin toprağın altında gelecek

⁴⁹ Köroğlu,2011:34.

⁵⁰ Yıldırım,2002:69.

⁵¹ Yıldırım,2002:69.

kazıları beklediğine kuşku yoktur. Büyük bölümü yönetsel niteliklidir; Sümer ekonomik yaşamının her aşamasını içerirler. O yıllarda bu mesleği yapan yazman sayısının binleri bulunduğunu bu metinlerden öğreniyoruz.⁵²

Acemi ve “baş” yazmanlar, kraliyet ve tapınak yazmanları, yönetsel etkinliklerin belli alanlarında uzmanlaşmış yazmanlar ve yönetimde üst derecelere yükselmiş yazmanlar vardı. Bundan, ülkenin her yanına dağılmış oldukça büyük ve önemli sayısız yazman okulu olduğu sonucu çıkarılabilir.⁵³

Sümer Okulu başlangıçta, “mesleki” diyebileceğimiz bir eğitim vermeyi amaçlıyordu yani, ülkenin özellikle de tapınak ve sarayın ekonomik ve yönetsel gereksinimlerini karşılayacak yazmanlar yetiştirmek için kurulmuştu. Sümer okulları var olduğu sürece bu ana amaç olarak devam etti. Bununla birlikte, eğitimin yaygınlaşması ve gelişmesi sürecinde, özellikle de programın genişlemesiyle, okullar Sümer’de kültür ve bilim merkezleri haline geldi. Okullarda zamanında geçerli olan tanrıbilim , bitkibilim, hayvanbilim, madenbilimi, coğrafya, matematik, dilbilgisi ve dilbilimi eğitimi alan öğrencilerden zaman zaman bu bilimlere katkıda bulunan bilim adamları bilginler yetişti.⁵⁴

Dahası, günümüz bilim enstitülerinin tersine, Sümer okulları yaratıcı yazarlık diyebileceğimiz yapıtların da merkeziydi. Buralarda geçmişin edebi yaratılarının incelenip kopyalanmasının yanı sıra yenileri de oluşturuluyordu. Sümer okullarından mezun olanlarının çoğunun tapınak ve saray yazmanı oldukları doğruysa da, ülkenin varsıl ve güçlüleri arasında kendisinin eğitim ve öğretime adayanlar da vardı. Bugünün üniversite profesörleri gibi, bu kadim bilim adamlarının çoğu da geçimlerini bu yolla sürdürüyorlar ve boş zamanlarını araştırmaya ve yazmaya adıyorlardı. Başlangıçta büyük bir olasılıkla tapınağa bağlı olan Sümer Okulu, zaman içinde dinden bağımsız bir kurum haline geldi; eğitim programı da oldukça laik bir

⁵² Kramer,2002:21.

⁵³ Kramer,2002:21.

⁵⁴ Kramer,2002:22.

nitelik kazandı. Öyle görünüyor ki, öğretmenlerin maaşları öğrencilerden toplanan ücretlerle ödeniyordu.⁵⁵

Sümer’lerde eğitim genel ya da zorunlu değildi. Öğrencilerin çoğu varlıklı ailelerden geliyordu; uzun bir eğitimin gerektirdiği para ve zamanı yoksullar karşılayamazdı. Sümer okulunun başı, “ okulun babası” denilen Ummia, “uzman” “profesör” idi, öğrencilere de “okulun oğulları” deniyordu. Öğretmen yardımcısına “ağabey” deniyordu; öğrencilerin kopyalaması için yeni tabletler yazmak, öğrencilerin kopyalarını gözden geçirmek ve ezberlerini dinlemek gibi görevleri vardı. Diğer öğretim elemanları “çizimden sorumlu kişi” ve “Sümerceden sorumlu kişi” idi. Ayrıca devamdan sorumlu gözetmenler ve olasılıkla disiplinden sorumlu “kamçı görevlisi” vardı. “Okulun Babası”nın müdür olması dışında, okul personelinin hiyerarşik sıralaması konusunda bir bilgimiz yok; gelir kaynakları hakkında da bir şey bilmiyoruz. Büyük bir olasılıkla “okulun babası” aldığı okul ücretlerinden ödemeleri yapıyordu.⁵⁶

⁵⁵ Kramer,2002:23.

⁵⁶ Kramer,2002:23-24.

İKİNCİ BÖLÜM

GILGAMESH DESTANININ TARİHSEL ÇERÇEVESİ VE ARKA PLANI

1.Gilgameş Destanı

1.1Gilgameş Destanı'nın Tarihçesi

Gilgameş Destanı'nın pek çok metni MÖ iki binli yıllarda yazılmış gibi görünmektedir. Bu metinler günümüz Türkiye'sinde Orta Anadolu'daki Hitit başkenti Hattuşaş'ta bulunmuştur. Bir başka bölüm ise antik Filistin şehri Megiddo'da bulunmuştur.⁵⁷

Hikâyenin kahramanı Gilgameş, Mezopotamya'nın güneyindeki ünlü tarihi şehirlerden olan Uruk'un hükümdarlarından biridir.⁵⁸ Sümerlerin krallar listesine göre Gilgameş 126 yıl boyunca hükümdarlık yapmıştır. Kocası kral Lugalbanda olan tanrıça Ninsu'nun oğlu olduğu söylenmektedir.⁵⁹

Sümerlerin Krallar Listesi Gilgameş'la ilgili bir hayli bilgi veriyor. II. binyılın başlangıcında kaleme alınmış bu listenin yarısı düşseldir: Özellikle “Tufan’dan önceki” efsanevi dönemin seyrini ayrıntılarıyla anlattığında; fakat Tufan’ın sona ermesiyle başlayan “tarihsel” çağla ilgili maddi veriler güvenilir kabul edilmiştir ve zaten yazıtların bulunmasıyla da sık sık doğrulanmışlardır. Her biri, kendi Kent-Devleti’nde hanedanlara göre tasnif edilmiş ve dünyanın yaratılışından beri ülkede hayali bir yönetimi devam ettirdiği varsayılan tüm hükümdarlar arasında, Liste’ye göre, Gilgameş Uruk’ta Tufan’dan sonra iktidarı ele geçirmiş ilk hanedanın beşinci hükümdarıdır;bu hanedan,Kiş Kent-Devleti’nde, daha kuzeye yerleşmiş tek bir kalabalık krallar soyuyla sıyrılmıştı bu felaketten ve son iki temsilcisi Mebaragesi ve onun hem oğlu, hem de halefi olan Akka ya da Agga idi. Tarihsel bir belleğin doğal bir yansıması olan ve ve daha sonra edebiyata geçmiş antik bir efsane,aynı Akka’yı Gilgameş’in çağdaşı olarak tanıtıyor; öte yandan, onun varlığının, “Kiş Kralı” ve

⁵⁷ Jackson,:2005:14.

⁵⁸ Jackson,:2005:16.

⁵⁹ Mccall,2011:58.

Akka'nın babası Mebaragesi oluşunun söz götürmez kanıtı, Sümer mermerinden bir vazonun kenarlarına kendi adının kazınmış olmasıdır bugüne kadar bulunmuş en eski Mezopotamya “Kraliyet Yazıtı”dır bu ve değişik kanallardan edinilen bilgilere göre, XXVII. yüzyıla, aşağı yukarı 2650 yılına aittir.⁶⁰

1.2 Gılgamesh Destanı'nın Doğduğu Yer ve Çevre

Babil ülkesi, Mezopotamya denilen ve haritalarda aşağı yukarı Irak'ı kaplayan bölgenin güneyinde idi. Dünyanın bilinen en büyük uygarlığı IV. bin yıl boyunca bu bölgede doğdu. Ülkeye nispeten uzun bir zaman önce yerleşmiş ve çoğu hakkında neredeyse hiçbir şey bilinmeyen birçok etnik topluluğun ortak eseri idi bu uygarlık. Ülkeye gelen son ikisi, en uzun ömürlü, en unutulmaz ve şüphesiz en seçkin olanlar Akadlar ve Sümerler'dir. Akkadlar, kuzeybatıdaki büyük Suriye-Arabistan Çölü'nün kuzey sınırlarından gelmiş Samiler idi; zaten binlerce yıl boyunca onları, iki ana nehir Dicle ile Fırat arasındaki bu balçıklı ve bereketli ülkenin büyümesine kapılmış tek tek ya da kitle halinde, ardı arkası kesilmeyen soydaşlar takip edecekti. Sümerler bize çok daha gizemli görünüyor, çünkü hiç bir şey çıkış noktalarını ve akrabalık derecelerini saptamamıza el vermiyor. Doğudan, belki de güneydoğudan: Basra Körfezi'nin İran kıyısından gelmiş olduklarını varsayıyoruz.⁶¹

Sümerler ve Akkadlar az çok sürekli ve hakkında hiçbir şey bilinmeyen oldukça hızlı bir ortak yaşam başlatarak, zamanla birbirleriyle kaynaştılar, bu sayede kültür birikimlerini ve karşılıklı yeteneklerini birleştirip bu zengin, özgün ve bereketli Mezopotamya uygarlığını yarattılar. Akkadlı Samilerin bu uygarlığa, başlangıçta kendilerinden çok şey kattıkları inkâr edilmemektedir. Bununla birlikte, Mezopotamya uygarlığının, oluşumundan itibaren, Sümerlerden büyük bir iz taşıdığı da kesinlikle hemen göze çarpmaktadır. Bu süreçte en dinamik, en yaratıcı olanlar Sümerlerdir.⁶²

⁶⁰ Bottero,2013:22.

⁶¹ Bottero,2013:19.

⁶² Bottero,2013:20.

1.3 Edebi Açıdan Gılgamesh Destanı

Genellikle Gılgamesh'in bir destan olduğu düşünülür. Öyleyse bile, bir destana ait olması gereken temel özelliklerin tümünü içermez; çünkü "Bir destan uzun, öyküsel bir şiirdir..." ve Gılgamesh şiirsel bir öyküdür ve İlyada ve Odessa gibi diğer büyük klasik destanlara benzer şekilde tek bir kahramanın üzerine kuruludur.⁶³

Gılgamesh destanı yazıların ön yüzünde ve arka yüzünde yer aldığı ve içeriği, önde ve arkada üçer üçer olmak üzere, yazıcılar tarafından, genellikle altı sütun halinde düzenlenmiş belirli sayıda tablete bölüştürülmüştür. Bu tabletlerde her satır iki yarım dizeyi içeren tek bir dizeye tekabül etmektedir.⁶⁴

İlgi çekme ve dramatik etki yaratma açısından hem kadim hem de çağdaş devirlerde bu denli sevilmesinin nedeni "Gılgamesh Destanı"nın Babil edebiyatında eşsiz oluşudur. Babil edebi eserlerinin çoğunda sahneye gerçek kişilerden çok soyut kişiler olan tanrılar, derin tinsel güçlerden çok kişileştirilmiş kavramlar çıkar. Ölümlülerin baş kahramanı oynar görüldüğü Babil masallarında bile, bunların oynadığı rol mekanik, kişiliksiz ve dramatik etkiden yoksundur. Karakterler, kuklamsı devinimleri fazlasıyla yapay nedensel mit amaçlarına hizmet eden silik, renksiz yaratıklardır.⁶⁵

Oysa "Gılgamesh Destanı"nda durum farklıdır. Bu şiirin kahramanı seven ve nefret eden, ağlayan ve neşelenen, didinen ve bitkin düşen, umut eden ve umutsuzluğa düşen insan Gılgamesh'tir. Tanrılar da vardır elbette; aslında, zamanın mitolojik dili ve örüntüsüne bakıldığında, Gılgamesh'in kendisinin de üçte ikisi tanrı, üçte biri ölümlüdür. Ama şiirin olaylar dizisinde baskın olan insan Gılgamesh'tir. Tanrılar ve eylemleri, yalnızca arka planı ve kahramanın yaşamındaki dramatik olayları kurmaya yararlar. Bu bölümlere kalıcı anlam ve evrensel değer veren şey insan nitelikleridir. Ele aldıkları güçlükler ve sorunlar çağlar boyunca, her yerdeki insan için ortaktır-dostluk gereksinimi, sadakat duygusu, ad ve ün kazanmak için duyulan güçlü istek, serüven ve başarı aşkı, her şeye üstün gelen ölüm korkusu ve dayanılmaz ölümsüzlük

⁶³ Jackson,2005:42.

⁶⁴ Bottero,2013:56.

⁶⁵ Kramer,2002:227.

arzusu. İnsandaki bu duygusal ve tinsel güdülerin çeşitli etkileşimleri zaman ve uzam sınırlarını aşan bir eser olan “Gılgamesh Destanı”nı meydana getirir. Kadim destan türü edebiyatlar üzerinde bu şiirin çok derin etki yarattığına hiç kuşku yoktur.⁶⁶

1.4 Ele geçirilen tabletlerde Gılgamesh Destanı

Dünyanın bilinen ilk yazılı edebi eserlerinden biri olan ve o dönemin şartları ele alınarak incelendiği zaman gerçekten de hem içeriği hem de dil ve anlatımıyla insanlık tarihinde ayrı bir yeri olan “Gılgamesh Destan”ı 12 tabletten oluşmaktadır. Her tablet Destanın ayrı bir özelliğini ele almakta ve Destan hakkında günümüz dünyasına önemli bilgiler vermektedir. Fakat dikkat çekilmesi gereken bir nokta vardır ki o da 12. tabletin diğer 11 tabletle olan farklılığıdır. Çünkü uzmanlar 12. tabletin destanla ilişkilendirme konusunda görüş birliğine varamamışlardır. 12. Tablet içerik ve anlatım yönüyle farklı bir alanda bilgi vermektedir. Bu yüzden biz destanı 11 tabletten oluşuyor desek daha gerçekçi olmuş oluruz.

-Birinci Tablet

Efsane, üçte ikisi tanrı, üçte biri insan özelliği gösteren Gılgamesh’in, tanrılar tarafından ona bahşedilen insanüstü yiğitliklerinin anlatılması ile başlar. Çünkü Gılgamesh, halkına karşı çok kötü davranarak, zulm yapmaktadır ve bu duruma çözüm bulması için tanrıça Aruru davet edilmiştir. Hatta ona, “Gılgamesh”e rakip olacak birini yaratmasıyla, Uruk kentinin nefes alabileceği şeklinde bir çözüm yolu önerisi sunulur.⁶⁷

(Gılgamesh’in tanıtıldığı bölüm)

Tanıtacağım cümle âleme
Her şeyi görmüş
Tüm dünyayı tanımış
Her şeyin sırrına erişmiş olanı
Ve her yerde
Gizli kalmış her şeyi keşfedeni
Bilgelerin bilgesini,
Her şeyi bir bakışta kavrayanı

⁶⁶ Kramer,2002:228.

⁶⁷ Karauğuz,2013:110.

Seyreyledi karanlıkları O
Açıkladı tüm gizleri hatta öğretti bize tufandan önce olup biteni
Dönünce çıktığı uzun yolculuktan
Bitkin fakat yatışmış olarak
Kazıdı bir mezar taşının üstüne
Başından geçen her şeyi.⁶⁸

Yüceydi o tüm krallardan,
boylu boslu ve yakışıklı.
O değil mi Uruk'u surlarla çeviren,
Yüce tanrı Anu ile tanrıça İştar için
Eşi benzeri olmayan
Kutsal Eanna tapınağını inşa ettiren,
Dağlarda geçitler, tepelerde kuyular açan,
Engin denizleri aşan, Tufan'ın yıktığı tapınakları kuran?
Yarı tanrı, yarı insan, Yüce kral Gılgamış.
Bir boğa gibi güçlü, bilgeler kadar akıllı, kahraman savaşçı, Lugalbanda'nın
Ninsu'dan doğma oğlu,
Halkını koruyan kale, askerlerinin sevdiği kahraman önder,
Surlarla çevrili Uruk'un saygın kralı, gözde evladı, kral olmaya
Yazgılı yiğit Gılgamış...⁶⁹

(Gılgamış'ın gücünü orantısız kullanması ve halkının ona tanrılardan bir rakip
bulmalarını istemeleri)

Bir gelip bir gidiyordu, bir boğa gibi başı dik
Uruk'un surları arasında, gücünü belli ederek;
Ve sallayarak havada benzersiz, silahlarını;
Muhafızları her zaman, tetikte bekliyordu emirlerini!
Ama kendi aralarında korkudan
Tir tir titriyordu Uruk'un yiğitleri:
Diyorlardı Gılgamış bırakmıyor
Bir oğlu babasına!
Gece ve gündüz kibrinden
O!
Her ne kadar Gılgamış Ağıllı-Uruk'un güçlü ve şanlı bilge ve görgülü
Çobanı ise de
Bırakmıyor, bir yeni yetme kızını anasına
Kız bir yiğite sözlü olsa bile.⁷⁰
Yakındı bundan surlarla çevrili Uruk'un tüm halkı

⁶⁸ Bottero,2013:63.

⁶⁹ Adalı,2012:13-14.

⁷⁰ Bottero,2013:67-68.

Yakardı yüce tanrı Anu'ya.
Duydu onları Anu,duydu ve seslendi insanları yaratan Ana tanrıça Aruru'ya dedi:
“Sen ki insanı yaratansın git şimdi yarat bir eşini Gılgamış'ın,
Öyle biri ki, denk olsun gücü gücüne, akılda ve yiğitlikte, kasırgaya denk biri.”⁷¹

(Halkın feryadını duyan tanrıların Gılgamesh'ı cezalandırmak için Enkidu'yu yaratmaları)

Bunları duyan Aruru düşündü. Sonra
Islatıp yaratıcı parmaklarını, biçim verdi bir kayaya fırlattı olabildiğince uzaktaki ormana
Böylece babası oldu ormancı Enkidu'nun dehşet ve korku içinde can verdi ona,
hiç acı çekmeden bir benzerini sürdü meydana savaş tanrısı Ninurta'nın.
Saçlarla kaplıydı bedeni ve kıvrımları
Tahılları bahşeden Nisaba'nın hızla uzayan kumral saçları gibi
Andırıyordu bir kız çocuğunkileri.
Ne bir klanı vardı Enkidu'nun ne de ırkı.
İyi bir çoban gibi giyinmişti, ot yiyordu
Suyundan içiyordu sürülerin
Bir rüzgâr gibi hızlıydı ya da durgun su gibi.
Su içtiği bir kovukta bir avcıyla karşılaştı
Art arda üç gün.
Her defasında şaşkınlığa büründü Enkidu'yu gören avcının yüzü.
Avcının bölgesinde sürüler davetsiz misafirdi çünkü
Ve kaygılanmıştı bu haneye tecavüzden.
Sakin kalbi hızla arttı. Karardı gözleri.
Korku sardı,
Uzun zaman kuşkulu kalacak yüzünü.⁷²

(Avcının Enkidu'ya karşı olan korkusu ve babasına bu durumu anlatması)

Avcı o zaman açtı ağzını
Başladı söze ve seslendi babasına:
Baba! Çölden gelmiş biri var ki ülkenin en güçlüsü en kuvvetlisi;
Kasları da gökten inmiş bir kaya gibi güçlü!
Her zaman çölde dolaşıyor her zaman sürüsüyle birlikte otluyor
Her zaman, suvatın kıyılarında dolanıyor
O kadar korktum ki yaklaşamadım yanına!
Bozdu avlanmak için kurduğum tuzakları,

⁷¹ Adalı,2012:14.

⁷² Jackson,2005:4.

Kopardı germiş olduğum ağları;
Ve kaçırdı benden büyük ve küçükbaş hayvanları!
Bozkırda dolaşmamın mümkünü yok artık
Babası açtı ağzını, başladı söze ve dedi ki Avcıya:
Ey oğul Uruk'ta yaşıyor Gılgamış hiç kimse onu alt edemedi hala.
Gökten inmiş bir kaya kadar güçlüdür kasları.
Var git oğul bul onu,
Ve anlat ona bu insan-yaratığın gücünü
Gılgamış aşk tapınağından bir yosmayı katacak yanına
Ve sen onunla birlikte gideceksin ava,
Bu er kişinin ne kadar güçlü olduğunu anlatacaksın yosmaya
Su başına varınca onun sürüsü
Yosma soyunup tüm güzelliğini koyacak ortaya
Ve onu böyle çıplak görünce atılacak üzerine
O zaman düşman kesilecek ona kendi sürüsü.⁷³

Ve gitti avcı babasının öğüdüne uyarak,
Buldu Gılgamış'ı ve anlattı gördükleri, dedi:
"Ülkenin en güçlüsü o.
Yaşıyor hayvanlarla birlikte,
Bozuyor avlanmak için kurduğum tuzakları,
Korkudan, avlanamaz oldum bozkırda."
"Git dedi Gılgamış,
"Aşk tapınağının en güzel kadınlarından birini al ve git,
Görünce o güzel kadını, unutacak hayvanları ve uzaklaşacak
Tüm hayvanlar ondan."

Ve avcı, İştar'ın tapınağından rahibe Şamhat'ı (yosma) buldu.
Birlikte yürüdüler ormana doğru.
Bir kuyunun başında üç gün beklediler.
Üçüncü gün sabah erkenden geldi Enkidu su içmeye dostu olan geyikler ve
ceylanlarla birlikte.
İri yarı ve çok yakışıklı biriydi Enkidu.
Onu görünce, heyecanla titredi Şamhat (yosma)
Çayırların üstünde tüm güzelliğiyle yatıyordu.
Enkidu'nun kendisini görüp yanına gelmesini bekliyordu.
Ve dediği oldu Gılgamış'ın
Su içerken kana kana, gördü genç kadını Enkidu,
Öyle güzeldi ki Şamhat (yosma) Enkidu koştu yanına,
Hiç görmemişti böyle bir şey.
Kokladı, dokundu.
İşini bilen Şamhat (yosma) elini uzatıp tutkuyla okşadı onu.⁷⁴

⁷³ Bottero,2013:72.

Doyunca
Kadından aldığı zevke
Davrandı tekrar katılmaz üzere sürüsüne,
Ama kaçmaya başladı ceylanlar
Enkidu'yu görünce ve uzaklaştılar ondan yabani hayvanları.
Gitmek istedi peşlerinden
Fakat sevişmekten yorgun düştüğü için titreyen dizleri elvermedi
Hayvanlara erişmeye tükendiği için gücü kuvveti
Koşamıyordu eskisi gibi.⁷⁵

“Şimdi öğrendin,” dedi Şamhat,
“sevmeyi ve sevilmeyi.
Sen çok akıllısın Enkidu, tıpkı tanrılar gibi.
Niye dolaşıyorsun ki böyle hayvanların arasında?
Gel götürüyüm seni Anu ile İştar'ın tapınağına,
Yiğitler yığidi, boğa gibi güçlü kral Gılgamış'ın yanına”
Başını salladı Enkidu, bir özlem belirmişti içinde.
“gidelim “dedi,” “hadi götür beni Şamhat,
En güçlüleri bile alt eden Gılgamış'ın yurduna. Bağıracağım orada, kenti orta
yerinde, en güçlü benim diye!
Yenişeyeğim onunla...”

“O kadar böbürlenme”, dedi genç kadın Enkidu'ya,
“Güneş tanrısı Şamaş sevgiyle sarmaladı onu,
Akılla donattı Yüce Anu, Enlil ve Ea.”
Ve anlattı ona gönülçelen Şamhat,
Gördüğü düşü Gılgamış'ın, uzun zaman önce,
Uyanır uyanmaz anlatıp yorumlattığı anasına:
“Parlak bir yıldız gördüm gökte, kayıp düştü yanıbaşına.
Davrandımsa da kaldırmaya, çok ağırdı, gücüm yetmedi
Yerinden kımıldatmaya bile.
Uruk halkı toplanmıştı başına görmek için,
Bir bebekmiş gibi öpüyorlardı ayaklarını.
Bense okşuyordum onu.
Sonra alıp getirdim ayaklarının dibine senin,
Ve sen, ayırım gözetmeden, sanki benmişim gibi baktın ona,
Bana ikizim olduğunu söyledin onun.”

Böyle anlattı düşünüy Gılgamış ve her şeyi bilen Bilge Tanrıça Ninsuna,
Şöyle dedi oğluna: “Gökten kayan bu parlak yıldız, bu büyük kaya yerinden
kımıldatmadığın, bir armağan sana tanılardan,
Yardıma koşan güçlü bir dost, büyük bir kahraman.

⁷⁴ Adalı,2012:17.

⁷⁵ Bottero,2013:76.

İkizin gibi olacak, hiç ayrılmayacak yanından.”
Ve Gılgamış bunları duyunca sevindi, dedi:”Gerçek bir dost,bir sırdaş tek isteğimdi,
Yanım sıra savaşıacak güçlü bir yiğit.”
İşte böyle anlattı rahibe Şamşat (yosma)
Gılgamış’ın gördüğü düşü Enkidu’ya...
Ve çıktılar yola birlikte gitmek için yeryüzünün en güzel kenti
Surlarla çevrili Uruk’a.⁷⁶

-İkinci tablet

İkinci tablet birinci tablette anlatılanların devamıdır. Bu tablette Enkidu’nun Uruk şehrine gelmesi ve burada Gılgameş ile karşılaşmaları anlatılır. Bu karşılaşma sonrasında iki yiğidin yaptığı kavga ve bu kavganın sonunda oluşturacakları ebedi dostluk ele alınmıştır.

Ormanın derinliklerinden gittiler
Uruk’a doğru tehlikeli yollardan.
İştar’ın kutsadığı o kadın yol gösterdi Enkidu’ya
Bir anne nezaketiyle,
Ortadan ikiye ayırdı giysilerini
Saklamak için sahip oldukları güzellikleri,
Kendi peleriniyle örttü Enkidu’nun muhteşem vücudunu
Uruk’a yakınlaşınca.

Yol boyunca yeni yöntemler öğrendi insana dair
Ehil koyunları gütmeyi ve silah kullanmayı ilk kez
Sürülere ve çiftliklere saldıran yabani hayvanlarla dövüşürken.
Yolda yemeyi ve içmeyi de öğrendi
Adamlar ve kadınlar gibi. Shamhat öğretti bunların hepsini ona ilk dersler olarak.
Ve yol üstünde bir adamla konuştular
Ormandan yeni kopan biri öğrensin diye adetleri. Böylece öğrendi Enkidu
Zalim bir yönetim süren ve her gece karlılarıyla oynaş tutan Gılgamış’ı
Sevmediğini bu adamların.
Ve Uruk’un sağlam duvarlarının kapılarından girmeden önce Enkidu’ya
İyi yürekli bir halk,zalim kralının karşısına çıkan
Bir rakibe nasıl davranırsa öyle davrandılar.⁷⁷

Tören bitmişti, yatağında kralı bekliyordu gelin kız.
Tuttu düğün evinin kapısını Enkidu
İçeri girmesin diye Geldiğinde Gılgamış.
Kapıyı iyi yiğit kapının önünde.

⁷⁶ Adalı,2012:17-18.

⁷⁷ Jackson,2005:17.

Öyle bir dövüşe tutuştular ki evlerin arasında kapılar sarsıldı, duvarlar sallandı
İki yiğit çekişip itişerek
Kurtulmaya çalışırken birbirinin kollarından.
Sonunda Gılgamış savurup yere çaldı
Bozkırın çocuğu Enkidu'yu,
Bastırıp sağ diziyle göğsüne, çiviledi toprağa.
Bitmişti yenişmesi iki devin.
Ve Enkidu dedi: “Sen insanlar arasında teksin,
anan Ninsuna, en güçlüsü ve korkusuzu yapmış seni
yeryüzündeki tüm insanların,
Enlil krallık vermiş sana insanları yönetmen için.”
Sonra kucaklaştılar ve öpüştüler,
Ve birleşti iki kardeş gibi,
Dost olup birlikte yürüdüler.⁷⁸

-Üçüncü tablet

Üçüncü tablette ise artık gerçek anlamda çok sıkı dost olan Gılgamesh ve Enkidu'nun tanrıların yarattıklarına inandıkları ve insanlara büyük korkular yaşatan Sedir ormanı canavarı Humbaba'yı öldürmek için yaptıkları hazırlık ve Gılgamesh'i vazgeçirmek için yaşlıların nasihatleri anlatılır.

(Enkidu Gılgamesh'i bu yolculuktan vazgeçirmeye çalışıyor.)

“Enlil (tanrı) görevlendirdi Humbaba'yı!
Bu Humbaba, ve haykırışı korkunçtur
Alev fişkirir ağzından ölüm kokar nefesi!
Altı yüz kilometre uzaktan duyar ormanın tüm gürültülerini.
Kim gidebilir ki oraya?
Sedirleri korusun, insanları yıldırınsın ve kim giderse ormanına kötürüm olsun diye
Enlil görevlendirdi onu”.

(Gılgamesh niyetini açıkça belli eder ve hazırlıklar başlar.)

Dostum, yapma dostum
Madem ki dünyaya gelmiştir çocuklar
Bir şey yapmalıdırlar
Ama açtı ağzını Enkidu ve söz alarak
Şöyle dedi Gılgamış'a:
“Dostum onu bulmamız imkansız!

⁷⁸ Adalı,2012:22.

Mümkün değil!
Gidip Humbaba'yı bulmamız.
Orada bulunan silah ustaları birbirlerine danıştılar:
Baltalar yapalım öyleyse,
Her biri altmış kiloluk odun baltaları
Her biri altmış kiloluk kılıçlar yapalım
Her biri altmış kiloluk kılıç kınları yapalım.

Açıp ağızlarını söze başlayan yaşlılar, şöyle dediler Gılgamış'a:
Gücüne kuvvetine güvenme Gılgamış!
İyi kolla kendini ki
Etkili olsun kılıç darbelerin!
Önden giden kurtarır arkadaşımı;
Bırak önden gitsin Enkidu
O biliyor Sedir ormanına varan yolu, savaşmaya alışkındır,
Ustasıdır vuruşmanın. Dostunu koruyacak sağ salim ulaştıracaktır.
Tuzakların önüne götürmesi gerekse de onu!
Biz yaşlılar kurulu,
Kralımızı sana emanet ediyoruz Enkidu,
Sen yönlendireceksin onu
Sağ salim bize kavuşturmak için.”⁷⁹

Yakındaki savaşların düşüncesiyle endişeli;
Kaygılı, tanrılarla yaptığı görüşmelerden,
Bürünüp üzüntüye yerleştirdi Gılgamış sarayının odalarını.
Silahları hazırlandı, parlatıldı miğferi ve özenler temizlendi giysileri.
Vedalaşmaya geldi Uruk'un insanları,
İyi dileklerde bulunmaya krallarına.
“Dikkatli olun bu tehlikeli ve cesur yolculuğunuzda, güçlü efendimiz. Kendinize dikkat edin her şeyden önce.”
Bunları söyledi kasabanın yaşlıları ve devam ettiler:
“Bırakın Enkidu göğüslesin tehlikeleri,
Ve önünüzden gitsin çok iyi bildiği orman yoluna.
Şükredin ki Shamash onu gösterdi kılavuzunuz olarak
En kestirme yol, en iyi yön için
Gitmeye ürkeceğiniz.
Yanınızda olsun Lugalbanda, Humbaba'yla savaşınızda.”
Son olarak Enkidu aldı sözü:

Şimdi zamanıdır yola çıkmanın.
Beni izleyin, efendim, yabani yollarda kayda değer bir düşman

⁷⁹ Bottero, 2013:92-93.

Korkunç hayvan Humbaba, sizle karşılaşmayı bekliyor
Koruduğu karanlık ormanda.
Bu ürkütmesin sizi. Her konuda güvenin bana ve izin verin
Dikkatlice yol göstereyim en korkunç maceranızda.”⁸⁰

- *Dördüncü tablet*

Dördüncü tablette Gılgameş ile Enkidu’nun Sedir Ormanı’nın yenilmez canavarı olan Humbaba’yı öldürmek için yapmış oldukları uzun ve yorucu yolculuk anlatılmaktadır. Bu yolculukta Gılgameş’in bir rüya görmesi ve bu rüyayı Enkidu’nun güzele yorumlayıp her şeyin istedikleri gibi sonuçlanacağı anlatılmaktadır.

İki yüz kilometre yürüdükten sonra
Azık yediler;
Bir üç yüz kilometre yürüdükten sonra
Konakladılar:
Böylece, bir gün boyunca
Beş yüz kilometre yürümüş oldular.
Bir buçuk ay
Yürümek demekti bu!
Üç günün sonunda
.... –dunu dağına eriştiler.
O anda Şamaş’ın karşısında bir kuyu kazdılar
Ve içine yerleştirdiler.

Sonra Gılgamış dağın doruğuna çıkıp
Tütsülük un boşalttı Şamaş için ve şöyle dedi:
“ Ey dağ mutluluk vaad eden
Bir rüya görmemi sağla!”
Bunun üzerine Enkidu rüya ayinine başladı
Gılgamış için
Bir kasırga esip geçerken.
Sonra yatırdı onu uyusun diye
Ve büyümlü bir çember içine kapattı,
Öyle ki Gibiydi.
Çenesini dizlerine dayayınca Gılgamış
İnsanları üzerine çöken uyku onu da aldı kollarına.
Gece yarısı ansızın uyandı ve yerinden kalkıp dostuna anlattı.⁸¹
“Bir düş gördüm sevgili Enkidu.

⁸⁰ Jackson,2005:23.

⁸¹ Bottero,2013:100.

Derin bir vadideydik, yüce bir dağ vardı yukarıda.
Biz sinekler gibiydik dağın yanında.
Ve dağ yıkıldı üstümüze.
Söyle Enkidu, söyle bana bu ne?”

Korkma dostum gördüğün düş iyiye işaret.
O dağ Humbaba’ydı. Yıkılacak bir dağ gibi.
Yüce tanrı Şamaş zaferi verecek bize,
Öldüreceğiz o canavarı meraklanma,
Cesedini bırakıp savaş yerinde, döneceğiz yurdumuza.
Mutlulukla gülümsedi Gılgamış bu haberi duyunca...⁸²

Ertesi gün iki yüz kilometre yol daha yürüdüler,
Oturup azıklarını yediler.
Üç yüz kilometre daha yürüdükten sonra, konakladılar.
Tamı tamına beş yüz kilometre aşmışlardı gün boyunca,
sıradan insanlar için, bir buçuk ay yürümeye eşti bu.
Yineledikten sonra önceki gece yaptıklarını,
Bıraktılar kendilerini yumuşacık kucağına uykunun.

Üçüncü günün sonunda
Gün boyu beş yüz kilometre yürüyüp uyuduklarında,
Ansızın yine uyandı Gılgamış, uykusunun ortasında
Ve anlattı dostuna: “Sen bana seslenmedin,
Beni sarsıp uyandırmadın ama uyandım, niçin?
Üçüncü bir düş gördüm dostum, hepsinden korkunçtu.
Gök gürliyor, yer yerinden oynuyordu.
Fırtına bittiğinde, bir ölüm sessizliği sardı her yanı.
Her yer karardı bir anda.
Sonra yıldırımlar düştü ve ağaçlar yandı alev alev.
Alevler söndüğünde, küllerle kaplıydı her yer.
Anlat bana dostum, nedir bu?
Bir kez daha anlattırdı ona gördüğü düşü Enkidu,
Sonra dedi: “Korkma dostum iyi bir düş bu.
Gökyüzünde kopan fırtına, yıldırım ve alevler,
Seni öldürmeye çalışan Humbaba.
Alevlerin yardımıyla bile zarar veremeyecek sana.
Nasıl isterse saldırın, öldüreceğiz onu sonunda.
Bizim olacak büyük zafer.
Mutlulukla gülümsedi Gılgamış, duyunca söylediklerini Enkidu’nun.”⁸³

⁸² Adalı,2012:30.

Beş gün boyunca süren bu yolculuk boyunca
Her gece yeni bir düş gördü Gılgamış.
Dördüncü gecenin düşünde,
Aslan başlı yırtıcı bir kartal saldırdı ona,
Bir bulut gibi üstüne çöküp, ağzından alevler püskürterek.
Yanı başında duran genç bir adam, kopardı boynunu bu canavarın,
Kurtardı Gılgamış'ı.

Beşinci gecenin düşünde, güçlü bir boğa
Saldırıp devirdi Gılgamış'ı yere.
Onu kurtaran yine aynı genç adamdı.
Korku içinde uyanıp her seferinde,
sordu Enkidu'ya Gılgamış, gördüğü düşün anlamını,
"Korkma," dedi her seferinde Enkidu,
Yorumlarken Gılgamış'ın düşün, "korkma tanrılar bizim yanımızda.
Ne zaman bir tehlikeyle karşılaşsak,
Güçlü Tanrı Şamaş koşacak yanımıza.
Bizim olacak zafer hiç meraklanma.
En büyük zafer olacak bu, insanlığın başlangıcından bu yana."

Altıncı günde geldiler Humbaba'nın yaşadığı sedir ormanlarına.
Daha dururken onlar ormanın kıyısında,
Duyuluyordu Humbaba'nın korkunç kükreyişi.
Titriyorlardı diken diken olmuştu tüyleri.
Gılgamış yakardı Yüce Şamaş'a: "Unutma, tut bana verdiğin sözü,
Uruk'ta, Ninsuna'ya dediklerini anımsa, dedi.
Koru beni bu tehlikeli yolculukta."

Uruklu Gılgamış'ın söylediklerini duydu Şamaş
Ve tanrısal sesiyle seslendi onlara.
Durup dinlediler göklerden gelen sesi:
"Durma, saldır ona şimdi tam zamanı.
Ormanın derinliklerine dalıp saklanmadan
Sihirli yedi mantosuna sarılmadan,
Yalnızca biri var üstünde şimdi, çıkarmıştı altısını,
Mantolarına sarılıp gizlenmeden
Saldırıp yakalamalısı Humbaba'yı.
Saklanırsa inine, bulamazsın onu bir daha."
Gılgamış ve Enkidu öylece durdular
Sedir ormanın kıyısında sessizce.
Kalmamıştı söylenecek bir söz
Şamaş'ın bu sözleri üstüne.
El ele verip atıldılar ileriye, öfkeli bir boğa gibi.⁸⁴

⁸³ Adalı,2012:31.

⁸⁴ Adalı,2012:32-33.

-Beşinci tablet

Bu tablette günler ve kilometrelerce süren yolculuktan sonra Gılgameş ve Enkidu'nun Sedir Ormanının vahşi canavarı Humbaba'yla olan mücadeleleri ve kazandıkları büyük zafer anlatılmaktadır.

Kımıldamaksızın ormanın yakınlarında,
Seyrediyorlardı sedirlerin yüksekliğini
Ve gözden geçiriyorlardı ormanın girişini
Humbaba gidip geldikçe
İzler bırakmıştı orada:
Dik patikalar, çok belirgin yollar.
Ve uzaktan görünüyordu tanrıların otağı,
Kutsa İrni'nin tapınağı,
Sedir dağı.
Karşısında bu dağın
Yaprak açmıştı sedirler:
Güzel kokular saçıyordu
Serin gölgelikleri!
Sık bir çalılık, bürümüşü ormanı:
Sedirler, kokulu-Ballukkular
On kilometre eninde bir ilk hendek çevreliyordu onu
Sonra bir ikincisi üçte ikisi.

Humbaba açtı ağzını, söze başladı
Ve şöyle dedi Gılgamış'a:
Deliler ve akılsızlar mı öğütledi benimle dövüşmeni?
Hey, Enkidu baba nedir bilmemiş ve tıpkı kaplumbağalar gibi
Hiç anasütü emmemiş balık yavrusu!
Küçüklüğünde gözlüyordum seni
Ama yanına uğramadım hiç!
Şimdi seni öldürürsem
Ferahlayacak yüreğim!
Çünkü sensin buraya kadar getiren
Gılgamış'ı,
Bir düşmanı
Öfkeli bir yabancıyı...
Hakkından geleceğim Gılgamış'ın
Paralayıp boğazını
Cırlak yılanlara, kartallara, akbabalara vereceğim”
Bunun üzerine açtı ağzını Gılgamış ve söze başladı
Ve dedi ki Enkidu'ya:
Dostum, yüzünün ifadesi değişti Humbaba'nın!
Ve gövdesi?
Kalbim...
Hemen...

Ama Enkidu açtı ağzını ve söze başladı
Ve dedi ki Gılgamış'a:
Dostum niçin başını öne eğerek
Ağzını elinle kapatarak konuşuyorsun
Ve kendini gizliyorsun?
Yapılması gereken şudur sadece:
Eriyen bakır
Kalıba doğru yol almakta
İki saat sürer akkorlaşması
Ve ardından soğuması
İstiyorsan ortalığı kasıp kavurmak
Ve öldüresiye vurmak
Terk etme bu yerleri
Dönme geri!
Daha sert vur baltanla!

Humbaba ile kapışan Gılgamış
Başından yaraladı onu.
Topuklarıyla vuruyorlardı yere
Darmadağın oluyordu Hermon'la Lübnan
Sarstıkça onlar.
Karardı ak bulutlar
Ölüm yağıyordu üzerlerine
Kalın bir sis tabakası gibi
Ve saldı Şamaş
Dehşet fırtınalarını Humbaba'ya karşı
Kuzey rüzgarı, Güney rüzgarı
Doğu rüzgarı, Batı rüzgarı, iten rüzgar
Boralar, kasırgalar
Ölümcül rüzgar, toz rüzgarı, hastalık rüzgarı, dondurucu rüzgar,
Ve fırtına ve hortum
Yani on üç rüzgar öyle bir yüklendiler ki ona
Yüzü karardı
Ne ilerleyebiliyor ne gerileyebiliyordu
Gılgamış'ın silahları karşısında⁸⁵

Böylece Shamash karıştığından işe
Aciz düştü korkunç Humbaba.

Can çekişen hayvan af diledi
Uğuldayan rüzgarlara rağmen
Duyuluyordu söylediklerinin bir bölümü:
"Lütfen Gılgamış. Bu yaralıyı affet.
Bütün gücüm kudretim al senin olsun,

⁸⁵ Bottero,2013:115-116.

Kölen gibi çalışayım gece gündüz.”
Bağırırken daha gürdü sesi Enkidu’nun
Ve dayattı kesin çözümü:
“Şimdi bitir işini Gılgamış.Böylesine şeytani
Bir düşmana aptalca bir merhamet gösterme.”
Arkadaşının bu sert ikazıyla Gılgamış
Çarçabuk sapladı kılıcını; kan deryasında yüzdü hayvan
Kana bulandı pelerini.
Bu amansız sorunu çözen dostlar
Uruk’un yüksek duvarlarına doğru çıktılar yola,
Kahramanlar gibi karşılanacaklardı,
Destansı bir savaşı kazandıklarından.⁸⁶

-Altıncı tablet

Bu tablette Gılgameş ve Enkidu’nun Gökyüzü Boğasını öldürmeleri anlatılır. Destana göre Tanrıça İştâr Gılgameş’e âşık olur. Fakat Gılgameş, tanrıça İştâr’ın diğer sevgililerine yaptıklarını bildiğinden bu isteği kabul etmez. Bunun üzerine İştâr kendisi gibi tanrı olan babası Anu ile annesi Antu’nun önünde ağlayarak olan biteni anlatır ve onlardan Gökyüzü Boğasını kendi emrine vermesini ister. Böylece Gılgameş’i öldürerek intikamını alacaktır. Bir şekilde boğayı kendi emri altına alan Tanrıça İştâr, boğayı Gılgameş ve Enkidu’nun üzerine salar. Fakat Gılgameş bu savaştan da galip ayrılır ve şanına şan katar.

Gılgamış gür saçlarını yıkadı
Bir çatkı bağladı başına
Ve ensesine kadar indirdi lülelerini
Kirli çamaşırlarını çıkarıp temizini giydi
Dökümlü cenk urbasına sarınıp
İşlemeli kemerini kuşandı beline

Krallık tacını da geçirince başına
Prenses-İştâr’ı büyüledi
Gılgamış’ın güzelliği
“Haydi,Gılgamış
Evlen benimle dedi ona
Sun bana şehvetini
Kocam ol!
Karın olayım ben de!

⁸⁶ Jackson,2005:31.

Göktaşından ve altından,
Tekerleri saf altından
Dizginleri amberden
Ve atılğan iri katırlara koşulmuş
Ve de güzel kokulu sedirler arasından
Sarayımıza götürecek bir arabayla donatacağım seni Gılgamış
Ve sen oraya girince
Ayaklarını öpecek en yüce rahipler!
Ve dize gelecek senin önünde
Krallar, beyler ve prensler!
Başka ülkelerin ve ülkemizin tüm ürünlerini
Sunacaklar sana.
Keçilerin üçüz,
Koyunların ikiz yavrulayacak sadece;
Sadece katırları aratmayacak sıpaların.
Yarıшта birinci gelecek arabanın atları,
Ve bir eşi daha olmayacak
Boyunduruklu öküzlerinin!”⁸⁷

Ama Gılgamış açtı ağzını söze başladı
Ve dedi ki
Prens İhtar’a:
“Eğer evlenirsem seninle neler sunmam gerecek sana?
Güzel kokular ve giysiler mi?
Turfanda meyveler mi?
Bir tanrıçaya layık yiyecekler mi?
Ve şahane içkilerle gidermek mi susuzluğunu?
Seni bir harmaniyeyle mi sarmalamam gerekecek?
Hayır istemiyorum
Karım olmanı senden!
Çünkü sen soğukta sönen bir sobasın sadece;
Sallantılı bir kapısın
Rüzgarlara, fırtınaya kar etmeyen çöken bir saraysın
En yiğit savunucularının üzerine.
Bir filsin koşumunu yere atan;
Bir katransın dokunanı kirleten;
Şarap tulumusun taşıyıcısının üzerine boşalan;
Bir kireçtaşı kütlelerinin taş duvarı çökerten
Bir koçbaşısın

⁸⁷ Bottero,2013:123-124.

Dost ülkelerin surlarını yerle bir eden;
Bir ayakkabısın
Giyenin ayağını vuran!
Âşıklarının bir tekini bile sevmedin ölesiye
Gözdelerinin hiçbirini kurtulamadı
Senin tuzaklarından!⁸⁸
...

Bunu duyan Tanrıça İştar, çığlıklarla fırladı gökyüzüne.
Ağlayarak yakardı babası Anu'yla, anası Antu'ya,dedi:
"Aşağıladı beni Gılgamış, lanetler yağdırdı bana".

"Sen değimlisin onu ayartmaya çalışan?" diye sordu Anu,
"Şimdi Gılgamış'tan ne istersin?"
"Gökyüzü boğasını ver bana bir süreliğine baba,
Benim için öldürsün küstah Gılgamış'ı, rahatlasın yüreğim".
Boğayı vermezsen eğer Gılgamış'ın sarayını kül edeceğim,
Yer altındaki ölüleri diriltip yeryüzüne göndereceğim,
Sayıları dirileri aşacak."

Anu,İştar'a dedi ki:"Eğer verirsem sana Gökyüzü Boğası'nı
Yedi yıl sürecek bir kıtlık olacak Uruk ülkesinde.
İnsanlar için tahıl, hayvanlar için ot biriktirmen gerekecek."
"İnsanlar için tahıl, hayvanlar için ot biriktirdim baba,önceden,
Yedi yıl sürecek büyük kıtlığı düşünerek,"dedi İştar.
Ve Anu ona verdi Gökyüzü Boğası'nı.
Çekip götürdü İştar boğayı yeryüzüne, Uruk'un merkezine.
Böğürmesiyle boğanın, sarsıldı yeryüzü,
Nehirler ve göller kurudu.
Sonra boğa aksırdı ve yer yarıldı,
Yarığa düşüp öldü uruklu yüz savaşçı.
İkinci kez aksırdığında boğa, ikinci kez yarıldı yer,
İki yüz Uruklu savaşçı daha düştü oraya.
Üçüncü kez aksırışında boğanın, üçüncü yarık açıldı Enkidu'nun yanı başında .
İçine düştü Enkidu beline kadar.
Çukurdan fırlayan Enkidu,
Yakaladı boğayı boynuzlarından.
Salyalar fışkırdı boğanın ağzından.
Gılgamış yetişti ve dedi ki: "Dayan dostum, bırakma onu.
Güç birliği yaparsak ormandaki gibi, belli onun da sonu."
Ardına kıvrılıp kuyruğundan yakaladı boğayı Enkidu
Ve usta bir kasap gibi sapladı bıçağını Gılgamış

⁸⁸ Bottero,2013:126-127.

Kürek kemiklerinin arasına,
En öldürücü yere.
Sonra çıkarıp yüreğini Gökyüzü Boğası'nın,
Götürdüler yüce Tanrı Şamaş'a armağan etmeye.
Durup yan yana, saygıyla eğildiler önünde tanrının.

Bun arada İştar, surlarla çevrili Uruk'un duvarlarına çıkıp
Gökyüzün Boğası için yas tuttu ve dedi ki:
"Gılgamış aşağıladı beni, Gökyüzü Boğası'nı öldürerek."
Duyunca bunu Enkidu, koparıp bir budunu boğanın,
Tanrıçanın yüzüne fırlattı ve bağırdı: "Elime geçirseydim seni,
Sana da aynısını yapardım,
Boğanın bağırsaklarını senin kollarına asardım."
Ve İştar, onun adına kendilerini erkeklere sunan
Rahibelerini, fahişelerini ve cariyeleri toplayıp
Sunak taşına koyduğu budu önünde boğanın
Ağıtlar yaktı.
İki dost gidip ellerini yıkadılar Fırat Irmağı'nda
Kol kola dönerlerken arabayla saraya,
Uruk halkı onları izliyordu,
Sevgilerini sunuyordu bağırış ve alkışlarla.
Ve Gılgamış sordu sarayında hizmet eden kadınlara:
"Söyleyin, kimdir erkeklerin en yakışıklısı, en ünlüsü?"
Kimdir yiğitlerin en güçlüsü?"
Dediler: "Gılgamış'tır erkeklerin en yakışıklısı,
Enkidu'dur yiğitlerin en güçlüsü..."

O gece büyük bir şenlik yapıldı sarayda.
Sonra çekildi iki yiğit uyumaya.
Enkidu korkunç bir düş gördü uykusunda,
Uyanır uyanmaz anlattı düşünö Gılgamış'a
Ve sordu: "Dostum, söyle neden toplanmış yüce tanrılar?"⁸⁹

-Yedinci Tablet

Yedinci tablette iki dostun zamansız ayrılışı yani Enkidu'nun ölümü anlatılmaktadır.

Enkidu açıkladı rüyasını Gılgamış'a:
"Bütün tanrılar etrafıma toplanmıştı dün gece
Ve Anu diyordu ki Enlil'e, ölmeliymiş ikimizden biri

⁸⁹ Adalı,2012:45-46.

Lekeledik diye isimlerini.
Araya girip Shamash;
“benim rızamla öldürdüler” dedi
“hem Humbaba’yı hem de Boğayı”
Ama intikam bürümüştü diğerlerini.”
Sonra, hasta düşüp Enkidu yitirdi tüm kuvvetini.
Ölüme yatmış arkadaşına karşı,
Sabitlenmiş bir ağıt gibiydi sözleri Gılgamış’ın:
“neden senden alınan yaşama hakkı,
Elimde kalıyor benim?
Üzgün gözlerime yansımayacak mı yakında suretin?
Derinlerine mi inmeliyim bu dünyanın,
Ölülere ayrılan dünyalara?”
Bakışlarını dikti yukarı Enkidu
Feci şekilde ezildi yol gösteren eli:
“bütün ormanların kapısı, yağmuru rüzgarla bezeyen
Sağır, dilsiz,kör kapı;
Kapılıyorum özündeki dayanıklılığa,
Görmeden evvel güçlü ağaçları ilk kez
Sana bırakıyorum gücü.
Öyle eşsiz ki şu dünyada

Değerin ve görkemin.
İki yüz adım yükseğe, kırk adım çevrene
Yayılır gücünün etkileri, değersiz menteşen
Sökülüp dikilir Nippur’un kutsal toprağına.
Tahmin etseydim böyle olacağını,
En ufak ederdim seni
Baltamla ve dikkat kesilirdim
Bedenin lime lime etmesin diye elimi.”⁹⁰
Tanyeri ağardığında
Enkidu başını Şamaşa’a doğru kaldırarak ağlamaya başladı:
Gözyaşları parlıyordu
Şamaş’ın güneş ışınlarında:
“Sana yakarıyorum Şamaş,
Çünkü kader bana düşman
Bu sözüm ona avcı ve tuzakçı
Eski dostlarım gibi olmamı önledi
Dostlarına benzemesin o da:
Kazancı eksilsin!
Geliri azalsın!
den başka bir şeyi kalmasın!
Kurduğu tuzakla düşmesin,
Kaçıp kurtulsun bir bulut gibi

⁹⁰Jackson,2005:42.

Avlamak istediği hayvanlar!
Avcıya ilenince
Yosmaya da ilenmek geldi içinden.

Sana gelince yosma
Sonsuza dek sürüp gidecek
Bir alın yazısı
Biçeceğim sana,
Karşı konulmaz bir alın yazısı olacak bu.
Ve kurtulamayacaksın bundan
Asla mutlu bir yuvan olmayacak,
Asla sevip okşayamayacaksın
Asla giremeyeceksin
Genç kadınların haremine
İçkinin tortusuyla
Kirlenecek güzel göğüslerin
Sarhoşların kusmukları
Bulaşacak giysilerine!
Asla güzel kokular sürünemeyeceksin
Yitireceksin ne varsa elinde avucunda,
Kapı önlerinde sevişeceksin
Meskenin
kaldırımlar olacak!
Yapayalnız yaşayacak
Varoşlarda sürteceksin!
Çalılar ve dikenler kanatacak ayaklarını,
Sarhoşlar ve ayyaşlar pataklayacaklar seni!
Arkandan küfredecekler
Sokaklarda!
Dam aktarıcı tıkamayacak evinin çatısındaki yarıkları!
Baykuş yuva kuracak evine asla
Sofra kurulmayacak evinde...⁹¹

Yükseklerden yanıtladı Shamash:
“Güzel aşığı, Enkidu, lanetledin sen
Sana ekmek, sana et, sana güveç veren,
Bira ikram eden sana,
Hep kutsal yemek ve içecekler
Tanrısallaşasın diye.
Benim düşüncesizim, güzel aşığım
Altın sarısı kaftanlar bahşetti sana, mavi kaftanlar
Ve en önemlisi o sıkı dostun
Her şeyi yapabileceğiniz fikrini verdi
O zaman ve hala.

⁹¹Bottero,2013:142.

Sana verdiği yatağın eşi benzeri var mı
Dünyada veya cennette?
Arzularının sağlamadı mı emsalsiz
Olmasını; böylece efendiler
Öpmedi mi geçtiğin toprağı?
Yasını tutmayı da o öğretir Uruk halkına.
Bütün insanlar gözyaşı döker ardından
Ve sürdürür o gözyaşlarını aldırmaksızın
Eline yüzüne bulaşan
Kire, toza. çamura.
Umutunu yitirmiş aklıyla o
Dolanıp duracak ormanlarda, üstünde başında paçavralar.”
Enkidu duyunca bu acıklı sözleri
Kesildi sesi soluğu
Ve biliyordu ki yürekten doğruyu söylemekte Shamash.

Bu sırada Enkidu yatağındaydı:
Birinci gün, ikinci gün
Kalkamıyordu yerinden
Daha beter hastalandı.
Üçüncü gün, dördüncü gün
Değişen bir şey olmadı.
Beşinci gün, altıncı gün, yedinci gün
Değişen bir şey olmadı.
Sekizinci gün, dokuzuncu gün,
Onuncu gün de geçti
Sonra Enkidu'nun hastalığı daha da ağırlaştı.
On birinci ve on ikinci gün
Değişen bir şey olmadı
Bunu üzerine Enkidu
Yatağında doğruldu,
Gılgamış'a seslenerek
Şöyle dedi ki:
Demek ki yakarmam fayda etmedi dostum!
Yardım etmişti bana
Savaşmaktan korktuğumda.
Ama o zaman yardımıma koşmuş olan o
Beni terk etti şimdi.
Ve gene de sen ve ben
Hiç ayrılmamalıydık birbirimizden.⁹²

⁹²Bottero,2013:148.

-Sekizinci tablet

Bu tablette Gılgameş'in dostu Enkidu için tuttuğu yas ve Enkidu'nun cenaze töreni anlatılmaktadır. Enkidu öldükten sonra Gılgameş dostu için ağıtlar yakar ve derin bir yas tutar. Onu muhteşem bir cenaze töreniyle sonsuzluğa uğurlar ve şehre Enkidu'nun altından bir heykelini diktirir.

Uzun süren gece boyunca ağlayıp durdu Gılgamış
Arkadaşının ardından. Ağarınca tanyeri,
Şöyle seslendi ona:
“Enkidu biricik kardeşim benim,
Yabanıl ormanlardan geldin sen Uruk’a.
Ana bir ceylandı babansa bir yaban eşiği.
Antilopların ve geyiklerin sütüyle beslendin sen.
Gezgin sürülerden öğrendin en güzel otlakların yerini.
Sedir ormanına kadar yürüdüğün yollar
Ağlasın senin için gündüz ve gece...
Ey surlarla çevrili Uruk’un yaşlıları,
Ormana giderken bizi kutsayıp uğurlayan,
Ağlayın onun ardından oğlunuz ölmüş gibi.
Ey kalabalıklar, ardımızdan gelip bizi selamlayan, ağlayın ona.
Dağların dar geçitleri, onunla birlikte aşmıştık sizleri,
Yüksek tepeler otlaklar, ey memleketim,
Anasıymışsınız gibi ağlayın onun ardından.
Öfkeyle kan gölüne çevirdiğimiz sedir ormanları,
Aslanlar, ayılar, panterler, geyikler, yabani kediler
Dağ keçileri, alageyikler, tüm yabani hayvanlar ağlayın
Kıyıları boyunca birlikte gezindiğimiz
Sularını tanrılara sunduğumuz nehirler,
Kutsal ula, sevgili Fırat, ağlayın ona.
Savaştığımızı izleyen,
Gökyüzü boğasını öldürdüğümüzde bizi alkışlayan
Genç yiğitleri surlarla çevrili Uruk’un,
Ağlayın ona,
Çiftçiler, siz ki hasat şarkılarınızda yücelttiniz onu,
Siz ey rahipler,
Ona süt ve kaymak getiren çobanlar,
Birayla susuzluğunu giderenler,
Gövdesini miskle ovan İştar’ın rahibeleri
Hepiniz ağlayın Enkidu’ya,
Ağıt yakın kız kardeşlerin yaptığı gibi,
Yitip giden yiğitlerin ardından
Ve saçlarınızı yolun onun uğruna.”⁹³

⁹³ Adalı, 2012:56-57.

Ben de ağlıyorum sana Enkidu!
Dinleyin beni Uruk'un yaşlıları!
Dinleyin beni
Gözyaşı döküyorum dostum Enkidu için,
İsliyorum yas tutan bir kadın gibi!
En Enkidu, yanımdaki baltamdım,
Ve kollarımın gücüydün!
Kılıçtın kınımda yüzüme kalkandın.
Bayramlık giysimdin payandasıydın sevinçlerimin!
Zalim bir kader birdenbire ayırdı benden seni!
Ey Enkidu ey gezgin katırım.
Ey çölün yabaneşeği
Bozkırın panteri.
Birlikte tırmanmıştık dağa; yakalayıp öldürmüştük
Gökyüzü Boğasını, yenmiştik
Sedir ormanında Humbaba'yı.
Nasıl bir şeydir seni kapıp götüren bu uyku?
Karanlıklara karıştın ve beni duymuyorsun artık!"
Ama Enkidu başını bile kaldırmıyordu
Gılgamış kalbine koydu elini:
Durmuştu!
Bunun üzerine bir yeni gelinmiş gibi
Duvakla örttü dostunun yüzünü.
Dört dönüyordu çevresinde
Bir kartal gibi,
Yavrularını yitirmiş dişi bir aslan gibi.
Saçını başını yoluyordu yırtıp yere atıyordu
Üstündeki süslü giysileri dehşete kapılmış gibi!⁹⁴

Kuş dilindeki sözleriyle devam etti Gılgamış:
"bir anıtlı ödüllendireceğim ölü bedenini
Seni üstüne koyacağım
Dünyadaki tüm prenslerin, kutlayacaklar seni
Uzak yerlerden gelenler ister zengin olsun gönülleri ister fakir
Şapka çıkaracaklar anın önünde
Ve sen gittin ya
Ne güzel giysiler giyerim artık ne yediğime aldırırım
Hep nasıl yediğini anacığım ve nasıl giyindiğini."
Güneş her doğduğunda sabahları,
Aslanların kürklerini soyacak Gılgamış
Ve şu duayı edecek kalkınca:
"değerli bir jest cenazen,
Kendi hatamı örttüğüm.
Elveda canım kardeşim."⁹⁵

⁹⁴Bottero,2013:152-153.

⁹⁵Jackson,2005:51.

-Dokuzuncu Tablet

Bu tablette Gılgameş'in ölümsüzlüğü yakalamak için başlattığı tehlikeli ve zorlu yolculuk anlatılmıştır. Gılgameş bu yolculuğunda daha önceden ölümsüzlüğü yakalamış ve bu konuda tecrübeli olan Utanapiştı'yi arar ve amacı ondan ölümsüzlüğün sırrını öğrenmektir.

Gılgamış bozkırda acı gözyaşları döküyordu
Dostu Enkidu için:
"Ölmem mi gerek benim de ?
Enkidu'ya benzemeyecek miyim ben de?
Bir kaygı kemiriyor içimi!
Ölüm korkusudur beni bozkırda koşturan!
İyisi mi gidip Utanapiştı'yi Ubartutu'nun oğlunu bulayım!"

Gece dağın geçitlerine varınca
Aslanlar gördü ve korktu!
Ama başını göğe doğru kaldırarak
Tanrı Şin'e yakarmaya başladı.
Ve yakarışları tanrıçaların en büyüğüne yöneldi:
"sağ salim kurtarın beni, bu korkudan!"
Rüyasında...-lar kaygısız yaşıyorlardı.
Aynı gece birdenbire uyandı uykusundan:
Yanındaki baltasına sarıldı vurmak için ve kılıcını
Kınından çıkarıp ok gibi daldı aralarına....-e vuruyordu
Ve ()kayboluyordu gözden.

İkiz dağlardı bu dağların adı.
Dorukları gök kubbeye değen ve etekleri cehenneme ulaşan,
Doğan güneşin koruyucusunu
İkiz dağlara vardığında
İnsan-akrepler nöbet tutuyordu giriş kapısında:
Tüyler ürperticiydi görünüşleri,
Ölüm yayılıyordu bedenlerinden.
Dehşet verici olağanüstü parıltıları
Kaplıyordu bu dağları;
Doğan güneşi batıncaya kadar korumak için duruyordu orada!
Onları görür görmek korku ve dehşet kapladı Gılgamış'ın yüzünü.

Fakat karar verip yaklaştı onlara.
Ve erkek akrep seslendi dışisine:
"olağanüstü bir kişi bize yaklaşan!"
Ve dışisi cevapladı onu:
"üçte ikisi tanrı üçte biri insan!"
Bunu üzerine erkek akrep açtı ağzını

Şöyle dedi tanrılar oğluna:
Niçin aştın bunca uzun yolu?
Niçin geldin bizi bulmaya,
Aşılması böyle güç dağları aşarak?
Bilmek istiyorum seyahatinin sebeplerini.

“.....bulmak için geldim,
Tanrıların yüce katına kabul edilmiş,
Sonsuz hayata kavuşmuş
Saygıdeğer Utanapışti’yi.
Sorular sormak istiyorum ona
Ölüme ve hayata dair.”
Erkek akrep açtı ağzını ve söze başladı,
Ve şöyle dedi Gılgamış’a: “Bu kadar uzun yolu göze alan kimse yok henüz
Hiç kimse girmedi henüz!
Bu dağların geçidine! Yüz yirmi kilometre boyunca:
Karanlıklar hüküm sürer orada.
En ufak bir ışık yoktur zifiri karanlıklar orası.
Güneşin doğduğu yerden, güneşin battığı yere Işınlarının sızdığı yere.”⁹⁶

Gılgamış dedi: “yüreğime çöreklenen umutsuzluk itiyor beni,
Ne dondurucu soğuk, ne kızgın sıcak döndüremez geri.
Tüm güçlülere rağmen, gideceğim sonuna kadar.”

Akrep kadın dedi: “umutsuzluktan kıvranıyor
Bu yiğit adam. Soğuktan donmuş bedeni,
Yorgunluktan tükenmiş, kavrulmuş çöl sıcaklarında.
Hadi göster ona Utnapiştım’e giden yolu”

Akrep adam dedi, “aşağıya, karanlığın derinliklerine iner tünel,
Bir damla ışık yoktur sağında, solunda önünde ya da ardında.
Rüzgardan hızlı koşmalısın tünelin içinde.
On iki saten önce çıkamazsan eğer tünelin öteki ucundan,
Günbatımında güneş girecektir içeriye,
Kimse kurtulamaz onun ölümcül ateşinden.
Hadi gir dağların derinliklerine,
İkiz tepeler salimen ulaştırırsın seni dilediğin yere.
Tünelin kapısı işte önünde, bekliyor seni.
Dirlik içinde git, dirlik içinde dön geri.”
Duyunca akrep adamın söylediklerini,
Tam güneş doğmaya başlarken Gılgamış girdi içeri.

⁹⁶Bottero,2013:163-164.

Güneş'in yolunda on kilometre koştuğunda,
Önü, arkası ve iki yanı zifiri karanlıktı,
En ufak bir ışık yoktu, hiçbir şey göremiyordu.
Hızla aşarak kilometrelerce yolu,
Sekseninci kilometreye geldiğinde, korkuyla bağırdı Gılgamış,
Önü, arkası ve iki yanı zifiri karanlıktı,
En ufak bir ışık yoktu, hiçbir şey göremiyordu.
Doksanıncı kilometrede serin bir esinti duydu, gülümsedi,
Artık yaklaşmıştı. Önü, arkası ve iki yanı yine zifiri karanlıktı,
En ufak bir ışık yoktu, hiçbir şey göremiyordu.
Yüz kilometreyi aştığında,
Bir ışık görüldü tünelin dibinde.
Yüz yirminci kilometrede, tünelin dışındaydı artık.
Apaydınlık oldu her yer.
Güneş yaklaşıyordu hızla, tünelin çıkışına.
Gılgamış son anda kurtulmuştu.

Tanrıların bahçesi uzanıyordu önünde
dallarında göz kamaştıran değerli taşların bulunduğu,
meyve yerine. Dallarında yakut yetişen,
lacivert taşından çiçekleri salınan,
hurma hevenkleri gibi mercanları sarkan ağaçlar vardı.
Dallar ıslıl ıslıl parlıyordu
elmaslar, safirler, zümrütler, incilerle,
daha nice tür ağaç, donanmış tümü mücevherle.
Doyum olmuyordu tüm bunların seyrine.
Dolaştı ağaçların arasında Gılgamış,
Hayranlıkla baktı bu eşsiz güzelliklere.⁹⁷

-Onuncu Tablet

Bu tablette Gılgamesh'in, ölümsüzlüğü bulmak amacıyla daha önceden bu duyguyu yaşamış olan Utanapiştı'yi araması anlatılır. Utanapiştı'yi bulmak kolay değildir. Gılgamesh uzun yollar aştıktan sonra bir deniz kıyısına varır ve orada tavernacı kadınla karşılaşır. Kadına niyetini anlattıktan sonra, kadın onu Utanapiştı'nin kayıkçısı Urşanabi'ye yönlendirir ve böylece Urşanabi'yle birlikte Gılgamesh Utanapiştı'yi bulur.

⁹⁷ Adalı,2012:63-64.

Deniz kıyısına yerleşmişti tavernacı Siduri.
Küplü bir sehpa yapılmıştı ona bir de bira fıçısı.
Yüzüne peçe örtmüştü ve Gılgamış ayağını sürüyerek
ona doğru ilerledi.
Bir posta bürünmüştü ve olağanüstü bir şey vardı
Görünüşünde;
Üstelik bir kaygı çöreklenmişti bağrına:
Çok uzaklardan gelmiş bir yolcuya benziyordu.

Tavernacı dikkatle süzüyordu onu uzaktan:
İyice düşündükten sonra şöyle dedi içinden:
“Belki de caninin biridir bu
Nereye gidiyor acaba bu yoldan?
Gılgamış’ın yaklaştığını görünce
Tavernacı kapısını kapadı:
Kapayıp kapısını arkadan sürgüledi.
Ama o, kulak verince işittiği gürültüye
Başını kaldırıp baktı ve şöyle dedi Tavernacı’ya:
“Ne gördün ki kapattın kapını be kadın
Ve de sürgüledin?
Kapının kanadını kırıp sürgüsünü sökeceğim şimdi.
Gılgamış şöyle dedi Tavernacı’ya:
Ben yendim ve öldürdüm gökten inmiş dev-boğayı
Ben öldürdüm Orman’ın Bekçisi’ni,
Ben öldürdüm Sedir Ormanı’nda yaşayan bu Humbaba’yı
Ve aslanları ben öldürdüm
Dağların geçitlerinde!

Tavernacı şöyle dedi Gılgamış’a:
Madem ki sen öldürdün Orman’ın Bekçisi’ni
Sedir Ormanı’nda yaşayan bu Humbaba’yı
Madem ki sen öldürdün aslanları
Dağların geçitlerinde yendin ve öldürdün gökten inmiş dev-boğayı
O halde yanakların niye çökük böyle?
Hüzün dağlamış kalbini
Avurtların da içine çökmüş, neden?
Niçin bağrına çörekleni böyle bir kaygı?
Niçin halin çok uzaktan gelmiş bir yolcunun halini andırıyor?
Niçin yüzün
Dondurucu soğuktan, kızgın sıcaktan kavrulmuş?
Ve niçin başıboş dolaşıyordun bozkırda/çölde?
Bunun üzerine Gılgamış şöyle dedi Tavernacı’ya:
“Benimle birlikte bunca tehlikeye göğüs germiş can dostumu
Benimle birlikte bunca tehlikeye göğüs germiş can dostum Enkidu’yu
Bütün insanların kaçınılmaz kaderi

Ölüm yere çaldı!
Altı gün yedi gece göz yaşı döktüm onun için
Ve razı olmadım gömülmesine
Ta ki burnundan kurtçuklar düşene kadar.
İşte o zaman ölümden korkmaya
Ve bozkırda başıboş dolaşmaya başladım
Dostumun acısını içime gömerek
Başıboş dolaştım durdum bozkırda.
Nasıl olur da susarım?
Nasıl olur da sessiz kalırım?
Can dostum balçık oldu!
Ve ben de onun gibi bir daha asla kendime gelmemek üzere
Kara toprağa karışacak değil miyim?

Gılgamış gene ona,
Tavernacı'ya şöyle dedi:
“Söyle bana Tavernacı hangi yol
Beni Utanapişti'ye ulaştırır?
Öğret bana nasıl ulaşabilirim ona?
Gerekirse aşarım bu denizi!
Başaramazsam gene bozkırda başıboş dolaşır dururum”.
Bunun üzerine Tavernacı şöyle dedi:
“Asla görmedim bu denizi aşan!
Hiç kimse aşamadı bu denizi en eski zamanlardan beri.
Sadece yiğit Şamaş aşar onu,ondan başkası yapamaz bunu?
Geçit dar,yol çetindir.
Üstelik orada akan ölümcül su
Denize girişi engeller.
Nasıl aşabileceksin Gılgamış bu denizi?
Ölümcül suya vardığında ne yapacaksın?
Ama orada Utanapişti'nin kayıkçısı Urşanabi vardır.
Ve Taştangiller eşlik eder ona.
Urşanabi ormanda dalları kesmektedir.
Git bul onu!
Gerekirse onunla birlikte aşarsın suları!
Başaramazsan geri dön!”⁹⁸

Duyunca bu sözleri, baltasını kavradı Gılgamış,
Kılıcını kınından çıkardı,usulca sokuldu
Ormandaki Taşoğullarının yanına.
Bir ok gibi atıldı üstlerine iyice yaklaşınca.
Savaş çılgılığı yankılandı ormanda.
Urşanabi,keskin kılıcı gördü,
Parıltısını gördü baltanın, olduğu yerde donakaldı.

⁹⁸Bottero,2013:174-175.

Korkuyla titredi Taşoğulları.
Gılgamış bir vuruşta parçaladı onları.
Parçalarını denize attı. Batıp gitti hepsi.
Dönüp önüne dikilince Gılgamış,
Urşanabi sordu:”Söyle bana, kimsin sen adın nedir?
Ben Urşanabi’yim, hizmetkarı Utnapiştım’ın,
-Uzaktaki- diye tanınan.”

“Adım Gılgamış diye yanıtladı.
“Surlarla çevrili Uruk’un kralıyım.
Yüce dağları aşarak geldim buraya.
Güneşin yolculuk yaptığı, yeraltından geçen
Gizli yolu aşarak geldim.
Bana, Utnapiştım’e giden yolu göster,öğret bana.
Gerekirse aşarım engin denizleri,
Başaramazsam, yine başıboş dolaşırım bozkırlarda.”

Urşanabi dedi: "Ey Gılgamış, kendi ellerin engelledi seni, öfkenle paralarken
Taşoğullarının, kapadın denizi aşıp karşıya giden yolu.
Teknemin tayfasıydı onlar,
bir tek onlar aşabilirdi zarar görmeden Ölüm Suları'nı.
Ama dur, üzülme, bir yolu daha var:
Al baltanı gir ormana, her biri otuz metre uzunlukta
yüz yirmi sırk kes. Budayıp dallarını,
düzelt her birinin ucunu ve sapını,
salları itmekte kullanılan sırkılar gibi.
Getir onları bana, burada bekleyeceğim seni."

Daldı ormana Gılgamış elinde baltası ve ağaçlardan
yüz yirmi sırk kesti her biri otuz metre olan.
Dallarını budadı ve düzeltti uçlarını,
kendisini bekleyen Urşanabi'ye getirdi.Binip tekneye açıldılar enginlere.
Üç gün üç gece hiç durmadan gittiler.
Altı haftalık yol aldılar üç günde.
Sonunda, Ölüm Suları'na ulaştılar.
"Kenarda durma öyle," diye uyardı Urşanabi.
"Al birinci sırtı itele. Dikkat et ölüm suyu değmesin ellerine.
Sonuna geldiğinde ilk sırtığın,
çıkarma sakın onu sudan, bırak gitsin denize.
İkinci sırtığı al eline.
Sonra üçüncü sırk, sonra dördüncüsü.
Geldiğimizde sonuna yüz yirmi sırtığın,
geçmiş oluruz Ölüm Suları'nı."

Öyle yaptı Gılgamış teker teker alıp sıırıkları eline.
Yüz yirminci sırık bittiğinde, çok az yolları kalmıştı kıyıya.
O zaman, aldı kaftanını Urşanabi'nin,
açıp iki kolunu yelken gibi tuttu kaftanı,
ve tekne usulca kaydđ kıyıya doğru.

O sırada Utnapiştım kıyıda durmuş uzaklara bakıyordu.
Gelen tekneyi gördü ve düşündü: "Nerede taşoğulları,
teknenin tayfaları? Niye bir yabancı bindirilmiş tekneye?
Kim ola bu yabancı? Hiç görmedim onu daha önce.
Boşuna bakıyorum ona, tanıdıklarımđan hiçbirisi değil."

Ve Gılgamış karaya indi.
Gelince yaşlı adamın yanına, dedi:
"Söyle bana nerede bulabilirim Utnapiştım'ı,
tanrıların toplantısına katılan,
kendisine sonsuz yaşam bağışlanan
ölümsüz Utnapiştım'ı?"

Utnapiştım sordu: "Söyle, yanakların niye çökük?
iyice süzölmüş yüzün niye, kavrulmuş gibi
dondurucu soğuktan ve çöllerin sıcağından?
Niye bunca acı yuvalanmış yüreğinde?
Yığılıp kalmak üzeresin yorgunluktan,
çok uzak yerlerden gelmiş gibi, niye?"

Gılgamış anlattı uzun uzun
başından geçenlerin hepsini ve dedi:
"Yüreğim kaldırmadı ölümünü Enkidu'nun,
dolaşıp durdum bozkırlarda.
Nasıl acı duymam
balçığa dönüşürken en yakın arkadaşım?
Ve ben de sonunda kara toprağı uzanıp
yitip gitmeyecek miyim tıpkı onun gibi...
İşte bu yüzden bulmalıyım Utnapiştım'ı,
'Uzaktaki' diye çağrılan.
Sorup öğrenmeliyim ondan ölümü nasıl yenebildiğini.
Dolaştım yeryüzünün tamamını,
en aşılmaz dağları, çöllerini aştım, tüm denizleri geçtim,
unuttum tatlı uykuları bile.
Yüreğim bitkin uykusuzluktan, yorgunluktan titriyor kollarım.
Ayılar, sırtlanlar, aslanlar, panterler,
geyikler ve antiloplar öldürdüm.
Kiminin etini yedim, kiminin postuna büründüm.
Sonunda tavernacı Şiduri'ye ulaştım da ne oldu?
Neydi kazancım,
yorgunluk ve gönöl kırgınlığından başka?"

Şimdi bırak da acılarının kapısı kapansın ardımdan,
ziftle, katranla sıvansın.
Kader, rahat yüzü göstere sin,
felaketlerden uzaklaştırsın ben zavallıyı..."

Bu uzun ve acılı öyküyü dinleyen Utnapiştım dedi:
"Ey Gılgamış, niye abartıyorsun kederlerini?
Karşılaştırabilir misin kendini bir alıkla?
Tanrıların ve insanların teninden yaratıldın sen.
Tanrılar sana kendi yeteneklerini verdiler,
babanmış, ananmış gibi davrandılar sana.
Doğduğun gün sana bir taht ve taç armağan ettiler.
Geyik pisliği verdiler alıklara tereyağı yerine,
bayat ekmeğin kabuğunu verdiler
tanrıların besini olan ekmek yerine.
Görkemli giysiler yerine paçavralar giydirdiler onlara,
ip verdiler süslü kemer yerine, bellerine bağlasınlar diye.
Bilmez alıklar iyi ile kötüyü ayırt etmesini,
hepsi yoksundur akıldan, sağduyudan.
Düşün bunları ey Gılgamış,
düşün ki göresin, her yaptığın,
bir gün daha yaklaştırıyor seni
alındaki yazgının kaçınılmaz sonuna.
Ne geçti eline bunca çabadan sonra
üzüntü ve yorgunluktan başka?
Geceleri ay gökyüzünü aşar bir uçtan bir uca,
tanrılar izler bizi yukarılardan, hiç uyumadan,
çünkü uyumayı bilmez ve ölümsüzdür onlar.
Böyle kurulmuştur dünyanın düzeni,
en eski zamanlardan beri.

"Evet, aldı tanrılar Enkidu'nun hayatını.
Ama zaten çok kısa değil mi insan yaşamı?
Sazlıktaki kamışlar gibi teker teker kırılacak insanlar.
En yakışıklı delikanlılar,
en sevilesi genç kızlar,
en güzel çağlarında,
ölümün koynunda uyuyacaklar,
uyanamayacaklar.
Yüzünü hiç kimsenin görmediği,
sesini hiç kimsenin duymadığı zalim ölüm,
ansızın yok eder hepimizi, yaşlıyı genci ayırmadan.
Yine de biz, evler kurarız sonsuza dek var olacak.
Sözleşmeler yaparız sonsuza dek geçerli.
Baba mirasını paylaşırken kardeşler, çatışmalar çıkar,
yaşam sonsuzmuş,

o miras, sonsuza dek onlarda kalacakmış gibi.
Kinimiz de sonsuzdur sevgimiz gibi.
Oysa nehirler yükselir ve taşar,
sürükleyip götürür bizi susinekleri gibi,
hiçbir şey kalmaz geriye güneşi gören gözlerden.
Sonrası, ansızın geliveren bir yok oluş,
ölmeden öğrenemeyeceğimiz bir yokluk.

"Uyuyanlar ve ölenler
nasıl da benzerler birbirlerine!
Uyuyan uyanıp açar gözlerini de,
ölüler ülkesine gidenlerden hiçbiri,
bir daha kıpırdatmaz kirpiklerini.
Hiç biri dönmez geri.
Bu yüzden çizilemedi
Ölümün sureti.

Yüce ana tanrıça Mammetum,
Öteki tanrılarla birlikte çizdi insanların kaderini.
Yaşamı da ölümü de, bize onlar verdi.
Biliriz yaşadığımızı, yaşadığımız sürece,
Ama bilemeyiz hiçbirimiz
Ne zaman
Nerede Nasıl öleceğimizi.
Tanrılar açıklamaz bunu bize.”⁹⁹

-On birinci tablet

Bu tablette Gılgameş tarafından Utanapişti'ye ölümsüzlüğe nasıl ulaştığı sorulmaktadır. Utanapişti ise başından geçenleri ve yaptığı hazırlıkları uzun uzadıya anlatmaya başlıyor. Tufan'ın nasıl koptuğunu, Tufan için yaptığı hazırlıkları anlatıyor. Utanapişti Gılgameş'e bu ölümsüzlük sevdasından vazgeçmesini ve artık normal bir insan gibi yaşamasını öğütüyor. Fakat ona bir iyilik yaparak ölümsüzlük bitkisini bulmasını eğer o bitkiyi bulursa ömrünün uzayacağını söylüyor. Bitkiyi bulan Gılgameş'in küçük bir dalgınlığının neticesinde bitkiyi bir yılanla kaptırması ve hayallerinin son bulmasıyla bu tablet neticeleniyor.

⁹⁹ Adalı,2012:73-74-75.

Gılgamış şöyle dedi uzaktaki Utanapişti'ye;
"Sana bakıyorum Utanapişti:Hiç de farklı görünmüyorsun benden:
Bana benziyorsun!
Tek farkımız şu: Savaşacak yürek yok artık sende.
Yan gelip yatmaktan başka
Bir şey yapmıyorsun!
Söyle bana nasıl oldu da Tanrılar Meclisi
Arasına katılıp ölümsüzlüğü eriştin!"

Bunun üzerine, Utanapişti şöyle dedi Gılgamış'a:
"Sana bir sır açıklayacağım
Gılgamış,
Tanrıların bir sırrını anlatacağım sana!
Fırat'ın kıyısına kurulmuş Şurrapak kenti,
Tanrıların bulunduğu
Eski kent biliyorsun.
İşte orada tufanı kışkırtmak
Hevesine kapıldı en yüce tanrılar.
Ataları Anu;
Danışmanları Yiğit Enlil;
Yardımcıları Ninurta;
Ve Ustabaşları Ennugi idi.
Ama onlarla birlikte yemin ettiği halde
Prens Ea
Kamıştan çitime açıkladı sırrı:
"Kamış çit! Ey kamış çit!
Duvar! Ey duvar!
Dinle, kamış çit!
Hatırla bunu duvar:
Ey Şurrapak'ın oğlu,yık evini de
Bir gemi yap kendine!
Yüz çevir dünya nimetlerinden
İstiyorsan eğer sağ salim yaşamak!
Birlikte bin gemiye
Hayvanların her türlüyle
Yapacağın geminin
Eni boyuna eşit olsun!
Güvertesini örten çatı
Apsu'nunki gibi olsun!"
Ne dediğini anlayınca şöyle dedim
Efendim Ea'ya:
"Kendimi bu işe vereceğim
Buyruğunu yerine getireceğim.
Ama ne diyeceğim kent halkına,yaşıllara?
Bunun üzerine açtı ağzını Ea
Ve şöyle dedi ben hizmetkarına:
Yiğidim onlara şunu bildir:

Korkarım Enlil adamakıllı öfkелendi bana!
Bu yüzden duramam artık
Ne sizin kentinizde, ne Enlil'in ülkesinde.
Ama Apsu'ya inip
Efendim Ea'nın yanında kalacağım!
İşte o zaman Enlil bolluk içinde yaşatacak sizleri:
Kuşlar, balıklar yağacak üzerinize.
Hasadınız bol olacak
Seher vakti küçük ekmekler ve
Alacakaranlıkta peynir yağacak üzerinize.”

Tanyeri ağardığında
Toplandı çevreme ülkenin tüm ahalisi
Dülgerler baltalarıyla; kamış ustaları
Taş tokmaklarıyla geldiler
Yiğitler sır
En zenginleri zift
En yoksulları avadanlık getiriyordu.
Beşinci günün sonunda
Geminin üç bin altı yüz metre karelik
Omurgasını yerli yerine oturttum;
Bordası altmış
Dış yüzeyi de iki yüz kırk metre kare idi.
Sonra da, iç düzenini kotardım.
Alt ve üst güverteleri yedi bölmeye ayırdım.
Ambarını da dokuz bölmeli yaptım.
Ortasına su geçirmez takozlar çaktım.
Sonra, uzun sırtıklar getirttim ve donanımı yerleştirdim.
Kazana on bin sekiz yüz litre zift doldurdum.
Bir o kadar katran verdi bu
Yük taşıyıcılar taşıdı bu on bin sekiz yüz litre zifti.
Bunun üç bin altı yüz litresi
Kalafatlamada kullanıldı
Yedi bin litresini de kayıkçı alıkoydu
Sığırlar kestirdim ustalar için ve de koyunlar boğazlattım her gün.
Halis bira, zeytinyağı ve şarap tüketti bu işçiler
Sanki Akitu şenliği idi kutladıkları.
Ve ben akşam olunca bir güzel yıkandım.
Yedinci günün akşamı gemi tamamlanmıştı.
Ama gemiyi kızaktan indirmek çok zor oldu.
Aşağıdan da yukarıdan da safralar yer değiştirdi durdu.
Geminin üçte ikisi suya gömülünceye dek.

Ertesi gün neyim varsa
Ne kadar gümüşüm varsa,
Ne kadar altınım varsa
Hepsinin yükledim gemiye

Evcil hayvanlarımın hepsini
Ailemi, tüm hane halkını gemiye bindirdim.
Ayrıca vahşi hayvanların her birini ve bütün teknisyenleri
Gemiye aldım.
Şamaş'ın "Seher vakti küçük ekmekler
Ve alacakaranlıkta buğday yağırdığımda teknene bin,
Ve ambarın kapağını sımsıkı kapat!"
Dediği an gelip çatmıştı:
Seher vakti küçük ekmekler
Ve alacakaranlıkta buğday yağdığında
Havayı gözledim:
Korkutucuydu görünüşü!
Geminin ambarına indim hemen
Ve sımsıkı kapattım kapağını:
Tekneyi su geçirmez kılan
Kayıkçı Pazur Amurru'ya sarayımı
Armağan ettim
Her şeyiyle tanyeri ağardığında bir karabulut yükseldi ufuktan
Gürlüyordu Adad
Kara bulut içinde.
Dere tepe aşarak önden gidiyordu tanrısal haberciler
Şutlat ve Hamiş.
Tergal açtı gök savaklarının vanalarını
Ve Ninurta taşırdı yukardan barajların sularını
Cehennem tanrıları meşaleleriyle tüm ülkeyi tutuştururken
Göğü
Ölüm sessizliğine bürüdü Adad,
Işıyan her şeyi karartarak.

Bir çömlek gibi paramparça ettiler ülkeyi.
İlk gün kudurmuş gibi esti fırtına
Ve lanet yağdı insanların üstüne
Göz gözü görmüyordu.
Oluk oluk akan bu sulara
Kalabalıklar görülmez oldu gökten.
Bu tufandan dehşete düşen tanrılar
Kaçıp göğün en tepesine tırmandılar.
Köpekler gibi tortop olmuşlardı orada
Ve yere çömelmişlerdi.
Doğuran bir kadın gibi bağıırıyordu tanrıça güzel sesli Belitili
Sızlanıyor ve şöyle diyordu "Ah Tanrılar Meclisine
Bu felaketi buyurduğum gün asla var olmasaydı.
Nasıl oldu da böyle bir kıyıma karar verebildim
İnsanları yok etmek için.
Getirmez olaydım dünyaya insanlarımı
Denizi balıklar gibi doldursunlar diye."

Ve tanrıların en yüceleri de
Onunla birlikte sızlanıyorlardı.
Bitkindi tüm tanrılar
Ağlıyorlardı üzüntüden
Dudakları kavrulmuştu susuzluktan.
Ve kaygılıydılar.
Altı gün ve yedi gece boyunca yeryüzünü kasıp kavurdu
Boralar, şiddetli yağmurlar kasırgalar ve tufan.
Yedinci gün ağarınca
Dindi fırtına tufan ve kıyım.
Kasırga ve fırtına dinince
Deniz duruldu doğuran bir kadın gibi.
Çevreme baktım:
Sessizlik hüküm sürüyordu!
Balçığa dönüşmüştü bütün insanlar;
Ve denizin üstü bir taraça-dam gibiydi.¹⁰⁰

Sabah güneşinde gözledim ana kapıyı,
Sonra döndüm, diz çöküm ve ağladım.
Yanağımdan aktı gözyaşları.
Sonra aradım sahilin alçak ve yüksek yerlerini,
Yakın ve nezih bir ada gördüm sonunda.
Gemimiz hızla saplanmıştı Nimush Dağı'nın yanına.
Nimush tutmuştu, bir hafta nasıl sallanabilirdi ki
Oradan oraya?
Salıverdim gözcü kuşu, süzülüp tarasın diye araziye.
Bir gün sonra döndü,
Bitkindi, dinlenmemişti hiç.
Sonra kuzgunu saldı, süzülüp tarasın diye araziye.
Daha sığ denizlerin üstünde uçtu,
Yemek buldu özgürlüğüne kavuştu,
Gerek duymadı geriye dönmeye.
Daha sonraki kuşları dört bir ucuna saldı, dünyanın
Ve adak niyetine serpinsinler istedim
Pek çok dağın yükseklerine,
Ayarladığım kutsal kadehlerdeki o ilahi içkiyi.
Bununla yaydım tanrıların hoşlandığı kokuyu,
Onlar alınca kendilerine adadığım şirin kokuyu
Toplaştılar yukarıda hayaletler gibi.

“Uzaktaki göğe uzanan tepelerden
İndi tanrıçaların en kadınsısı;
Aruru'yu gören,
Anu'nun onu cinsellik için yarattığı fikrine kapılabilirdi.

¹⁰⁰Bottero,2013:195-196-197.

“Uzaklardan ve derinlerden gelen ulu tanrılar,
Sürekli aklımda tutun
Cinsellik konusundaki bu fikri
Boynundaki mavi, kutsal madalyondur belirtisi.
Bırakın hatırlayayım neşe içinde
O günleri gelecekte de.
Sahilimin tanrıları, tanrıları göğümün
Gelin, size hazırladığım yemeğin başına;
Ama Enlil’e izin vermeyin
Çünkü suya gömdü yakınlarımı
Tanrılara danışmadan.”
Gemiye görünce Enlil
Sağduyusunu yitirdi ve kan emici canavarları saldı
“Kimin haddine öfkeme karşı çıkmak?
Nasıl cesaret eder bir adam hala sağ kalmaya?”
Sonra Ninurta şunları söyledi Enlil’e:
“Sözcüklerin yaratıcısı Ea dışında hangimiz
Konuşmayla ilgili şeyler yaratabiliriz?”
Bu sözler üzerine söze karıştı Ea:
“Kurnaz tanrı,
Gökleri karartan
Ve çetin savaşçı,
Nasıl cesaret edersin boğmaya
Bunca küçük insanı, bana danışmadan?
Neden sadece size saldırıyı öldürmediniz,
Niye sadece onu boğmadınız?
Onun biletini kesseydiniz yalnızca.
Katil yağmurlarda insanların boğazına yapışan kediler yerine katil yağmurlarda
kavrulan boğazların açlığı yerine katil yağmurlarda insanların zihinlerini ve
yüreklerini saran hastalık yerine.
İğrenç tanrısal sırları ben vurmamış açığa.
Utnapishtim’den utan o her şeyi görüyor, o her şeyi biliyor. ”
“Bu hikayeler üzerine iyice düşün, Gılgamış. ”
“Sonra gemimin üstüne çullandı Enlil,
nazikçe kaldırdı beni balçığın üzerinden,
diz çökertip beni yanıma oturttu karımı
ve kutsadı her ikimizi de eğik başımızın üstünden elleriyle.
Böylece kutsadı.
Böylece kutsandık. ”
Ondan önce, kutsal değildi Utnapishtim.
Sonra, karısıyla birlikte tanrılaştırıldı
ve nehirlerin başlangıcını yönetmeye gönderildi.
“Tanrılar, nehirlerin başladığı her yere gönderdi beni, yönetmem için. ”
“Senin için Gılgamış, geçeceğin yolları ve geleceğini hangi tanrılar belirlemeli?
Kalk! Hazır ol! Yedi uzun ve uykusuz gece baş başa kal yıldızlarla. ”
Ama her ne kadar uğraşsa da ayık kalmaya, ağırlaştı gözkapakları ve uyku sızdı
içlerine.

Sonra şunları söyledi Utnapishtim:

“Sevgili karıcığım, yakarmaya çalışanın haline bak bir sis

Perdesi gibi uyku inince gözlerine. ”

Çok nadir konuşan kadın şöyle dedi:

“Uyandır şimdi onu ve zarar görmemesini sağla. Bırak dönsün evine. ”

Sonra, şunları söyledi Utnapishtim:

“Alt üst olmuş ruh, alt üst edebilir pek çok tanrıyı.

Yemek verin ona, nazik davranın.

Ama hesabını tutun nasıl uyuduğunun,
neler yediğinin. ”

Kadın yemek verdi, nazik davrandı ve
hesabını tuttu nasıl uyuduğunun.

“Bir, iki, üç uyudu adil ölümle.

Dört, beş, altı

öyle soğuktu, öyle tedbirli. ”

Sonra ölümden döndü bir nefesle.

Gılgamış, çok nadir konuşana, şunları söyledi:

“Uykuya dalar dalmaz bana rüya gönderdin. ”

Ve şöyle yanıtladı onu Utnapishtim:

“Uyudun adil ölümle.

Öyle soğuktun, öyle tedbirli.

Sonra ölümden döndün bir nefesle. ”

Böylelikle, Gılgamış, çok nadir konuşana döndü:

“Bana yardım et Utnapishtim.

Neresidir evi benim gibi kendini yitirmiş birinin?

Ölüm, yatağında uyuyor.

Ayağımın değdiği her yerde, dikenlerine saplanıyorum onun. ”

Utnapishtim şunları buyurdu denizci tanrıya:

“Sevgili Urshanabi, bir daha karaya çıkman

kolay olmayacak ya da denizden sahile yolculuk

etmen çünkü artık bulamayacaksın güvenli bir liman.

Bu kum rengi ve dağınık saçlar

neredeyse sular altına gömeceğin saçlar değil.

Zona mahvetti onun saklı güzelliğini.

İyisi mi bir yer bul onu temizleyecek.

Hızla git tatlı su göletlerine,

böylece bugün yine görürüz hepimiz ışıltısını.

Kıvrık saçlarını bağla güzel bir kurdeleyle.

Geniş omuzlarına geçir şen kaftanını,

böylece zafer edasıyla gitsin kendi şehrine.

Bırak giyinsin, yaşlılarıninkine benzer kutsal pelerini

ve her daim temiz tutulduğundan

emin ol. ”

Denizci tanrı, Gılgamış'ı götürdü

yaralarını temizleyecekleri yere.

Öğle vakti görebiliyordu yine herkes ışıltısını.

Kıvrık saçlarını bağladı güzel bir kurdeleyle

ve geçirdi omuzlarına şen kaftanını, böylece gidebilirdi

Uruk’a zafer edasıyla üstünde temiz bir pelerin ki asla kirlenmeyecek.
Urshanabi ve Gılgamış sahildeki dalgakıranların
üstüne yerleştirdi gemiyi
ve başladılar denizler boyunca gitmeye.

Utnapishtim’in karısı şunları söyledi ilgisiz kocasına:
“Bu Gılgamış çok ter döktü buraya gelmek için.
Geri dönerken ödüllendirsene onu. ”
Tam o sırada, Gılgamış kürek çekiyordu
gemisini döndürmek için geriye.
Utnapishtim seslendi ona:
“Gılgamış! Çok ter döktün buraya gelmek için.
Geri dönerken nasıl ödüllendirebilirim seni.
Yalnızca tanrıların bildiği bir sırrı
paylaşayım mı seninle?
Bir bitki var kayaların arasında gizli,
susamış ve saplanmış iyice dibe,
devedikenleri batmaktadır ona.
İşte o bitkinin içinde aradığın sonsuz yaşam. ”
Gılgamış hızla araştırmaya girişti.
Dikkatlice yüklendi, soğuğa daldı,
soğuk sulara ve gördü bitkiyi.
Yaprağını tuttuğunda canı acıdıysa da
hızla kavradı. Çıkarıp attı üzerindeki yükleri
ve yüzeye çıktı.
Ve şunu dedi Gılgamış denizci tanrı Urshanabi’ye:
“İşte burada yaşamın tüm
değerini taşıyan yaprak.
Şimdi Uruk yollarına düşmeliyim,
çobanlarla dolu bir kasabadır
ve orada yaşlılara
yemiş olarak vereceğim bu bitkiyi,
onlar da yaşam veren diye adlandıracaklar.
Ben de yemeye niyetliyim
daima genç kalmak için. ”
Sonra yediler.
Sonra bir kamp kurdular,
bir gölete girdi Gılgamış;
ama bir yılan süzülüverdi yanından
ve Gılgamış’tan aşırıldı bitkiyi,
yılanın gençleştiğini gördü Gılgamış,
büyülü bitkiyle kaçıp gitti yılan.
Kalakaldı Gılgamış ve ağlamaya başladı
hıçkırıqlarla; şunları söyledi elini tutan denizci tanrıya:
“Neden bunca zahmete girdim bir hiç için?
Kim bilecek ki ne yaptığımı?
Hiç önemi yok yaptıklarımın

ve Şimdi yalnızca yılan
sahip sonsuz yaşama. Dakikalar içinde
yitip gitti dalgalar sonsuza dek.
Bu tanrının bana bıraktığı işaret. ”
Sonra yola koyuldular yine,
Bu kez karadan.
Sonra yemek molası verdiler.
Kamp kurdular.
Ertesi gün vardılar çobanlarla dolu Uruk’a.
Gılgamış Şunu söyledi kayıkçıya:
“Ayağa kalk Şimdi Urshanabi ve yokla
Uruk’un duvarını. Temeline dikkat et,
tuğllarına ve tarihi tasarımına.
Őimdiki gibi kalabilir mi daima?
Usta işi mi tasarımı?
İştar’ın Uruk’taki evi üç bölüme ayrılmıştır:
kasabanın kendisi, palmiye koruluğu ve bozkır. ”¹⁰¹

¹⁰¹Jackson,2005:80-82-83.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GILGAMIŞ DESTANI'NIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ ÖĞRETİMİ

1.Eğitim Öğretimde Planın İşlevi

Plan; bir işi niçin, ne zaman ve nasıl yapacağımızı önceden tasarlama fiilidir. Bilindiği üzere, başarılı olabilmenin, her işin üstesinden gelebilmenin ilk şartı ve anahtarı planlı çalışmaktır. Planlanmayan bir öğretimde başarı, şansa bırakıldığı için genellikle düşüktür.¹⁰²Başka bir tanımda da plan; önceden belirlenen amaçlara ulaşmak için öğretim konusu içinde yer alan etkinliklerden hangilerinin seçileceğinin, bunların öğrencilere niçin ve nasıl yaptırılacağı, ne gibi yardımcı ve tamamlayıcı kaynak ve araçların kullanılacağı, elde edilen başarının nasıl değerlendirileceğinin önceden tasarlanıp kağıt üzerinde saptanmasıdır.Plan yaparken eğitim-öğretim konusuna giren etkinlikler,öğrencide geliştirilmesi öngörülen niteliklere göre dikkatle seçilir, bu konuların hangi amaçları gerçekleştireceği önceden belirlenir.¹⁰³

Öğretimde başarılı olmak, plan yapmayı ve planlı çalışmayı gerektirir. Plansız yapılan etkinlikler, işlerin gelişigüzel yürütmesine, aksaklıklara, zaman ve emek kaybına yol açarak öğretimi gerçek amacından uzaklaştırır. İyi bir planlama, öğretim etkinliklerinin akıcı ve düzenli olarak yürütülmesine olanak sağlar. Yapılacak çalışmaları önceden planlayan bir öğretmen, sınıfta herhangi bir güçlükle karşılaşmaz. İşlerini gönül rahatlığı içinde sürdürür, verimli bir çalışma gerçekleştirerek amaçlarına en kısa yoldan ulaşır.¹⁰⁴

Öğretim etkinliklerini planlamanın çeşitli yararları bulunmaktadır. Bu yararları şu şekilde sıralamak olanaklıdır:

¹⁰² Köstüklü,2006:66.

¹⁰³ Öztürk,2009:406.

¹⁰⁴ Öztürk,2009:406.

-Öğretmenin öğretim sürecinde neyi niçin ve nasıl yapacağını düşünmesini sağlayarak verimini arttırır.

-Öğretmen ve öğrenciyi dağınıklıktan kurtarır ve onlara düzenli çalışma alışkanlığı kazandırır.

-Öğretim sürecinde uygun yöntem ve tekniklerle araç gerecin seçilmesini ve kullanılmasını sağlar.

-Öğretim etkinliklerinin güvenilir bir biçimde değerlendirilmesine olanak sağlar.¹⁰⁵

Eğitim öğretim sürecinde planlar, yıllık, ünite ve günlük ders planları olmak üzere üç bölümde ele alınır.

Yıllık plan, bir öğretim yılı içinde yapılacak tüm öğretim etkinliklerinin planlanmasını içerir. Diğer bir deyişle; yıllık plan öğretmenin bir öğretim süresi boyunca ders vermekle yükümlü bulunduğu sınıflarda program uyarınca belli üniteleri ya da konuları hangi aylarda, yaklaşık olarak hangi zamanlarda işleyeceğini gösteren ve öğretmen tarafından hazırlanarak ders yılı başında okul yönetimine verilen çalışma planıdır.¹⁰⁶

Ünite planı, öğretmenin gözetimi ve denetimi altında öğrencilere belirli bir süre içinde ve eğitim amaçlarına uygun olarak bir takım bilgi, beceri ve anlayışları kazandırmayı öngören belli bir konu ya da sorun çerçevesinde düzenlenmiş türlü etkinlikleri öğrenme yaşantılarını ve değerlendirme çalışmalarını kapsayan ayrıntılı ders planıdır.¹⁰⁷

Günlük ders planı, bir ünitenin bir ders içinde gerçekleştirilecek bölümü için yapılan plandır. Bu planın yapılmasının asıl amacı, öğretmenin günlük eğitim öğretim faaliyetlerini planlı olarak yürütmesini sağlamaktır. Dersten önce hazırlanan plan sayesinde öğretmen, dersi daha verimli bir şekilde verebilir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Öztürk,2009:406.

¹⁰⁶ Köstüklü,2006:72.

¹⁰⁷ Köstüklü,2006:76.

¹⁰⁸ Köstüklü,2006:78.

İyi bir ders planı, konu ya da ünitenin öğretimi süresince, öğretmenin öğrencilere neyi, nasıl öğreteceğini gösteren bir kılavuzdur. Kesinlikle ders kitabının izlenene bir bölümü değildir. Ders planı zümre öğretmenleriyle birlikte yapılabileceği gibi öğrencilerle birlikte de yapılabilir. Kuşkusuz, ders planının öğrencilerle birlikte yapılması eğitsel bakımdan bir çok yarar sağlar. Bir ders planında genelde şu bölümler bulunmalıdır:

Bölüm I

Tanıtıcı Bölüm: Biçimsel bölüm olarak da adlandırılan bu bölümde, planı hazırlanan dersin adı, verileceği sınıf ve şubesi, ünitenin adı, konusu ve ders için önerilen süreye yer verilir.

Bölüm II

Kazanımlar: Öğretim programı uyarınca yıllık planda ortaya konmuş kazanımlar göz önünde bulundurularak gereksinim ölçüsünde ders planında yer alır. Bu bölümde üniteye ilişkin kavramlar ve sembollere, bir başka deyişle davranış örüntüsüne, varsa güvenlik önlemlerine, öğretme-öğrenme yöntem ve tekniklerine, kullanılan eğitim teknolojileri/araç-gereçler ile kaynaklara yer verilir.

Öğretme-öğrenme Etkinlikleri: Ders planının en önemli ve en fazla süre ayrılan kısmıdır. Bir bakıma planın uygulamaya dönük boyutudur. Bu kısım değişik aşamalardan oluşur.

Giriş: Dikkat çekme, güdüleme, gözden geçirme ve derse geçiş aşamalarından oluşur. Dersin başında, öğrencilerin derse işlemeye hazır duruma getirilmesi gerekir. Bu sürenin 3-5 dakikayı geçmemesi gerekir. Bu sürede öğretmen, öğrencilerin dikkatini Konuya çekmek için bir olay, anı ya da fıkra anlatır. Sonra işlenecek konunun bir sonraki derste ve hayatta ne işe yarayacağını ortaya koyarak öğrencileri güdüler. Daha sonra öğrencileri konuyla ilgili amaçlar ve davranışsal amaçlardan haberdar eder ve derse geçiş yapar. Bu bölümde yapılacak konuşmalar, öğrenciler için yararlı olabileceği gibi, özellikle, yeni göreve başlayan öğretmenlerin kendilerini derse ve sınıfa hazırlamaları bakımından yararlı olabilir.

Geliştirme: Dersin işlenişi olarak da adlandırılan bu bölümde bireysel ya da grupça yapılacak çalışmalar önceden belirlenen bir süre içinde sırayla gerçekleştirilir. Derse ilişkin toplam sürenin büyük bir kısmı bu bölüm için ayrılır. Bu bölüm dersin önemli noktalarının özetlenmesi tekrarların yapılması karşılaştırma ve genellemelere gidilmesi düşündürücü alıştırmalar ve sorulara yer verilmesi gibi etkinliklerin yapılmasına ilişkin yazılı olarak dile getirilen kılavuz bilgileri kapsar.

Özet: Bu bölümde işlenen konuyla ilgili olarak kısa bir özet yapılarak öğrencilerin konuya dikkatleri bir kez daha çekilir. Burada yapılacak etkinlikler kazanılan davranışların pekiştirilmesinde ve öğrenmenin kalıcılığının sağlanmasında önemli bir işlevi yerine getirir.

Bölüm III

Değerlendirme: Öğrencilere kazandırılmak istenen amaçların gerçekleşip gerçekleşmediği yapılacak bir değerlendirme sonucu anlaşılır. Bunun için planın bu bölümünde, öğrencilerin konuyla ilgili kazanımları kazanıp kazanmadıklarını sınamaya yönelik sorulara yer verilir. Bu soruların dersin işlenişinden önce hazırlanarak ders planına yazılmış olması öğretmen için bir güvencedir ve onun işini büyük ölçüde kolaylaştırır. Ayrıca bu bölümde dersin diğer derslerle ilişkisi de belirtilir. Böylece, bu derste öğrenilenlerin diğer derslere transferinde kolaylık sağlanmış olur.

Bölüm IV

Planın uygulamasına ilişkin açıklamalar: Bu bölümde, planın uygulanmasından sonra oluşan düşüncelere yer verilir.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Öztürk,2009:419-420.

1.2 Gılgamesh Destanının Hikayeleştirilmesi ve Günlük Plan Dahilinde İşlenmesi

Öğrenme alanı: İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

2.Ünite: YERYÜZÜNDE YAŞAM

Kazanımlar ve Konu Başlıkları: ANADOLU VE MEZOPOTAMYA
UYGARLIKLARI

-Kazanım1:Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak Sümer Uygarlığının siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

-Kazanım2:Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Gılgamesh Destanı'nın geliştiği coğrafya hakkında bilgi sahibi olur.

-Kazanım3:Destanların ve diğer tarihi belgelerin toplumların geçmişini yansıttığındaki rolünü açıklar.

Konunun bağlantılı olduğu programdaki beceri: Empati becerisi.

Konunun bağlantılı olduğu programdaki değer: Gerçek dostluk ve idealler.

Uyarılar!: Gılgamesh Destanından ve döneme ait belgelerden hareketle Sümer Dönemi ele alınacaktır. Sümerlerin Dünya kültür ve uygarlığına ait katkılarına yer verilecektir.

Atatürkçülük ile ilgili konular

! Atatürk'ün Anadolu ve Mezopotamya tarihine verdiği önem.

Açıklama:Anadolu Coğrafyası ve hemen yanı başında bulunan Mezopotamya'da tarih boyunca köklü ve zengin birçok uygarlığın kurulduğu belirtilir.

Araç-gereç:Mezopotamya fiziki ve siyasi haritası, tarih atlası, Gılgamesh Destanının yer aldığı *metinler (Antoloji-Ansiklopedi)*,Projeksiyon aleti.

Önerilen süre:3 ders saati

Kullanılacak yöntem ve teknikler: Sunuş yoluyla, Buluş yoluyla, Araştırma-İnceleme yoluyla öğretim stratejileri. Soru-cevap, beyin fırtınası anlatım teknikleri.

Ön Hazırlık

Öğrencilere bu derste işlenecek konuyla ilgili kısa bilgiler verildikten sonra, bir önceki derste belirlenen öğrencilere konuyla ilgili yaptıkları çalışmalar hakkında kısa söz hakkı verilir. Daha sonra sınıfa Sümerler ve Gılgamesh Destanı ilgili ne bildikleri sorularak ön bilgileri yoklanır ve derse adapte olmaları sağlanır.

Öğrenme-Öğretme Süreci

- Sınıftan, gönüllü öğrenciler içerisinde bir tanesi belirlenerek Sosyal Bilgiler Ders kitabında yer alan Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları adlı konunun başındaki “*Mezopotamya Uygarlıklarına ait destanlardan hangilerini biliyorsunuz? Sizce bu destanlardan konusu en ilginç olan hangisidir?*” hazırlık sorusunun cevaplanması istenir.

-Daha sonra, önceden sınıfa getirilmiş Mezopotamya siyasi haritası üzerinde bu bölgede kurulmuş olan belli başlı medeniyetlerin kuruldukları yer ile kültürel özelliklerinin oluşmasında etkili olan siyasi, ekonomik ve coğrafi etmenlerin ilişkilendirilmesi sağlanır.

-Öğretmen öğrencilerin genel hazırbulunuşluluk düzeylerini göz önünde bulundurarak konuyla ilgili kısa ve özet bilgiler verir. Öğretmen anlatımı esnasında öğrenciler için anlamca karmaşık gelebilecek kavramları tahtaya yazarak (Tanrı, Uygarlık, Medeniyet, Toplum vb.) anlatım sonunda bu kavramların tanımını yaparak öğrencilerden bu kavramlarla ilgili birer örnek vermesini ister.

-Mezopotamya coğrafyası hakkında bilgi verildikten ve konunun başındaki hazırlık sorusu cevaplandıktan sonra gönüllü bir öğrenci tarafından Gılgamesh Destanının okunması istenir. Okuma esnasında öğrencilerin anlamını bilmedikleri kelimelerin altını çizmesi ve bu kelimelerin öğretmen tarafından uygun ve sade bir üslupla açıklanması sağlanır.

-Konu metni okunduktan sonra disiplinler arası yaklaşım uygulamasına geçilerek Türkçe dersinde olduğu gibi konunun ana fikri ve teması belirlenir. Gönüllü öğrenciler içerisinde “konuyu özetlemek isteyen var mı?” sorusu sınıf geneline sorularak öğrencilere söz hakkı verilir. Ölçme değerlendirme ve Etkinlikler bölümüne geçmeden önce son olarak aşağıdaki açık uçlu sorular sınıfça cevaplanır.

- 1)Gilgamesh kimdir ve Gilgamesh’in kişilik özellikleri nelerdir?
- 2)Gilgamesh hangi uygarlığın kralıdır?
- 3)Gilgamesh’in en yakın dostu kimdir ve onunla nasıl tanışmışlardır?
- 4)Sizce Gilgamesh ve Enkidu’yu bu maceraya iten sebepler neler olabilir?
- 5)Siz Gilgamesh’in yerinde olsaydınız ne yapardınız?
- 6)Yukarıdaki hikayeden nasıl bir sonuç çıkarılmalıdır? Sizce insanlar amaçları için bütün zorlukları göz önüne almalı mıdır?

Ön hazırlık sorusu

Mezopotamya Uygarlıklarına ait destanlardan hangilerini biliyorsunuz? Sizce bu destanlardan konusu en ilginç olan hangisidir?

-Sümer Uygarlığı

Merhaba arkadaşlar! Benim adım Nanniya. Ben de sizler gibi on iki yaşındayım. Bu mektubumu Sizlere çok uzaklardan yazıyorum. Nereden mi? Hadi bakalım siz bulun nereli olduğumu! Şimdi sizlere ipuçları vereceğim bu ipuçlarından nereli olduğumu bulabilecek misiniz bakalım? Hadi başlayalım. Benim yaşadığım ülke, şu an sizin araba dediğiniz araçlarda kullanılan tekerleğin mucididir. Bizler yapmış olduğumuz Zigguratlar sayesinde ayın, güneşin, yıldızların ve de gezegenlerin hareketlerini de inceledik. Aynı zamanda matematik derslerinde kullandığımız dört işlemi de biz bulduk. Hadi ama hala bulamadınız mı? Tamam son bir ipucu daha size. Eğer biz olmasaydık ben size şu an bu mektubu yazamazdım ve sizler de bizim yaşantımız hakkında hiçbir bilgiye sahip olamazdınız.

Şimdi oldu sanırım. Yazının da mucidi biziz. Herhalde bu son söylediğim artık benim nereli olduğumu sezdi. Evet bildiniz ben Sümer ülkesinin bir şehri olan Uruk'ta yaşıyorum. Benim ülkem insanlık tarihinin oluşturduğu bilinen ilk uygarlıktır. Övünmek için söylemiyorum ama bugün ki kullandığınız teknolojiyi bizlere borçlusunuz. Arkadaşlar benim yaşadığım zamanda ve coğrafyada şu an sizin gittiğiniz gibi okul yoktu. Ben ve diğer arkadaşlarım bir çok şeyi çevreden gördüklerimiz ve anne-babalarımızın bize anlattıkları sayesinde öğrendik. Ama bu bizim hiçbir şey bilmediğimiz anlamına gelmesin. Her ne kadar kitaplarımız olmasa da, şu an sizin kitaplarda öğrendiğiniz bir çok tarihi konuların kahramanı bizleriz. İşte bu mektubumda da sizlere Sosyal Bilgiler ders kitabınızda yer alan yaşadığım yer olan Uruk şehrinin ünlü kralı Gılgamesh'in Destanını anlatacağım. Umarım beni iyi dinlersiniz ve anlattıklarımı anlamaya çalışırsınız. Çünkü destanın sonunda sizlerle çeşitli oyunlar oynayıp etkinlikler yapacağız. Sabırsızlandığınızı şimdiden hissediyor gibiyim. Hadi başlayalım o zaman destanımızı anlatmaya. Şimdi rahat bir yere oturun ve hep beraber bir zaman yolculuğuna çıkalım.

-Gılgamesh'in Özellikleri

Arkadaşlar ! Gılgamesh etrafı surlarla çevrili olan Uruk şehrinin büyük korkusuz cesur ve kibirli kralıdır. Kralımız olan Gılgamesh şan ve şöhreti seven, bu uğurda da mücadele etmekten asla çekinmeyen bir kişiliğe sahiptir. Zaten kendisi öldükten sonra adına yazılan bu destanda bunun en güzel örneklerinden biri değil midir? Kralımız Gılgamesh'in annesini ve babasını biz bilmeyiz babasının adının Lugalbanda, annesinin de Ninsuna olduğunu duymuştum. Arkadaşlar ne kadar doğru ama Gılgamesh'in üçte ikisinin tanrısal üçte birinin de insani özelliklere sahip olduğu hep söylenegelmiştir. Bu da kralımızı güçlü ve eşsiz bir konuma getirmektedir.

-Gılgamesh ve Enkidu'nun karşılaşmaları

Bu gücü kendisinde bulunduran kralımız bazen bunu abartmakta ve bizlere zulüm etmektedir. İşte bu durumu gören tanrılar Gılgamesh'in bu zalimliğine bir son vermek amacıyla en az onun gücünde biri olan yarı hayvansı yarı da insani özellikler taşıyan Enkidu isminde bir varlığı yarattılar. Enkidu da tıpkı Gılgamesh gibi güçlü ve onun kadar korkusuzdu. Enkidu'nun yaratıldığını ve kendisine meydan okuyacağını haber

alan kralımız, onunla dövüşmek için fırsat kollamıştır. Fakat Gılgameş bir gece bir rüya görür ve bu rüyayı annesine anlatır. Annesi ise rüyayı Gılgameş ve Enkidu'nun ileride ayrılamayacak kadar iki gerçek dost olacakları şeklinde yorumlar. Arkadaşlar Gılgameş ve Enkidu'nun karşılaşmaları gerçekte çok ürkütücü ve korkunç oldu. İkisi de öyle bir kavga etti ki sanki yer gök sallandı. Kavgaları bittiğinde ikisi de yenilemeyince Gılgameş birden rüyasını hatırlar ve böylece iki gerçek dostluğun temelleri atılır.

-Gılgameş ile Enkidu'nun Dostlukları ve Humbaba'yla Olan Mücadeleleri

Gılgameş ve Enkidu dost olduktan sonra birlikte hareket etmeye karar verirler ve neredeyse yedikleri içtikleri ayrı gitmez. İlk olarak Sedir Ormanlarında yaşayan ve insanlara korku salan Humbaba adlı canavarı öldürmeye karar verirler. Humbaba çok korkunç ve kötü bir canavardır. Ağzından alevler çıkar ve ormana gelen bütün insanları öldürür. Arkadaşlar ben bir defasında sesini duymuştum ve çok korkmuştum. Humbaba'yı öldürmeyi kafasına koyan Gılgameş hazırlıklara başlar ve her ne kadar onu vazgeçirmeye çalışsalar da kimseye aldırış etmez ve iki arkadaş yola koyulurlar. Kilometrelerce ve aylarca yol yürüdükten sonra iki arkadaş Humbaba'nın yaşadığı Sedir Ormanına ulaşırlar. Arkadaşlar anlattıklarına göre Humbaba'nın yedi sihirli mantoğu varmış. Bu Humbaba'yı daha da güçlü kılıyormuş. Fakat Enkidu ve Gılgameş o gün şanslı günündeler ve Humbaba'yı sadece bir sihirli montuyla yakalamışlar. Neyse destanımıza geri dönersek Humbaba'yla karşılaşan Gılgameş ve Enkidu'nun karşılaşmaları hiç de kolay olmamış. Çok acımasız ve korkunç bir kavga sonunda Kralımız Gılgameş, Enkidu'nun yardımıyla Humbaba'yı öldürmüş ve artık insanların ondan korkmaları için hiçbir sebep kalmamış. Humbaba'yı öldüren kralımızın ve Enkidu'nun şehrimize gelişini bir görmeliydiniz. Gerçekten de bir kahraman gibi karşılandılar ve bütün ülkede herkes onlardan bahsetmeye başladı. Humbaba'yı öldürdükten sonra kralımızın ünü iyice arttı.

-İştar'ın Gılgameş'e Aşık Olması

Ülkenin dört bir köşesinde herkes onun ve Enkidu'nun kahramanlık hikayelerini anlatıyordu. Öyle ki bu kahramanlık hikayesinden etkilenen biri daha vardı. Bu kişi İştar isminde tanrıçaydı. Arkadaşlar siz "Tanrıça" ne demektir bilir misiniz? O

zaman kısaca söyleyeyim Tanrıça sizin zamanınızdan çok eskilerde yaşamış, yani bizim dönemimiz oluyor bu, büyük ve doğaüstü güçleri olan kadınlara verilen isimdir. Tanrıçalar sizin bildiğiniz kadınlardan farklıdır. Onlar normal insanlar gibi yiyip içmezlerdi ve gökyüzünde yaşarlardı. İşte Tanrıça İştar kralımızın kahramanlığından çok etkilenmiş ve onun kendisiyle evlenmesini istemiş. Fakat kralımız, İştar'ın bu isteğini kabul etmemiş ve onu küçümseyici sözler kullanmış. Kralımızın onunla evlenmemek istemesinin nedeni ise İştar'ın kötü kalpli biri olması idi.

- Gilgameş ve Enkidu'nun Gökyüzü Boğasıyla Mücadelesi

Gilgameş'in İştar'ın evlenme teklifini reddetmesi ve onu aşağılaması İştar'ı çok üzmüş ve kızdırmıştı. Bunun intikamını almak amacıyla da aklına Gökyüzü Boğasını Gilgameş'in üzerine salmak geldi. Arkadaşlar Gökyüzü Boğası çok güçlü ve tehlikeli bir canavardı. O, sadece tanrıların kontrol edebileceği bir hayvandı ve İştar onu emri altına almayı başardı. Boğayı emri altına alan İştar ilk olarak onu şehrimize gönderdi. Maalesef şehrimizi alt üst eden bu canavar yüzlerce kişinin ölmesine neden oldu. Bu duruma çok sinirlenen kralımız, yakın dostu Enkidu ile birlikte boğayı kontrol altına alarak onu etkisiz hale getirdiler. İki dostun bu olağanüstü mücadelesi bütün ülkeyi sevince boğmuş ve artık onlar bizim gözümüzde tam bir kahraman olmuşlardı.

- Enkidu'nun Ölümü ve Gilgameş'in Üzüntüsü

Enkidu, bir gece rüyasında hiç de memnun olmayacağı ve kendisini çok üzecek bir olay görür. Rüyasını kralımıza anlatır. Kralımız Gilgameş'in her ne kadar onu rahatlatmaya çalışması hiçbir fayda sağlamaz ve Enkidu bu rüyanın etkisiyle günden güne zayıflamaya başlar ve sonunda hastalanarak hayata gözlerini yumar. Can dostunun ölmesi kralımızı çok derinden etkilemiştir. Öyle ki onun ölümü üzerine haftalarca yas tutmuş ve üzüntüsünden perişan olmuştur. Ama dostu için son bir fedakarlık yaparak onun heykelini şehrimize diktirdi. Böylece onu bu heykelde yaşatmaya çalışacaktı.

- Gilgameş'in Ölümsüzlüğü Araması

Enkidu'nun ölümünden etkilenen kralımızı büyük bir korku sarmıştı. Çünkü o, dostu gibi unutulmayı istemiyordu. Bunun içinde daha önceden bu duyguyu yaşamış olan ve uzun ömrü ile bilinen Utanapişti adlı kişiyi bulmaya karar verdi. Utanapişti'yi bularak ondan nasıl uzun yaşadığıyla ilgili sırları öğrenmek istiyordu. Fakat Utanapişti'yi bulmak görüldüğü kadar kolay değildi. Çünkü o, hiç kimsenin bilmediği bir yerde ve çok uzaklarda yaşıyordu. Ama kralımız kararlıydı ve bu olumsuzlukların hiç biri onu yıldırmıyordu. Utanapişti'yi bulmak için çok uzun yollar kat eden Gilgameş, onun yardımcısı olan Urşanabi'yi bularak amacına bir adım daha yaklaştı. Enkidu'nun ölümünün ve uzun yorucu yolculuklarının kralımız üzerinde bıraktığı bitkinlik çok belirgindi. Başlangıçta Gilgameş'in haline çok şaşırان Urşanabi olanları duyunca ve kralımızın asıl amacını işitince ona yardım etmeye karar verdi. Urşanabi bu yolculuğun hiç kolay olmayacağını Gilgameş'e anlattıktan sonra bir takım hazırlıklar yapılması gerektiğini bildirdi. Çünkü Utanapişti tehlikeli suların hemen ilerisinde yaşıyordu ve bunun içinde sağlam bir kayık ile uzun sırtıkların olması gerekiyordu. Bu uzun sırtıklarla kayığı ittirip, hareket ettirecekti. Çünkü bu suları aşarken hiçbir şekilde suya dokunulmaması gerekiyordu. Yapılması gerekenleri iyice anladıktan sonra kralımız baltasını ve kılıcını alarak hazırlıklara başladı ve yolculuk için gereken herşeyi tamamladı. Yolculuk esnasında, suların üzerinden geçerken Urşanabi kralımızı sık sık uyarıyor ve kesinlikle zehirli sulara dokunmamasını istiyordu. Kralımızda uyarıları dikkate alarak, daha önceden kesmiş olduğu sırtıkları suya daldırıyor, kayığı hareket ettiriyor ve kullandığı her sırtığı vücudunun hiçbir yerine değdirmeden suya bırakıyordu. Az öncede söylediğim gibi çünkü bu sular zehirliydi.

- Gilgameş ve Utanapişti'nin karşılaşmaları

Aylar süren yolculuktan sonra Urşanabi ve kralımız nihayet ölümsüz Utanapişti'nin yanına vardılar. Kıyıda uzaklara dalmış bir şekilde duran Utanapişti kendisine doğru yaklaşan kayığı görünce birden irkildi ve kayığın içindekileri incelemeye başladı. Çünkü kayıkta daha önce hiç görmediği bir yabancı vardı ve bu yabancı neden buraya gelmiş olabilirdi? Kayıktan ilk önce kralımız indi ve

Utanapişti'ye doğru usulca yaklaştı. Utanapişti'ye yaklaşan Gılgameş neden buraya geldiğini daha o sormadan anlatmaya başladı. Can dostu Enkidu'yu kaybettiğini ve onun üzüntüsünden bu hale geldiğini, amacının ise kendisi gibi ölümsüzlüğe kavuşmak olduğunu anlattı. Kralımız daha önce hiç yapmadığı şeyi yaparak Utanapişti'ye yalvarıp kendisini ölümsüz yapan şeyin ne olduğunu, o koskoca Tufan'dan nasıl kurtulduğunu anlatmasını istedi.

-Utanapişti ve Tufan Olayı

Bunun üzerine Utanapişti Tufan Olayını ve Tufan için yaptığı hazırlıkları anlattı. Utanapişti'ye göre Gökyüzünde bulunan tanrılar insanları cezalandırmak amacıyla büyük bir tufan çıkarmaya karar vermişlerdi. Genelde rüyaları gerçekleşen Utanapişti tufan çıkmadan önce üç gün boyunca aynı şeyleri rüyasında gördü. Ve ertesi gün o rüyanın etkisiyle uyanarak Tufan için çok büyük bir gemi yapılması emrini verdi. Emir verdi çünkü Utanapişti de Gılgameş gibi bir kraldı. Utanapişti'nin emriyle gemi yapıldı. Daha sonra bu gemiye Utanapişti'nin belirlediği kişiler ile vahşi hayvanlardan birer çift alınmasını söyledi. Kendileri için de yeteri kadar erzak aldıktan sonra her şeyin hazır olduğunu ve daha sonra da Tufanın büyük bir şiddetle ve felaketle koptuğunu söyledi. O kadar korkunçmuş ki taş üstünde taş yeryüzünde insan kalmamıştı. Yağmur, fırtına ve sel suları ortalığı adeta cehenneme çevirmişti. Yedi gün süren Tufanın tam yedinci gününün sonunda ortalık sakinleşmiş ve her şey normale dönmüştü. Utanapişti ve içindekiler Nissir Dağına oturmuştu. İşte arkadaşlar Utanapişti'nin ölümsüzlük hikayesi bu şekildeymiş. Tufan olayını anlattıktan sonra Utanapişti kralımıza dönerek Bu sevdadan vazgeçmesini, her insan gibi kaderini yaşaması gerektiğini söyledi. Utanapişti kralımıza; ölümsüzlüğe kavuşmanın o kadar da heyecan verici bir şey olmadığını, hakikatin insanın yazgısına boyun eğmek mümkün olduğunu söyledi. Bunun üzerine umduğunu bulamayan kralımız hayal kırıklığı içinde geri dönerken Utanapişti'nin karısı, kocasına dönerek: Gılgameş'in o kadar yol geldiğini, en azından onu teselli edecek bir hediye vermesini söyledi.

-Gılgameş'in Ölümsüzlük Bitkisini Araması

Utanapişti, karısının anlattıklarına hak vererek kralımız Gılgameş'e kolay kolay kimsenin ulaşamadığı, ulaşıldığı zamanda koparmaya cesaret edemediği uzun ömürlü

olmayı sağlayan bir bitki vermek ister. Bu bitki sağlam kökleri ve sert dikenleri olan bir bitkidir. Bu bitkinin haberini alan Gılgameş büyük bir sevinç içerisinde Urşanabi'yle beraber yola koyulur. Aylar süren yolculuktan sonra kralımız bitkiye ulaşıır. Bir denizin dibinde bulunan bu bitkinin koparılması gerçektende çok zor ve tehlikeli idi. Fakat kralımız kıyafetlerini çıkararak denizin içine daldı. Büyük bir istekle insanı genleştiren bu bitkiyi söküp yerinden çıkardı. Daha sonra kralımız büyük bir sevinç içerinde ülkesine doğru yola koyulur. Kilometrelerce yol yürüdükten sonra yorulduğunu hissederek kralımız bir ağacın altına geçerek dinlenir ve ište tam bu esnada ağacın hemen yanı başıında bulunan küçük bir göletinin, içinden çıkan yılan bu bitkinin kokusunu alır ve gizlice onu kralımızın sakladığı yerden çıkarıp kayıplara karışıır. Yılanı takip etmeye alışan Gılgameş bir süre sonra onu gözden kaçırır ve dünyası başıına yıkılır. Ve buraya kadar ki tüm mücadelesini, çektiği sıkıntılarını gözden geçiren kralımız hepsinin aslında bir hiç uğruna olduğunu, bütün çabasının bir yılan tarafından boşıa çıkarıldığını kendi kendine söyler.

-Gılgameş'in ülkesine Geri Dönmesi

Utanapışti'nin söylediklerini hatırlayan kralımız kaderini yaşıamak üzere yola koyulur ve artık normal insanlar gibi yaşıaması gerektiğini, çünkü hayatı anlamlaştıırıp zenginleştiren şeyin bu olduğunu düşünerek krallığının başıına tekrar döner. Evet arkadaşlar umarım sizleri sıkmadım, elimden geldiğince eğlenceli bir biçimde bu masalı sizlere anlatmaya çalıştım. Hadi bakalım şimdi yapacağımız etkinliklerle bu hikayeyi ne kadar anlamışsınız hep beraber test edelim...

2. Eğitim Öğretimde Ölçme ve Değerlendirmenin Yeri

Ölçme değerlendirme, öğretim sisteminin önemli bir boyutudur. Öğretmen, öğretim konusundaki kararlarını ölçme ve değerlendirme ile elde edilen bilgilere dayalı olarak verir. Eğitim süreci içerisinde ölçme ve değerlendirme ile; hedef davranışların ne kadarını gerçekleştirdiğimizi, gerçekleştiremediğimiz amaçların neler olduğunu, hangi konuların yeterince öğrenildiğini, hangilerinde eksiklerin bulunduğunu ve bu eksiklerin neler olduğunu, yanlış öğrenmeleri, yeterince öğrenilemeyen konuların neler olduğunu görürüz. Ölçme değerlendirme faaliyetleri sayesinde, amaçlarımızı ve hedef davranışlarımızı yeniden gözden geçiririz. Bunları öğrencilerimizin özelliklerine uygun hale getirir ve bu şekilde ifade ederiz. Eksik öğrenilen konuları tespit eder, ileriki dersleri bunları göz önüne alarak planlarız. Yanlış öğrenmeleri vakit geçirmeden düzeltmek için fırsatlar elde ederiz. Ölçme ve değerlendirme süreci sayesinde öğrencilerimize doğru ve etkili geri bildirimler (feedback) verebiliriz. Onlara daha etkili rehberlik yapabiliriz. Öğretim metodumuzdan öğrenmenin ortamından, dersin içeriğinden ve diğer faktörlerden kaynaklanan ve öğrenmeleri olumsuz etkileyen değişkenleri tespit edebilir, düzeltebiliriz. Bu yüzden ölçme ve değerlendirme eğitim öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır.¹¹⁰

Ölçme; niteliklere, özelliklere bağlıdır. Nitelikler, özellikler olmadan ölçme; ölçme ve ölçüt olmadan da değerlendirme yapılamaz. Nitelik ise bir nesneyi, ya da olguyu o nesne ve o olgu yapan gözlenebilir ve ölçülebilir her bir temel özellik şeklinde tanımlanabilir. Değerlendirme ise ölçme sonuçlarının bir ölçüte vurup yargıya varma süreci olarak tanımlanabilir.¹¹¹

Ölçme ve değerlendirme öğrencinin gerçek yaşamla kendi bilgileri arasında ilişki kurmasını ve karşılaştığı problemlere farklı çözüm yolları üretebilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmeli ve yapılmalıdır. Bu bağlamda, (1) bilgi toplama, analiz etme ve bir sonuca ulaşma, (2) grafik ya da tablo halinde verilen bilgilerden sonuca ulaşma, (3) okuduğunu anlama, kritik etme ve yorumlama, (4) gözlem yapma,

¹¹⁰ Köstüklü,2006:249.

¹¹¹ Sönmez,2001:405.

gözlemiden sonuca ulaşma, (5) günlük hayatta karşılaşılan problemleri çözme, (6) araştırma yapma, (7) öğrendikleriyle gerçek yaşam arasında ilişki kurma gibi becerilere ölçmede önem vermek gerekir.¹¹²

İyi bir ölçme aracında bulunması gereken nitelikler:

-Ölçmeyi amaçladığımız özelliği ölçebilecek, bizim amacımıza hizmet edebilecek bir özellik taşımalıdır. (Geçerlik)

-Ölçmek istenilen özelliği her zaman aynı şekilde ölçebilmeli, kararlı ve tutarlı olmalıdır. (Güvenirlik)

-Kolay uygulanır, kolay puanlanır ve zaman,mali açıdan ekonomik olmalıdır. (Kullanışlılık)¹¹³

Eğitimde birçok nitelik ölçülebilir. Bunlar çoğu halde öğrencilerin birtakım özellikleridir. Bu nedenle ölçme işlemi her zaman ölçülecek niteliğin tanımlanmasıyla başlar. Ölçme, araç gerektirir. Ölçme araçları, ölçülecek niteliğin gözlenip sayılarla ifadesini kolaylaştırır. Her araç, bir bakıma, gözlemin daha duyarlı yapılmasını sağlar. Eğitimde kullanılan ölçme araçları, ölçülecek niteliğin doğasına ve aracın kullanılacağı gruba göre çeşitlilik gösterir. Ölçmeyi yapacak kimse, değerlendirmenin amacına uygun bir araç seçmek, yoksa böyle bir aracı bizzat yapmak durumundadır.¹¹⁴

Sosyal Bilgiler öğretiminde ölçme ve değerlendirme şu soru türleri ile yapılabilmektedir.

a)Çoktan seçmeli: Bilgi kavrama kısmen de olsa analiz düzeyindeki davranışların ölçülmesinde etkili olabilmektedir. Çoktan seçmeli test uygulamaları, değerlendirme ve sentez düzeyindeki davranışları ölçmek için yeterli değildir.

¹¹² Öztürk,2006:397.

¹¹³ Erdem,2006:229.

¹¹⁴ Turgut ve Baykul,2012:5.

b)Doğru-Yanlış: Öğrencinin daha çok bilgi ve anlama seviyesi ölçülebilir. Öğrencinin rastgele cevaplamasında bile % 50 doğru cevaplama şansının bulunması, bu tür soruların başta gelen sınırlılıklarındandır.

c)Eşleştirme/Sıralama: Bu ve benzeri test türleri,bilgi ve anlama düzeyini ölçmeye yönelik test türleridir.

d)Kısa Cevaplı Sorular: Test tekniğinin dışında, ölçme ve değerlendirmenin dışında kısa cevaplı çeşitli sorular kullanılabilir. Bu teknikte öğrencinin bilgi ve anlama düzeyleri ölçülebildiği gibi kavrama düzeyleri de daha sağlıklı bir biçimde ölçülebilir. Hatta öğrencinin kendi ifadesiyle cümle kurması bir bakıma onun sentez gücünü de tespiti yarayabilir.

Ezberi ve şans faktörünü ortadan kaldırması bakımından özellikle tarih öğretiminde tercih edilen ölçme araçları arasında yer alır.

e)Uzun Cevaplı Sorular: Sosyal Bilimlerde ve özellikle Tarih öğretiminde en yaygın olarak kullanılagelen bir ölçme aracıdır. Hazırlanışında gerekli ilkelere dikkat edildiğinde, bilgi, anlama-kavrama, uygulama, analiz ve sentez düzeyini ölçmeye yönelik en uygun ölçme araçları arasında kabul edilebilir.¹¹⁵

¹¹⁵ Köstüklü,2006:251-252-253.

2.1 Gılgameş Destanının Öğretiminde Ölçme Değerlendirme

A.

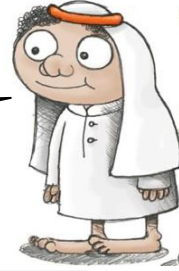
Arkadaşlar aşağıdaki soruları cevaplar mısınız?

1. Mezopotamya’da kurulan uygarlıklar hangileridir?
2. Yazının bulunmasının insanlık tarihine ne gibi katkıları vardır?
3. Sümer Uygarlığının günümüz dünyasına olan katkıları nelerdir?
4. Gılgameş Destanı hangi uygarlığa aittir ve bu destanın dünya edebiyatına olan katkıları neler olabilir?
5. Gılgameş Destanı’nın başlıca kahramanları kimlerdir?

B.

Heyy! Aşağıdaki cümlelerde noktalı yerleri uygun kavramlarla doldurarak bana yardımcı olur musunuz?

SÜMERLER-İŞTAR-HUMBABA-NİNSUNA-LUGALBANDA-UTANAPIŞTİ-BABİL

1. Tekerleği bulan ilk uygarlık.....’dir. (SÜMERLER)
2. ismindeki tanrıça Gılgameş’e kötülük yaparak Gökyüzü Boğasını onun üzerine salmıştır. (İŞTAR)
3. Gılgameş ve Enkidu Sedir Ormanlarında yaşayanöldürerek halk tarafından kahraman ilan edilmişlerdir. (HUMBABA)
4. Gılgameş’in annesinin adı..... babasının adı ise’dır (NİNSUNA)-(LUGALBANDA)
5. Gılgameş’in ölümsüzlük sırrını öğrenmek için aradığı kişinin adı.....’dır. (UTANAPIŞTİ)

C. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1-

Sevgili öğrencilerim
aşağıdakilerden hangisi
Gılgameş'in kralı olduğu
ve yaşadığı şehirdir?

A)Babil

B)Ninova

C)Uruk

D)Nippur

2.

Gılgameş ölümsüzlük sırrını
öğrenmek için kimin yanına
gitmiştir?

A)Utanapişti

B)Lugalbanda

C)İştär

D)Ninsu

3. Gılgameş ve Enkidu'nun birlikte öldürdüğü canavarlara hangi arkadaşımız doğru cevap vermiştir?

A

Yeşil başlı dev ile
Humbaba

B

Gökyüzü Boğası ile
Yeşil başlı dev

ALPER

BURCU

SERDAR

ELİF

C

Humbaba ile
Gökyüzü Boğası

D

Gökyüzü Boğası
ile Kurt Adam

4-

Çocuklar sizce seçeneklerden hangisi Gılgamesh'in özelliklerinden biri olamaz?

A) Cesurdur ve hiçbir şeyden korkmaz

B) Şan ve Şöhreti sever.

C) Sakin ve Uysal bir kişiliği vardır.

D) Dostluğa önem verir.

5.

Aşağıdakilerden hangisi Utanapişti'nin Tufan için yaptığı hazırlıklardan biri **olamaz**?

A) Tufan için büyük bir gemi yaptırmıştır.

B) Gemiye sadece kendisi binmiştir.

C) Yanlarına yetecek kadar erzak aldırıştır.

C) Her hayvandan birer çift almıştır.

3.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Haritaları

Sosyal Bilgiler derslerinin ezberden kurtarılıp, yaşamı anlamlı bir bütün olarak algılamaya dayalı bir ders olarak görülebilmesi için, öğretiminin kavram ve genelleme odaklı olması gerektiği vurgulanmaktadır. Sosyal bilgiler öğretiminde özellikle kavramların öğrenilmesini öğretimin odak noktası olarak belirlemenin birçok yararı bulunmaktadır. Örneğin; sosyal bilgiler öğretiminde kavram temelli öğretimin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu saptanmıştır. Araştırmalardan ortaya çıkan önemli bir sonuç, kavram öğretimi temelli öğrenmelerin, ezbere ve hatırlamaya dayalı öğrenmelerden çok, üst düzey düşünmeye dayalı öğrenmeler gerçekleştirmeleridir. Ayrıca, kavramların en önemli işlevlerinden birisi, insanlar arasındaki iletişimi basitleştirmesi ve kolaylaştırmasıdır. Eğer iki insan konuşurken, benzer kavram repertuarına sahiplerse, olay, nesne ve düşünceleri ayrıntıları açıklamadan kolayca anlayabilirler. Sınıf veya sosyal bilgiler öğretmeninin görevi, kitap ya da programda geçen her kavramı, her öğrencinin zihninde aynı anlama gelecek şekilde geliştirmesidir. Kısaca, kavramlar benzer bilgi parçacıklarını birleştirerek ve organize ederek, bir kategori halinde belleğimize yerleştirmemizi sağlamaktadır. Bu da hem hatırlamayı hem de yeni kavramların öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır.¹¹⁶

Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin konu alanlarıyla ilgili kavramlar birbirleriyle sıkı ilişki içindedirler. Kavramların tek başlarına öğretilmesi, o kavramın anlaşılmasını sağlamakla birlikte, kavramlar arasındaki bağ görülmedikçe, yaşamı anlamlandırmak bakımından fazla bir işleve sahip olmaz. Bu nedenle, kavram haritaları oluşturma, kavramlar arasındaki bağları keşfetmeye yarayan önemli bir öğretim yöntemidir.

Kavram haritaları ve kavram ağları sık kullanılarak, kavram gelişimine katkıda bulunulabilir. Bir kavram haritası öğrencinin tanınması ve hatırlaması arasındaki bağlantıyı da geliştirebilir. Kavram haritaları farklı amaçlar için kullanılabilir. Bu amaçların belli başlıları şunlardır:

¹¹⁶ Tokcan ve Alkan,2013:3.

- 1)Fikir üretmek amacıyla (beyin fırtınası yapılarak),
- 2)Karmaşık yapıları düzenlemek amacıyla,
- 3)Karmaşık fikirler arasında ağ kurmak amacıyla,
- 4)Eski ve yeni bilgiyi birleştirerek, öğrenmeye yardımcı olmak amacıyla.

Öte yandan kavram haritaları, değişik açılardan eğitsel değerlere sahiptir. Çünkü kavram haritalarının kullanımı sonucunda şu sonuçlara ulaşılabilir:

-Kavram haritaları öğrencilerin daha önce neler bildiklerinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

-Etkili ve anlamlı öğrenme için yol haritası oluştururlar.

-Ders kitaplarından anlam çıkarılmasını sağlarlar.

-Alan geçişleri ve de laboratuvar çalışmalarından anlam çıkarılmasına yardımcı olurlar.

-Okunan materyallerden not çıkarma işlemine yardımcı olurlar, yazma sürecinin başlangıcında taslak ana hat oluşturmaya yardımcı olurlar.

-Kavram haritaları ile görsel sembollerin hatırlanması daha kolaylaşır.

-Görsel sunum sonucunda bütünsel anlam daha kolaylaşmaktadır.¹¹⁷

Eğitim öğretimde kullanılabilecek kavram haritası türleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

Örümcek ağı: Temel bir kavramı tanımlama için kullanılır, kavramla bağlantılı tüm kavramların gösterilmesine özen gösterilir.

Balık kılçığı: Bir olay ya da duruma özgü neden sonuç ilişkisini ortaya koymayı amaçlar.

Sınıflama: Bilgilerin belirli bir sistematığe göre gruplandırılmasını sağlar.

¹¹⁷ Öztürk,2009:124-125.

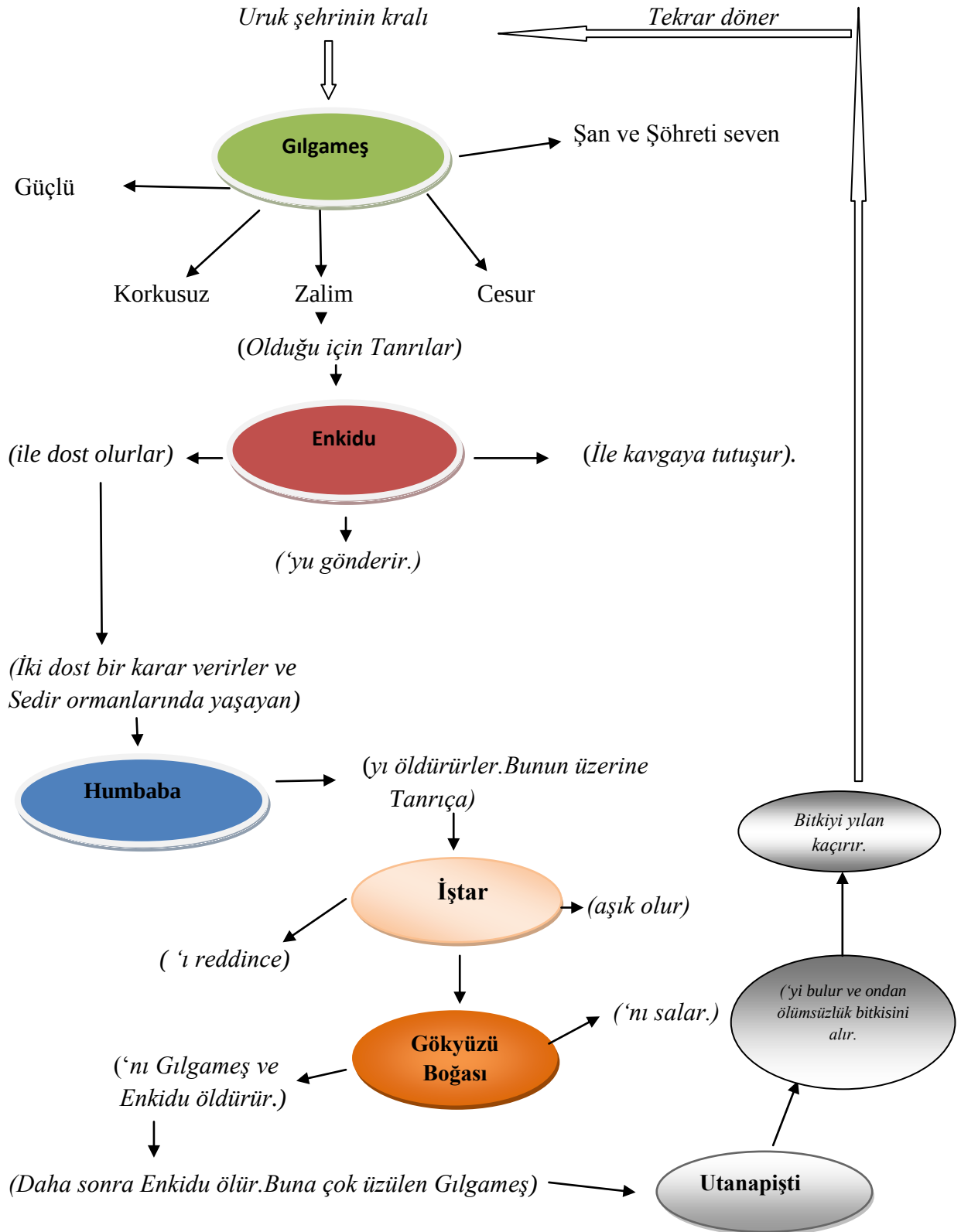
Olaylar zinciri dizinleri: Kavramın aşamaları, sırasını, sonuçlarını açıklamak için kullanılır.¹¹⁸

Öğrencilere öğretilmesi planlanan kavramlar mutlaka onların gelişim düzeylerine uygun olarak seçilmelidir. Öğrenene görelilik, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, yakından uzağa gibi ilkeler kavram öğretiminde de dikkate alınmalıdır.¹¹⁹

¹¹⁸ Ataman,2014:246-247.

¹¹⁹ Tokcan ve Alkan,2013:3.

3.1 Gilgameş Destanının Kavram Haritasında Anlatılması

4.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bulmaca Kullanımı

İlköğretim hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerindeki kavramların öğretiminde uygulanabilecek yöntemlerden bir diğeri de “Bulmaca Kullanımı”dır. Bu yöntemi uygulayabilmek için öğretmen, önce kavramların listesini belirlemelidir. Daha sonra bu kavramları, kavram bulmacası içine gizlemelidir. Kavramların yerleştirilmesinde klasik bulmaca da olduğu gibi soldan sağa, yukarıdan aşağıya sıralama sistemi takip edilebilir. Bu yöntemle aktif öğrenme uygulanmış olduğu için, yaparak ve yaşayarak öğrenme süreci de gerçekleşmiş olacaktır.¹²⁰

Kavram bulmacaları, öğrencilerin bağımsız ya da gruplar halinde, yaparak yaşayarak öğrenme becerilerinin gelişimine katkı sağlayacağı için, yapılandırmacı yaklaşıma da uygundur. Bu yöntemle öğrencilere bilgiyi sunma yerine, eski bilgilerinin üzerine yeni bir bilgi inşa etme fırsatı verilmiş olur. Kavram bulmacaları oluşturma amacıyla yapılacak öğrenme-öğretme etkinliklerinde aşağıdaki öneriler hayata geçirilmelidir.

*Ünitelere başlarken öğretmenler kavram öğretimine önem vererek, kavramların bir listesini hazırlamalıdır.

*Kavram öğretimi çalışması sonucunda başarıları dikkate alınarak verilecek ödüllerle öğrenciler bu tür etkinlikler için isteklendirilmelidir.

*Kazanılan kavramların eğitim öğretim etkinliklerinde yeri geldiğinde kullandırılmasına özen gösterilmelidir.

*Öğrencilerde belli bilgi ve beceri düzeyi oluştuktan sonra benzer modellerin çalışma grupları ya da bireysel etkinliklerle öğrenciler tarafından geliştirilmesine fırsat verilmelidir.¹²¹

¹²⁰ Öztürk,2009:133.

¹²¹ Öztürk,2009:135-136.

Kelime bulmaca 2

S	N	İ	S	S	İ	R	D	A	Ğ	I	C	G	A	V	Z	T	Ö	E	Y	T	A	M	N
G	E	K	O	P	F	T	Y	U	Ö	Ç	Ş	İ	N	H	Y	U	I	N	N	N	T	U	I
F	F	D	H	U	M	B	A	B	A	B	V	O	P	R	T	D	A	K	C	Ş	Z	O	P
D	A	M	İ	P	Ş	T	Y	D	U	R	V	İ	Ş	Ç	C	Ğ	T	İ	C	E	Y	T	Ş
A	E	R	T	R	C	Ş	N	Ğ	B	Ö	Ç	Ş	Ğ	R	T	F	Ğ	D	A	Z	R	Y	İ
N	M	Y	T	R	O	A	J	L	Ş	P	Ğ	T	T	E	S	Ü	B	U	A	İ	N	B	B
R	T	Y	F	C	B	R	C	A	T	Y	Y	A	J	H	F	D	G	H	J	F	H	J	A
L	K	L	V	L	C	F	M	H	U	H	U	R	U	K	Y	I	O	G	F	D	F	G	N
C	V	H	A	J	K	Y	T	A	R	I	P	Ğ	R	T	Y	N	İ	N	S	U	N	A	A
Ü	Ü	G	Z	G	H	Y	U	I	N	T	O	Ğ	Ü	T	D	C	V	N	M	Ü	R	C	Ş
Ü	U	C	O	P	D	S	D	T	Y	I	G	R	O	P	Ğ	Ğ	K	L	C	M	R	T	R
L	Ç	Ö	J	G	Ö	K	Y	Ü	Z	Ü	B	O	Ğ	A	S	I	P	T	R	I	I	R	U

Aranacak kelimeler

NİSSİR DAĞI

HUMBABA

İŞTAR

LUGALBANDA

ENKİDU

URŞANABİ

NİNSUNA

SEDİR ORMANI

URUK

GÖKYÜZÜ
BOĞASI

Etkinlik

Sevgili öğrenciler aşağıda da gördüğünüz gibi sizlere paragraflarda işlediğiniz hatta günlük hayatta sıkça yaşadığınız bazı kavramlar verilmiştir. Sizlerden bu kavramları Destandan alıntı metinlerle eşleştirmeniz istenmektedir.

Gılgameş ve Enkidu dost olduktan sonra birlikte hareket etmeye karar verirler ve neredeyse yedikleri içtikleri ayrı gitmez. (1)	KÖTÜLÜK
Humbaba'yı öldürmeyi kafasına koyan Gılgameş hazırlıklara başlar ve her ne kadar onu vazgeçirmeye çalışsalar da kimseye aldırış etmez ve iki arkadaş yola koyulurlar. (2)	ÜZÜNTÜ
Can dostunun ölmesi kralımızı çok derinden etkilemiştir. Öyle ki onun ölümü üzerine haftalarca yas tuttu ve üzüntüsünden perişan oldu.(3)	CESARET
Gılgameş'in İştâr'ın evlenme teklifini reddetmesi ve onu aşağılaması İştâr'ı çok üzmüş ve kızdırmıştı. Bunun intikamını almak amacıyla da aklına Gökyüzü Boğasını Gılgameş'in üzerine salmak geldi. (4)	KARARLILIK
Fakat Utanapiştî'yi bulmak görüldüğü kadar kolay değildi.Çünkü o,hiç kimsenin bilmediği bir yerde ve çok uzaklarda yaşıyordu.Ama kralımız kararlıydı ve bu olumsuzlukların hiç biri onu yıldırmıyordu. (5)	DOSTLUK
Ve buraya kadar ki tüm mücadelesini,çektiği sıkıntıları gözden geçiren kralımız hepsinin aslında bir hiç uğruna olduğunu,bütün çabasının bir yılan tarafından boşa olduğunu kendi kendine söyler. (6)	HAYAL KIRIKLIĞI

5.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı

Mizahın önemli araçlarından biri olan karikatürün eğitimde kullanılması, kuramsal açıdan sosyal yapılandırmacılıkla ilişkilendirilebilir. Sosyal yapılandırmacılığa göre, çocuğun kullandığı dilin, kavramların, olguların, araç gereçlerin tarihi ve kültürel bir karakteri vardır. Bu bağlamda, öğrenme ortamlarında anlamlı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmek için öğrencilerin sosyal etkileşime girebileceği biçimde karikatürler işe koşulabilir. Görsel açıdan güçlü bir araç olan karikatürdeki mizah ile olaylar, durumların ya da kişilerin eleştirisini sert değil, komiklik unsurunu da içerecek biçimde eleştirel yaklaşımda ele alınır. Bu özelliği ile karikatür öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorun çözme becerisini geliştirirken onların kendini ifade edebilmesine özgürce düşünebilmesine ve düşleyebilmesine, duygu ve düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak anlatabilmesine olanak sağlar. Karikatürü anlamlandırma sürecinde öğrenciler önce karikatürdeki çizgi üzerinde yoğunlaşır, daha sonra her ayrıntı üzerinde düşünür, bağlantı kurarak yorum yapar ve nesneler arasındaki zıtlık ve birliktelikleri ortaya koyarak zihinlerinde bir öykü kurgular. Böylece, öğrenciler yaratıcı ve eleştirel düşünür. Karikatür derslerin daha ilgi çekici ve eğlenceli olmasına ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine olanak verir. Ayrıca karikatür, öğrencilere bilgilerini ve yanlış öğrenmelerini gözden geçirme şansı vererek onların biliş bilgisini geliştirir.¹²²

Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli yapısı karikatür kullanımı konusunda bir avantaj sağlamaktadır. Değişik sosyal ve beşeri bilimlerin içerik ve yöntemini kullanan Sosyal Bilgiler içerisinde barındırdığı bu çeşitliliği öğrenciye sunmada pedagojik özellikleri göz önünde bulundurmalı; öğrenci seviyesinde, öğrencinin ilgi ve isteğini canlı tutacak bir şekilde öğrenme yaşantılarına sahip olmalıdır. Bu açıdan karikatürlerin Sosyal Bilgiler dersinde yüklenebilecekleri önemli roller vardır. Öğrencilerin, Sosyal Bilgilerin bütünleşik yapısını sıkılmadan ve etkili bir şekilde anlamlandırabilmeleri için görsel materyaller ve bunlar arasında da karikatürler etkili bir materyal olarak işe koşulabilir.¹²³

¹²² Ersoy ve Türkan, 2010:98.

¹²³ Akengin ve İbrahimoglu, 2010:3.

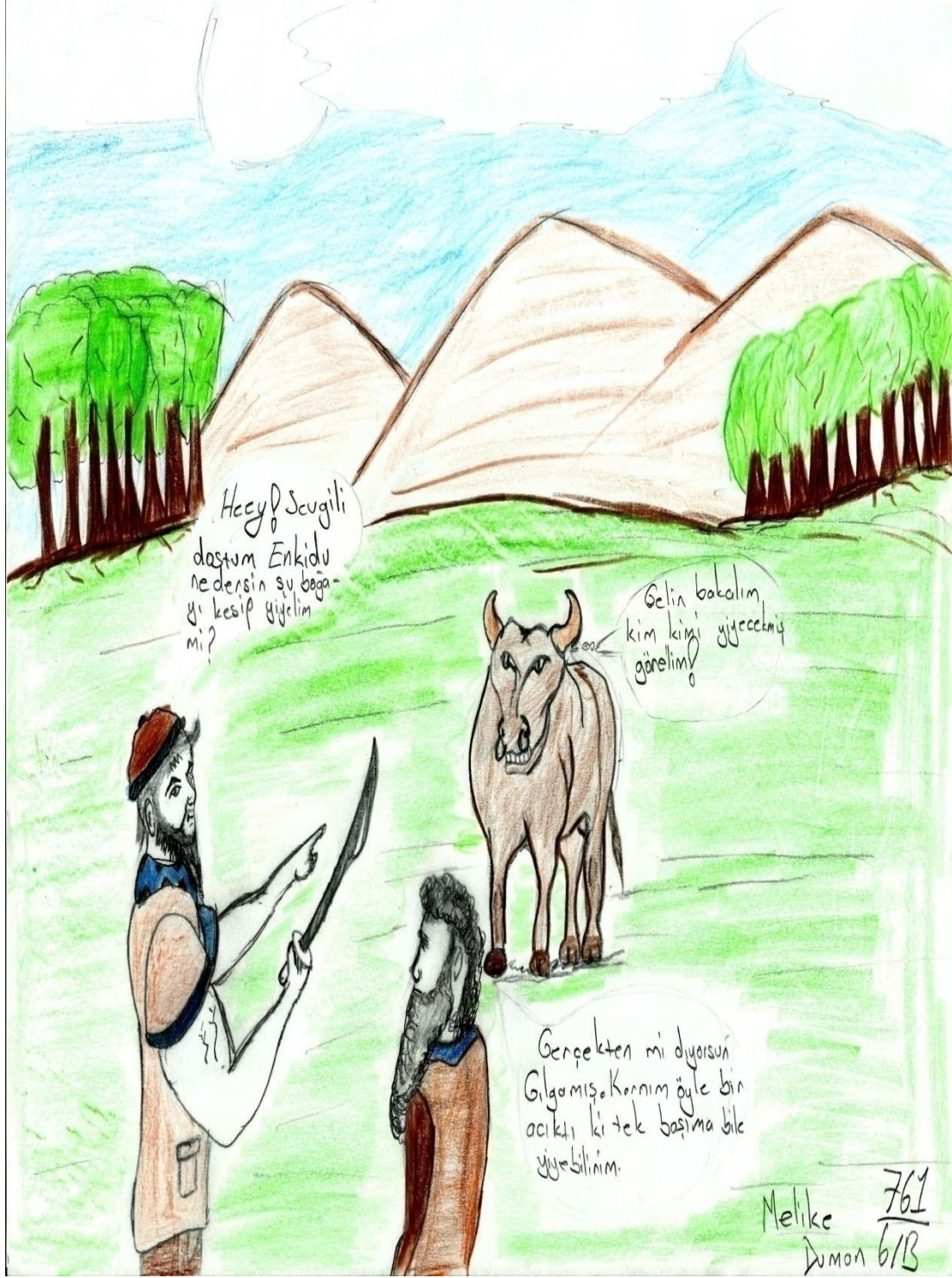
Öğretmenler karikatürü öğrencilerin konuya ilişkin ön bilgilerini ortaya çıkarmak, tartışma sürecini başlatmak, konuya öğrencilerin dikkatini çekmek, konunun araştırılmasını sağlamak ve öğrenilenleri değerlendirmek amacıyla işe koşabilir. Öğrenme-öğretme sürecinde hazır karikatürlerin yanı sıra, öğrencilerden bir konuya ilişkin kendi karikatürlerini çizmeleri de istenebilir. Böylece, öğrenciler, kendi bakış açılarını ve mizah anlayışlarını yansıtabilecek biçimde konuyu ele alabilirler. Bu süreçte öğrenci, hazır bir karikatür üzerine düşünmenin ötesinde, üst düzey düşünme becerilerini de kullanarak kendi duygu ve düşüncelerini yaratıcı ve mizahi bir kurguyla anlatabilir. Öğrencilerin bir sosyal ya da çevresel durum üzerine karikatür çizmeleri kavramsal öğrenmenin gerçekleşmesi için etkili bir yoldur. Bu yolla öğrencilerin kendi değer sistemlerini açığa çıkarmaları, ön bilgilerini uygulamaları, görsel sembollerini kullanmaları, düşüncelerinde özgün, yaratıcı ve eleştirel olmaları sağlanır. Öğrenciler çizdikleri karikatürlerinde kendi görüş ve değer sistemlerini savunma olanağı bulurlar.¹²⁴

Sosyal Bilgiler eğitiminde konuya ve öğrencinin düzeyine uygun karikatür bulmak her zaman olanaklı olmayabilir. Bu nedenle, öğretmenler derste işlenen konulara ilişkin öğrencilerin bilgilerini yansıtmalarını sağlamak amacıyla onlara karikatür çizdirebilir. Öğrenciler çizdikleri karikatür aracılığıyla vermek istediği iletiyi mizah yoluyla aktarırken sanatsal yöntemleri de kullanırlar. Böylece görüntülerin açık anlamlarının arkasında var olan sanatsal, düşünsel, toplumsal ve kişisel bakış açılarını irdeler, görüntülerin taşıdıkları anlamların derinliğine doğru sorgulayıcı bir düşünme biçimini kazanırlar.¹²⁵

¹²⁴ Ersoy ve Türkan, 2010:98.

¹²⁵ Ersoy ve Türkan, 2010:99.

5.1 Gılgameş Destanının Karikatürlerle Öğretimi

Gılgameş ve Enkidu'nun Göküzü Boğasıyla karşılaşmaları

Gilgameş ve Enkidu'nun Humbaba'yla olan mücadelesi.

Gilgameş'in ölümsüz Utnapishtimle olan karşılaşması.

Gilgamesh'in Ölümsüzlük Otunu Yılana Kaptırması.

Gilgamesh ve Enkidu'nun ilk karşılaşmaları ve kavgaları.

BULGULAR VE YORUMLAR

Tablolar ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın konusu olan “Bir Sümer edebiyat ürünü olan Gılgameş Efsanesinin Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretimi” adlı konunun öğrenilme düzeyini ortaya koyabilmek amacıyla Bursa ili Gürsu ilçesi Hamdi Çalış Ortaokulunda okuyan 6.sınıf öğrencilerine yönelik anket uygulanmıştır. Anket maddelerinin hazırlanma sürecinden uygulanma sürecine kadar ki tüm aşama tarafımdan hazırlanmıştır.

Bu anketi uygularken öğrencilerde iki önemli husus öğrenilmeye çalışılmıştır: Birincisi öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olan ilgileri ve heyecanları ikincisi ise Gılgameş Destanının öğrenilme düzeyi. Anket sorularında 1.2.3.4. maddeler Sosyal Bilgiler dersinin öğrenciler için ifade ettiği anlamı belirtmeye yararken,8.9.10.11.12.13.14.15.maddeler ise Gılgameş Destanının anlaşılma düzeyine yönelik maddeler olarak düzenlenmiştir. Bu anket 6/A ve 6/B sınıflarında toplam 57 öğrenci üzerinde uygulanmıştır.

Tablo 1:Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Olan İlgi ve Tutum

Madde numarası	İfadeler	Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum	
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1	Sosyal Bilgiler dersi hayata hazırlaması açısından benim için önemlidir	47	82,4	9	15,8	1	1,8	-		-	
2	Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerim günlük hayatta kullanıma gibi bir özelliğe sahiptir.	30	52,6	21	36,8	5	8,8	1	1,8	-	
3	Sosyal Bilgiler dersinde işlediğimiz konular içerik olarak zengindir.	43	75,4	11	19,3	3	5,3	-		-	
4	Sosyal Bilgiler dersinde dersin anlatılma biçimi benim için önemlidir.	46	80,7	9	15,8	2	3,5	-		-	

F:frekans %:yüzde

Tablo 1’de görüldüğü gibi Bursa ili Gürsu ilçesi Hamdi Çalış Ortaokulunda okuyan toplam 57 öğrenci üzerinde anket uygulanmıştır. Bu ankete katılan öğrencilerden 31 tanesi 6/A, 26 tanesi ise 6/B sınıfında okumaktadır. Öğrencilere sorulan ilk 4 anket maddesi öğrencileri bu derse karşı olan tutum ve ilgileriyle ilgili kriterleri ölçmek amacıyla hazırlanmıştır.

Birinci anket ifadesinde Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerdeki önem derecesi öğrenilmeye çalışılmıştır. Anket sonucunda “Sosyal Bilgiler dersi hayata hazırlaması açısından benim için önemlidir.” anket sorusuna öğrencilerin % 82,4’ü (47) tamamen katılıyorum, %15,8’i (9) ise katılıyorum diyerek olumlu görüş belirtmişlerdir. % 1,8 (1) ise kararsız olduğunu belirtmiştir.

İkinci ifadede öğrencilerin bu derste öğrendiklerini günlük hayatta kullanıp kullanmadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu soruya ise %52,6’sı (30) tamamen katılıyorum, %36,8’i (21) katılıyorum diyerek bu dersin genel anlamda günlük yaşam için pratik ve faydalı bilgiler verdiğini ifade etmişlerdir. % 8,8’i (5) kararsız olduklarını belirtirken, %1,8’i ise (1) katılmadığı yönünde görüş belirtmiştir.

Üçüncü ifadede Sosyal Bilgiler ders kitabının konu bakımından zengin olup olmadığı düşüncesine %75,4 (43) öğrenci tamamen katılıyorum, % 19,3 (11) katılıyorum şeklinde görüş belirtirken kararsız öğrenciler ise %5,3 (3) oranında kalmıştır.

Dördüncü ifadede ise dersi anlatılma biçimi, yani kullanılan yöntem ve teknikler, etkinlikler, oyunlar vb. etmenler öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu madde belki de anketin en önemli ve can alıcı ifadelerinden biriydi. Öğrencilerin %80,7 si (46) tamamen katılıyorum, % 15,8’i (9) katılıyorum şeklinde görüş belirtmiş. % 3,5’i ise (2) bu konuda kararsız olduğunu bildirmiş.

Tablo 2:Gılgameş Destanına Yönelik İlgı ve Tutum

Madde numarası	İfadeler	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum	
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
8	Mezopotamya uygarlıkları konusunda işlediğimiz Gılgameş Destanı benim ilgimi çekmiştir.	31	54,3	17	29,9	8	14	1	1,8	-	
9	Gılgameş Destanı ile bu destanın ait olduğu coğrafya hakkında bilgi sahibi oldum.	26	45,6	21	36,8	9	15,8	1	1,8	-	
10	Gılgameş Destanı bilinen ilk destan olma özelliğiyle benim için önemlidir.	24	42,1	21	36,8	11	19,3	1	1,8	-	
11	Gılgameş Destanını işlerken ders işleme biçimimiz ve ders sonundaki etkinlikler dersi anlamam açısından önemli olmuştur.	31	54,3	22	38,6	4	7,1	-		-	
12	Gılgameş Destanı bende tarihe yönelik olumlu tutumlar geliştirdi.	26	45,6	22	38,6	6	10,5	2	3,5	1	1,8
13	Gılgameş Destanı ile Sosyal Bilgiler dersine olan ilgim daha da arttı.	29	50,9	13	22,8	13	22,8	2	3,5	-	
14	Gılgameş Destanını işlerken çok eğlendim.	30	52,6	15	26,3	11	19,3	1	1,8	-	
15	Gılgameş Destanı bana arkadaşlık ve cesaret hakkında çok şeyler öğretti.	28	49,1	19	33,3	8	14,1	2	3,5	-	

Tablo 2’de 6/A ve 6/B Sınıflarında bulunan 57 öğrenciye Gılgameş Destanına yönelik ilgi ve tutumu belirlemek için anket uygulanmıştır. Bu anket sonucunda öğrencilerin her bir ifadeye yönelik cevapları şu şekilde olmuştur:

Sekizinci anket ifadesinde öğrencilere Gılgameş Destanının ilgilerini çekip çekmedikleri sorulmuştur. Bu ifadeye öğrencilerin % 54,3’ü (31) tamamen katılıyorum, % 29,9’ü (17) katılıyorum şeklinde cevap vererek destanın kendileri tarafından ilgi çekici olduğunu bildirmişlerdir. Geriye kalanlar ise % 14’ü (8) kararsız,% 1,8’i (1) katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.

Dokuzuncu ifadede öğrencilerin bu destanı işlerken destanın ait olduğu coğrafya hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulmuştur. Bu soruya % 45,6'sı (26) tamamen katılıyorum derken, % 36,8'i (9) katılıyorum şeklinde görüş bildirerek bilgi sahibi olduklarını aktarmışlardır. Geriye kalan % 15,8 (9) kararsız olduğunu, %1,8 (1) ise katılmadıklarını bildirmiştir.

Onuncu ifadede öğrenciler % 42,1 (24) tamamen katılıyorum ve % 36,8 (21) katılıyorum şeklinde cevap vererek destanın kendileri için önemli olduğunu bildirmişlerdir. %19,3 (11) kararsız kalırken % 1,8 (1) ise katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir.

On birinci ifade destanın öğrenciler açısından amacına ulaşp ulaşmadığını belirleme yönüyle oldukça önemliydi. Bu ifadede öğrencilere destanın anlatılma biçimine ve ders sonunda yapılan etkinliklere katılıp katılmamaları sorulmuştur. Öğrencilerin % 54,3'ü (31) tamamen katıldıklarını, % 38,6'sı ise (22) katıldıklarını belirtmişlerdir. % 7,1'i (4) ise kararsız oldukları yönünde düşünce içerisindedirler. Bu da gösteriyor ki öğrencilerin çok büyük oranı bu düşünceyi destekler nitelikte cevap vermişlerdir.

On ikinci ifadede Gılgamesh Destanının öğrencilerde tarihsel etkililiği sorulmuştur. Bu ifadeye % 45,6'sı (26) tamamen katıldıklarını, % 38,6'sı (22) katıldıklarını belirterek bu yönde olumlu bir tutum ifade etmişlerdir. Geriye kalan % 10,5'i (6) kararsız, % 3,5'i (2) katılmıyorum,% 1,8'i (1) ise tamamen katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.

On üçüncü maddede Gılgamesh Destanının Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgiyi arttırıp arttırmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin % 50,9'u (29) tamamen katılıyorum, % 22,8'i (13) katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. % 22,8'i (13) kararsız olduklarını ifade ederken, % 3,5'i (2) ise katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.

On dördüncü ifadede tıpkı on birinci ifade gibi önemli bir ifadeydi. Çünkü öğrencilerin konuyu işlerken eğlenip eğlenmedikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplar doğrultusunda % 52,6'sı (30) tamamen katılıyorum, % 26,3'ü (15)

katılıyorum diyerek sınıfın çoğunluğu eğlendiğini ifade etmiştir. Geriye kalan % 19,3'ü (11) kararsız, % 1,8'i (1) ise katılmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

On beşinci ve son ifadede Destanın öğrencilerde oluşturduğu etiksel ve duygusal gücü ölçmeye yönelik bir ifade yer almaktaydı. Destan sonunda, destanın öğrenciler üzerindeki arkadaşlık, cesaret, gerçek dostluk gibi duyguları belirlemeye yönelik anket sorusuna % 49,1'i (28) tamamen katılıyorum, % 33,3'ü (19) katılıyorum diyerek olumlu yönde görüş belirtirken, % 14,1'i (8) kararsız, % 3,5'i (2) ise katılmıyorum şeklinde bir düşünce içerisine girmişlerdir.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmamızın birinci bölümünde Mezopotamya coğrafyası ve bu coğrafyada hüküm sürmüş olan Sümer medeniyetinin belli başlı özellikleri ele alındı. Günümüzde Fırat ve Dicle nehirlerinin suladığı alana Mezopotamya denilmektedir. Mesos (orta) ve Potamos (ırmak) kelimelerinin birleşiminden ortaya çıkan bu bölge tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bunun ortaya çıkmasında hiç kuşku yoktur ki bu coğrafyanın uygun bir iklim ve oldukça müsait bir coğrafyaya sahip olması yer almaktadır. Mezopotamya yer şekilleri bakımından kuzeyde dağlık güneyde ise düz bir yapı arz etmektedir. Fırat ve Dicle nehirleri bölge için oldukça hayati bir öneme sahiptir. Mezopotamya'nın kuzey bölgesi Asya kesimlerinden gelen hava kütleleri sayesinde yağışlı ve tarım için müsait iken, güney kesimleri için aynı şeyleri söylemek doğru olmaz. Güney kesimi geniş ve sıcak çöl topraklarından ibarettir.

Mezopotamya tarihi Sümer uygarlığıyla başlar. Bu coğrafyaya nereden geldikleri tam olarak bilinmese de bilinen tek şey burada köklü ve güçlü bir uygarlık kurmuş olmalarıdır. Sümerler tarihi olarak kent devletleri devri, Uruk devri, Cemdet Nasr devri, Erken sülaleler devri, I.Ur ve Lagaş Sülaler devri olarak dönemlere ayrılmaktadır. Bu devirler içerisinde bir çok kahramanlık öyküsünün ve ünlü Gılgamesh Destanı'nın anlatıldığı dönem Sülaler devridir.

Mezopotamya uygarlığında siyasal yapı Sümerler ile doğmuştur. Devletin başında kral, onun altında soylular ve en altta ise köylüler yer almaktaydı. Toprak tanrının idi ve kral rahipler bu toprakları onun adına yönetmekteydi. Bu coğrafya halkının temel geçim kaynağı tarımdı ve toplanan ürünler tapınaklarda saklanırdı.

Mezopotamya hem yer altı kaynakları bakımından hem de ormancılık bakımından oldukça eksik bir yerdi bu da burada yaşayan uygarlıkları bu eksiklikleri ticari ve siyasi anlamda giderme yoluna sevk etmiştir.

M.Ö. 3200'lerde kullanılmaya başlanan çivi yazısı ilk olarak Uruk'ta ortaya çıkmıştır. Bu yazı sistemi dörtgen şeklindeki kil tabletler üzerine kalıpların

basılmasıyla oluşmaktaydı bu da Mezopotamya coğrafyasında ilk edebi eserlerin zaman içerisinde ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Tüm bunların yanında da Mezopotamya’da en yaygın konuşulan dil Sümerce ve Akadca idi.

Mezopotamya da edebiyata ayrı bir önem ve değer verilmiştir. Edebi eserler içerisinde de destanlar hep önem taşımaktaydı. Destanların konusunu ise kahramanlıklar, mücadeleler ve olağanüstülükler oluşturmaktaydı. Bilinen en önemli eserler ise Enuma Eliş ve Gılgameş Destanlarıdır.

Araştırmamızın ikinci bölümünü ise Gılgameş Destanı’nın tarihsel ve edebi özellikleri oluşturmaktadır. M Ö 2000’li yıllarda yazıldığı anlaşılan Gılgameş Destanı tarihin bilinen ilk ve en önemli destanları arasında yer almaktadır. Bu destan tahminen 126 yıl yaşadığı öngörülen Uruk şehrinin ünlü kralı Gılgameş’in kahramanlıklarını ve mücadelelerini anlatması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Destan Gılgameş’in Tanrıların onu cezalandırmak amacıyla gönderdiği Enkidu ile kurmuş oldukları dostlukla başlar, iki arkadaşın vahşi canavarlarla olan mücadelesini, Enkidu’yu kaybedip ölümsüzlüğe kavuşmak için Utanapiştî’yi araması ve bu amacına ulaşmasıyla sona erer. Gılgameş Destanı 12 tabletten oluşsa da 12.tabletin bir tekrar olduğu ve destanla hiçbir ilgisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmamızın son bölümünü ise Gılgameş Destanının eğitimsel açıdan ele alınması oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler dersini öğrencilerin zihninde kalıcı ve anlamlı hale getirmenin temel koşulu bu dersi etkinlik ve oyunlarla daima canlı tutmaktır. Çünkü öğrenci için ne anlatıldığından ziyade nasıl anlatıldığı daha önemli bir hale gelmiştir. Yapılan anketler ve istatistiksel çalışmalar sonucunda özellikle Sosyal Bilgiler ve Tarih gibi sözel ağırlıklı derslerin, kırk dakikalık bir ders ortamında sadece on beş ila yirmi dakikası öğrenci açısından verimli geçmektedir. İşte bu süreyi uzatmadaki en önemli husus öğrenciyi merkeze alarak, onun da aktif olduğu bir sınıf ortamı meydana getirmektir. Bu da ancak oyun ve etkinliklerle mümkündür.

Araştırma esnasında öğrencilere konu bitiminde anket uygulanmıştır. Anketin ilk dört maddesiyle öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olan tutumları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu anketi öğrencilere uygulamanın temel nedeni ise onların derse olan

yaklaşımlarının ve önyargılarının belirlenerek varsa eksikliklerin giderilmesi ve bu yönde önlem alınmasıdır. Zira derse karşı ilgisiz olan hatta dersi sevmeyen öğrenciye bir konuyu anlatmaya çalışmak akıntıya kürek çekmek gibi bir şeydir. Nitekim günümüzde eğitim sisteminin en çok dert yandığı durumda bu değil midir?

Öğrenciler genel anlamda Sosyal bilgiler dersine karşı “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” şeklinde görüş belirterek derse karşı ilgili olduklarını göstermişlerdir. Tablo incelendiği zaman öğrencilerin % 85 ile % 95’i ilk dört maddeye olumlu cevaplar verdiği vermişlerdir. Öğrencilerin % 5 ile % 9’u ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Sınıf ortamının heterojen yapısı düşünüldüğü zaman bu cevapların verilmesi normaldir. Çünkü sınıflarda ders durumu iyi olmayan öğrenciler gibi kaynaştırma öğrencilerin de varlığı yüzde yüz katılıma engel olmaktadır.

Anketin son sekiz maddesinde ise Gilgames Destanının anlaşılma düzeyi üzerine uygulanmıştır. Birinci tür anket sonuçları uygulandıktan ve gerekli önlemler alındıktan sonra konu öğrencilere onların da aktif olduğu bir sınıf ortamında uygulanmıştır. Özellikle slayt ve harita gibi görsel materyallerden sıkça yararlanılarak konu olabildiğince somutlaştırılmıştır. Konu bitiminde uygulanan anket sonuçlarına göre ise öğrencilerin %70 ile %90’nı, değişen oranlarda “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” şeklinde cevap vererek ortalamanın üzerinde olumlu cevap vermişlerdir. Birinci tip anket uygulamasında olduğu gibi burada da yüzde yüzlük bir katılım olmamıştır. Genellikle başarı düzeyi düşük olan öğrenciler ile kaynaştırma öğrenciler, ya kararsız ya da katılmıyorum şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bilgi ve bulgulardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

1) Sosyal Bilgiler gibi sözel ağırlıklı derslerde konular ele alınmadan önce ilk olarak yapılması gereken şey bu dersin öğrencilere sevdirmesidir. Derse karşı olumsuz tutum besleyen bir öğrenci normal olarak konulara karşı da ilgisiz kalmaktadır. Özellikle tarih içerikli konularda bu iş daha da ciddiye alınmak zorundadır. Bu da ancak öğrencilerin birebir aktif olarak katılabilecekleri uygun ortamların oluşturulmasıyla mümkün olmaktadır. Öğrencilerle olabildiğince ders

araç-gereçlerinin aktif olarak işe koyulduğu ortamlarda ders işlenmelidir. Slayt gösterileri, duvar haritaları ve tarihi evraklar bunun için oldukça uygundur.

2)Sosyal Bilgiler dersi hayatın kendisi olan bir ders olduğu için bu önemli nokta öğrencilere hissettirilmelidir. Yani öğrenci dersi ne için öğrenmek zorunda, ne işine yarayacak bunlardan haberdar edilmelidir. Bu da ancak canlı ve yapılandırmacı bir sınıf ortamında gerçekleştirilebilir.

3)Sosyal Bilgiler ve Tarih öğretmenleri konularını işlerken imkanları ölçüsünde değişik yöntem ve stratejileri kullanarak dersi eğlenceli bir hale getirmelidir. Bunu yaparken de konulardan önce öğrencilerin hazırbulunuşluluk düzeylerini göz önüne almalı ve strateji ve yöntemini buna göre belirlemelidir.

4)Sosyal Bilgiler dersinde konular işlenirken eğer şartlar elveriyorsa ilgili makamlardan da gereken izin alınarak müze gezileri veya tarihi mekan gezileri düzenlenmelidir. Bu da yapılamıyorsa hiç olmazsa sanal müze ziyaretleri yapılabilir.

5)Kendi tespitlerime göre en önemli meselelerden biri de maalesef ülkemizde özellikle Eski Çağ Tarihi üzerine yazılmış eserlerin eksik ve yetersiz olmasıdır. Belirli araştırmacılar dışında bu alanda yazılmış kaynaklar oldukça kısırdır. Yazılan eserlerin birçoğu ya birbirinin devamı ya da yabancı araştırmacıların çeviri niteliğindeki kitaplarıdır. Özellikle çeviri kitaplar dilimize çevrilirken cümle kopukları oluşmakta bu da o eserin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

6)Tarih Atatürk döneminde olduğu gibi günümüzde de bir devlet politikası haline gelmeli, eğitimin tüm kademelerinde öğrencilere bu sevgi aşılmalıdır. Günümüzde İngilizce ilköğretim 2.sınıf düzeyine nasıl indirgenmişse tarih de hak ettiği değeri almalıdır.

7)Ders kitapları hazırlanırken konular sade ve bir o kadar da doyurucu olmalıdır. Konular olabildiğince görsellerle desteklenmelidir. Bilgi yanlışlarına asla müsaade edilmemeli, gerekirse konunun uzmanları tarafında da denetlenmelidir.

8)Ders kitapları hazırlanırken konu seçiminde o dersi okutacak öğretmenlere anket yoluyla ya da farklı yollarla görüşleri sorulmalıdır.

EKLER

1.Anket Uygulaması

Madde numarası	İFADELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Sosyal Bilgiler dersi hayata hazırlaması açısından benim için önemlidir.					
2	Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerim günlük hayatta kullanılma gibi bir özelliğe sahiptir.					
3	Sosyal Bilgiler dersinde işlediğimiz konular içerik olarak zengindir.					
4	Sosyal Bilgiler dersinde dersin anlatılma biçimi benim için önemlidir.					
5	Destan,yazıt,kitabe gibi tarihi bulgular her zaman dikkatimi çekmiştir.					
6	Sosyal Bilgiler dersinde destanlar tarihi konuların öğrenilmesinde benim için aydınlatıcı bir özelliğe sahiptir.					
7	Sosyal Bilgiler ders kitaplarında destanlara sıkça yer verilmelidir.					
8	Mezopotamya uygarlıkları konusunda işlediğimiz Gılgamesh Destanı benim ilgimi çekmiştir.					
9	Gılgamesh Destanı ile bu destanın ait olduğu coğrafya hakkında bilgi sahibi oldum.					
10	Gılgamesh Destanı bilinen ilk destan olma özelliğiyle benim için önemlidir.					
11	Gılgamesh Destanını işlerken ders işleme biçimimiz ve ders sonundaki etkinlikler dersi anlamam açısından önemli olmuştur.					
12	Gılgamesh Destanı bende tarihe yönelik olumlu tutumlar geliştirdi.					
13	Gılgamesh Destanı ile Sosyal Bilgiler dersine olan ilgim daha da arttı.					
14	Gılgamesh Destanını işlerken çok eğlendim.					
15	Gılgamesh Destanı bana arkadaşlık ve cesaret hakkında çok şeyler öğretti.					

2.Öz Değerlendirme Formu

Sevgili öğrenciler, bu form kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu konu sonunda çalışmanızı en doğru şekilde yansıtan seçeneğe X işareti koyunuz.

Öğrencinin;

Adı ve Soyadı:

Sınıfı:

Numarası:

ÖĞRENCİLERİN DEĞERLENDİRECEĞİ DAVRANIŞLAR	DERECELER		
			
1.Mezopotamya'yı harita üzerinde gösterebilirim.			
2.Mezopotamya'da kurulmuş olan uygarlıkları söyleyebilirim.			
3.Destanın tanımını yapabilirim.			
4.Gılgamesh Destanının kısaca özetini yapabilirim.			
5.Gılgamesh Destanında geçen kahramanları söyleyebilirim.			
6.Gılgamesh Destanının ana fikrini söyleyebilirim.			
7.Destanda yer alan kelimelerin anlamlarını söyleyebilirim.			
8.Destanların toplumlar için olan katkılarını söyleyebilirim.			

9.Bu etkinliklerden neler öğrendim?

.....

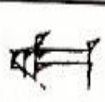
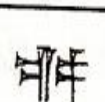
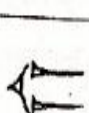
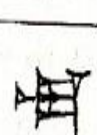
10.Bu etkinlikler sırasında sınıf ortamına nasıl bir katkım oldu?

.....

11.Bu etkinlikler sırasında en iyi yaptığım şey şunlardır:

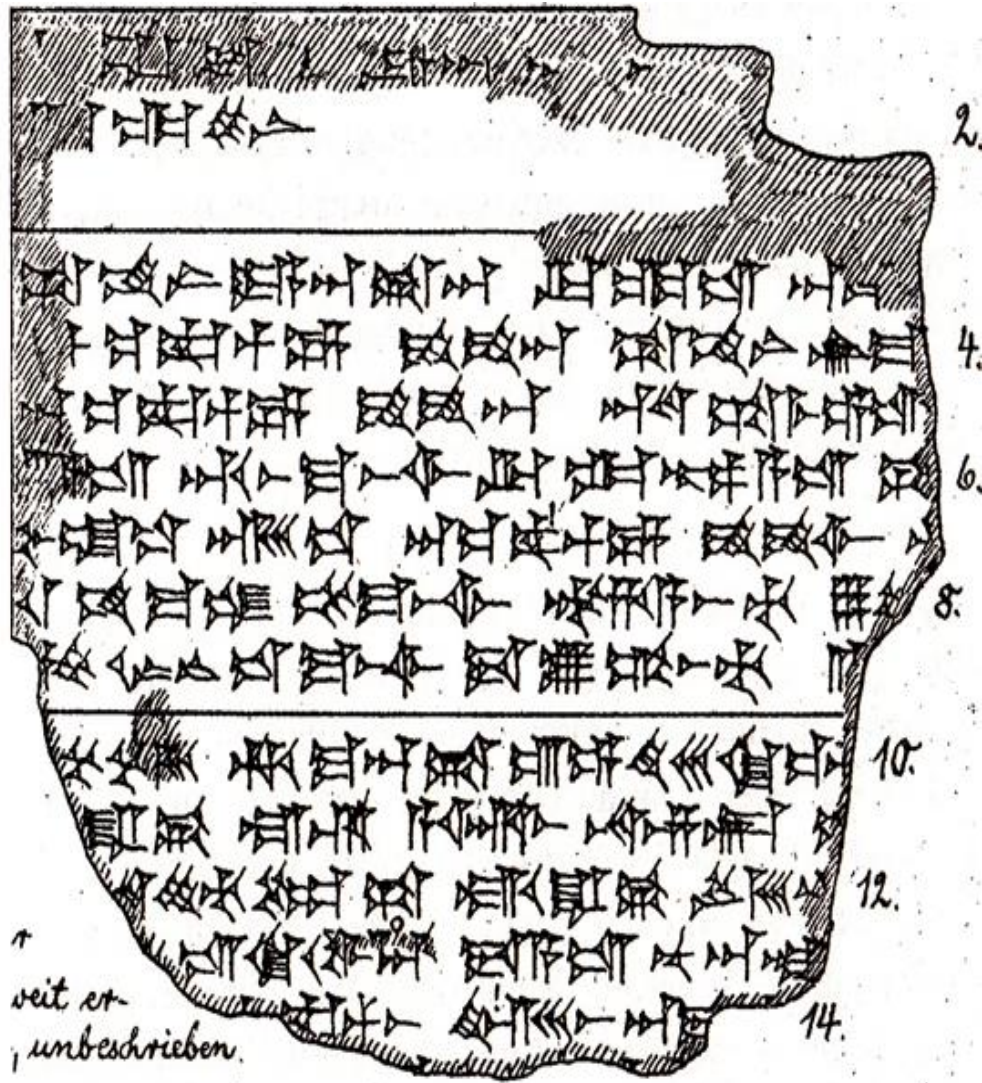
.....

Resim ve Fotoğraflar

					SAG baş
					NINDA ekmek
					GU ₇ yemek
					AB ₂ boğa
					APIN saban
MÖ 3100	MÖ 3000	MÖ 2500	Mö. 2100	MÖ 700	Sümerce okunuşu ve anlamı

Uruk döneminin sonlarına doğru ortaya çıkan çivi yazısı. Çivi yazısı oldukça uzun bir süreçte geliştirilmiştir. Başlangıçta kil tabletler üzerine, ucu üçgen biçiminde kesilmiş bir kamyşla, anlatılmak istenen nesnenin resmi çizilmekteydi. Bu uygulama zaman içerisinde resim karakterinden uzaklaşarak çivi yazısı biçimine dönüşmüştür.¹²⁶

¹²⁶ Koroğlu, 2011:53.

Gilgamesh'in Maceralarının Bir Kısımının Anlatıldığı Hititçe Çivi yazılı Metin.¹²⁷

¹²⁷ Karauğuz, 2013:111.

Gilgameş'in tasvir edildiği temsili bir resim.¹²⁸

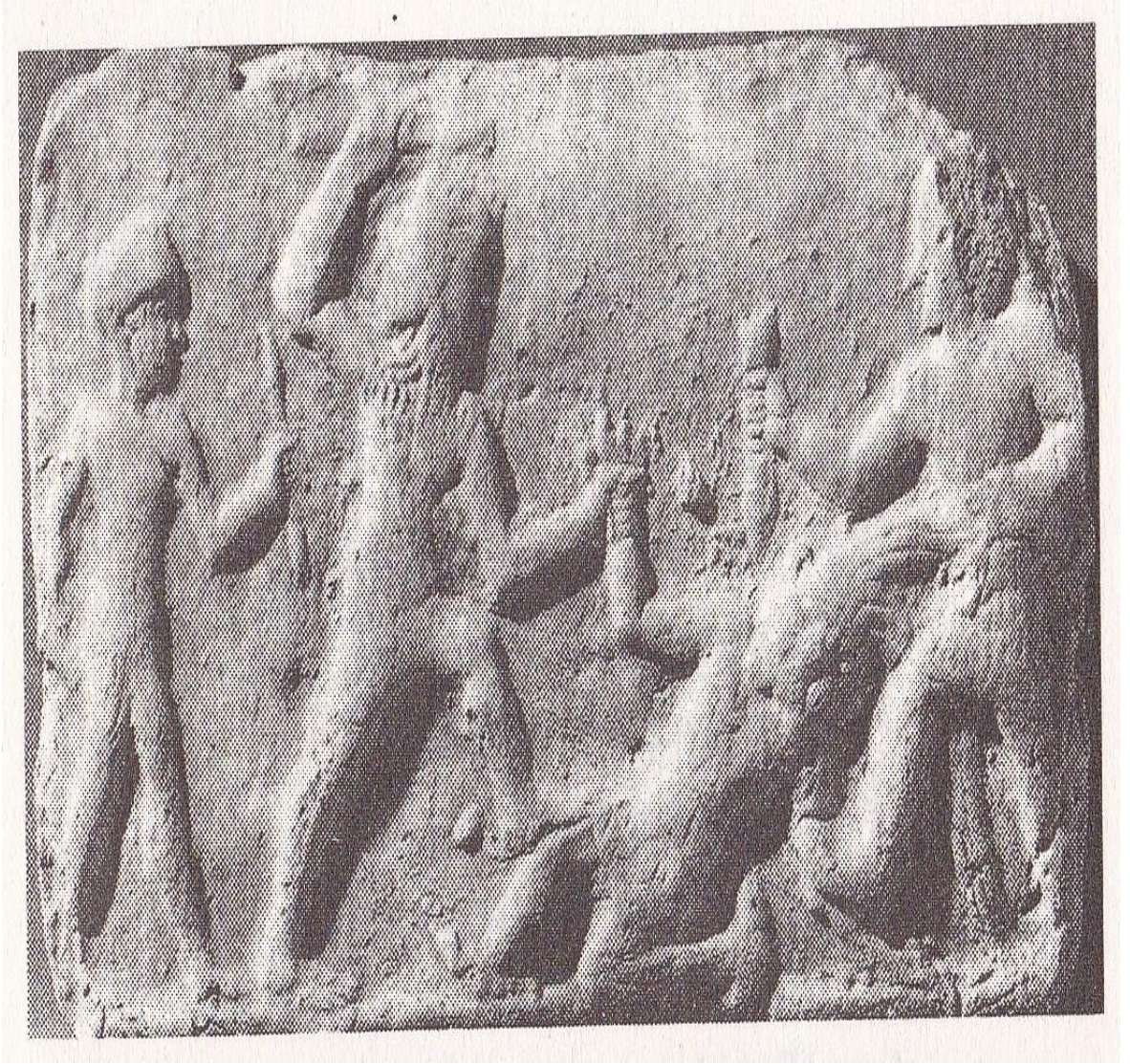
¹²⁸ Akdoğan,2012:182.

Gilgames Destanı'nın Mezopotamyası

Gilgames Destanının anlatıldığı Mezopotamya Coğrafyası.¹²⁹

¹²⁹ Bottero, 2013:13.

Humbaba'nın, Gilgameş ve Enkidu tarafından hançerlenişini gösteren resim.¹³⁰

¹³⁰ Bottero, 2013: 154.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Burak KARAÖZ	İmza:	
Doğum Yeri:	Osmaniye		
Doğum Tarihi:	19.07.1982		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Asım Gündüz İlkokulu	-----	Hatay(Payas)	1989-1994
Ortaöğretim	Fahrettin Altay İlköğretim Okulu	-----	Hatay(Payas)	1994-1997
Lise	Payas Lisesi	Sosyal Bilimler	Hatay(Payas)	1997-2000
Lisans	S.D.Ü(Burdur Eğitim Fakültesi)	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Isparta	2003-2007
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniv.	Tezli Yüksek lisans	Konya	2011-2014

Becerileri:	Satranç Antrenörlüğü
İlgi Alanları:	Satranç oynamak, voleybol oynamak, futbol oynamak, tarihi ve coğrafi mekanları gezmek, alanımla ilgili yayınları takip etmek, ailemle vakit geçirmek.
İş Deneyimi:	İlk atandığım tarih olan 28 Ağustos 2008'den bugüne kadar BURSA ili GÜRSU ilçesi Hamdi Çalış Ortaokulunda Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak görev yapmaktayım.
Aldığı Ödüller:	-----
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Fahrettin GÜNDÜZ (Hamdi Çalış Ortaokulu Müdürü),M.Talha KARABACAK (Hamdi Çalış Ortaokulu Türkçe Öğretmeni), Ercan DEMİRYÜREK (İSKİ ihale ve satın alma Müdürü)
Tel:	0530-789-8990
Adres	Kurtuluş mah.Nene hatun sokak.no/2 daire/2 Gürsu-BURSA